dries vanhove
ir. architect
master in conservation

Poperinge
Kei van een stad

STAD POPERINGE

RENINGELST BESCHERMD DORPSGEZICHT

M.B. 29.05.1997 – gewijzigd M.B. 26.11.1998

HERWAARDERINGSPLAN

20.07.2012

colofon

opdrachtgever studie :

Stad Poperinge
Grote Markt 1, 8970 Poperinge
tel. 057/ 33 40 81
www.poperinge.be

subsidiërende overheid :

Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed
Jacob van Maerlantgebouw
Koning Albert I-laan 1/2 bus 92, 8200 Brugge
tel. 050/ 248 150
www.onroerenderfgoed.be

studie opgemaakt door :

Dries Vanhove architect
Krombekeplein 9, 8972 Krombeke
tel. 057/ 44 56 89
www.driesvanhove.be

inhoudelijke begeleiding / advies :

Christophe Dejaegher, Burgemeester stad Poperinge
Bart Wemaere, Coördinator Vrije Tijd stad Poperinge
Kathy Helsen, Afdeling Ruimtelijke Planning stad Poperinge
Ingrid Decrock, Afdeling Ruimtelijke Planning stad Poperinge
Ann Degunsch, Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed (gebouwd erfgoed)
Marika Strobbe, Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed (landschappen)
Sam De Decker, Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed (acheologie)
architectenbureau Jan Maenhout
Jan Decorte, Archeo7

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING EN DOELSTELLINGEN 5
1.1 Bescherming als dorpsgezicht 5
1.2 Doelstellingen van het herwaarderingsplan 7
1.2.1 Algemeen 7
1.2.2 Specifieke doelstellingen 8
1.3 Overlegstadia en participatie 8

2 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VAN RENINGELST 11
2.1 18de-eeuwse iconografie 11
2.2 Het kasteel in de late 18de eeuw en landschappelijke organisatie 18
2.2.1 Landschappelijke organisatie 18
2.2.2 Kasteelgebouwen 22
2.3 19de-eeuwse kaarten 27
2.4 Ruimtelijke ontwikkeling van Reningelst omstreeks 1850 30
2.5 Ruimtelijke ontwikkeling van Reningelst tussen 1850 en WOI 31
2.6 Schade tijdens WOI en wederopbouw 33

3 ALGEMENE ERFGOEDELEMENTEN - AANDACHTSPUNTEN 37
3.0 Inleidend 37
3.1 18de- en 19de-eeuwse kozijnramen met schuifvleugels 37
3.2 Plaatselijke dakpannenproductie 47

4 HET GEBOUWD ERFGOED IN HET BESCHERMDE DORPSGEZICHT 49
4.0 Inleidend 49
4.1 Hoppemagazijn (perceel 71G (1996 en heden)) ten noorden van Zevekotestraat 1 49
4.2 Voormalige café de hoppepers (perceel 66C (1996 en heden)) ten noorden van Zevekotestraat 1 56
4.3 Zevekotestraat 3 (perceel 64b en 65b (1996 en heden)) 61
4.4 Zevekotestraat 5 (perceel 62e (1996 en heden)) 66
4.5 Zevekotestraat 4-6-8 (percelen 478d, 479b, 479c, 480b (1996 en heden)) 69
4.6 Reningelstplein 5 – kasteelhoeve (perceel 68d (1996) en percelen 68e en 68f (heden)) 79
4.7 Reningelstplein 6 – brouwerijwoning en brouwerijsite (percelen 471c, 471d, 472f, 472g, 472h (1996) percelen 471f, 471g, 472n, 472k (heden)) 107
4.8 Reningelstplein 7 – café Sint-Joris (percelen 467/2g, 467k, 469b, 470f (1996), perceel 470g (heden)) 114
4.9 Pastoorstraat 2 – voormalige kapelanie (percelen 74d, 75 (1996) percelen 75b en 75c (heden)) 122
4.10 Kapel Pastoorstraat zonder nr. (perceel 74b (1996 en heden)) 131
4.11 Sint-Vedastuskerk (perceel 72a (1996 en heden)) 133
4.12 Landbouwgebouw Pastoorstraat zr. nr. (perceel 93X) 134

5 LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN IN HET BESCHERMDE DORPSGEZICHT 135
5.0 Inleidend 135
5.1 Grote beek en afzoming met bomen 135
5.2 Kerkhof en Pastoorstraat 2 142
5.3 Kasteelsite 159
5.4 Weiland ten westen van Reningelstplein 169
5.5 Dreef en weiland percelen resp. E49b en E48c 170
5.6 Verhardingen en inrichtingen van het openbaar domein 173

6 BIBLIOGRAFIE 179

7 BIJLAGE – A3 PLANNEN 181
7.1 Kadasterplan naar Kadaster Popp (1856) 181
7.2 Kadasterplan situatie basis bescherming (1996) 181
7.3 Kadasterplan huidige situatie (2011) 181
7.4 Plan 1783 – dorpscentrum Reningelst (2 kaarthelften) 181
7.5 Superpositie plan 1783 op het kadasterplan 1996 (basis bescherming) 181
7.6 Herwaarderingsplan kasteelsite (korte termijn visie) 181
7.7 Herwaarderingsplan kasteelsite (lange termijn visie) 181

1 INLEIDING EN DOELSTELLINGEN

1.1 Bescherming als dorpsgezicht

De dorpskom van Reningelst wordt beschermd bij MB van 29 mei 1997. Aanleiding tot de bescherming was een verkavelingsaanvraag op de historische kasteelsite, ten zuiden van de kerk.

Deze zone is volgens het gewestplan uit 1979, voorzien als woonzone. In deze strook was/is een kleine strook voorzien als gebeid voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen.

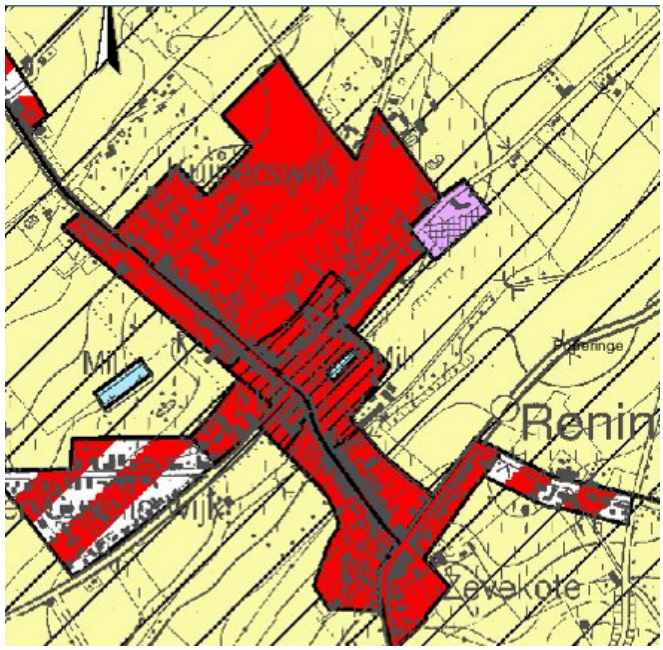

Figuur 1 : Gewestplan Reningelst

De bescherming heeft als doel de gaaf bewaarde dorpskern te behouden met de volgende belangrijke hoofdstructuren en componenten :

- het kruisvormige stratenpatroon;
- het langgerekte dorpsplein;
- de schaal en de perceelsindeling;
- het verdwenen dominerende element van het kasteel, dat het huidige stratenpatroon nog steeds helpt verklaren;
- het element van de open vallei van de Grote Beek, met accentuering door een hoge bomenrij;
- het open ‘natuurlijk’ areaal van de alluviale zone, die een zeldzaam bewaard exemplaar vormt van de middeleeuwse dorpsmorfologie;

- waardevolle gebouwen binnen het dorpsgezicht zoals Reningelstplein 1+2[1], Zevekotestraat 1, Zevekotestraat 4+6+8 ;
- in het zelfde M.B. als monument beschermde gebouwen : het complex van woonhuis, brouwerij en mouterij Sint-Joris, de site van het verdwenen kasteel, de bewaarde gebouwen van de kasteelhoeve.

Om het uitzicht vanuit het zuiden op de dorpskern van Reningelst te vrijwaren en om het archeologisch monument van het kasteel veilig te stellen wordt een erfdienstbaarheid van *non aedificandi* opgelegd op een deel van de afbakening van het als dorpsgezicht beschermde gebied. Bij MB van 29 november 1998 wordt de zone *non aedificandi* licht aangepast tot deze definitieve situatie.

Figuur 2 : beschermd dorpsgezicht op het kadasterplan van

[1] Deze woning is, in tegenstelling tot de vermelding in het besluit, niet in het beschermd dorpsgezicht opgenomen. Er dient opgemerkt dat het oorspronkelijke dossier met nr. DW002024 de bescherming als dorpsgezicht veel ruimer zag, met naast de woning Reningelstplein 1+2 de noordwestelijke straatzijde van de Pastoorstraat.

1.2 Doelstellingen van het herwaarderingsplan

1.2.1 Algemeen

Het herwaarderingsplan heeft als opzet het behouden en het versterken van de cultuurhistorische waarden die aan de grondslag liggen van de bescherming. Een herwaarderingsplan definieert en omschrijft de erfgoedkenmerken en -elementen van het beschermde dorpsgezicht en geeft de wijze aan waarop deze kunnen in stand worden gehouden, hersteld en geherwaardeerd. Uit het plan vloeit tevens een lijst met werkzaamheden aan erfgoedkenmerken en –elementen, waarvoor een onderhoudspremie kan worden aangevraagd en toegekend.
Sinds 2004 bestaat, naast de mogelijkheid van fiscale tegemoetkoming in beschermde dorpsgezichten[2], ook de mogelijkheid om een onderhoudspremie a rato van 40% op de kostprijs van de werkzaamheden te bekomen[3].

In principe komen de volgende werkzaamheden in aanmerking voor de onderhoudspremie.

> Art. 3. De volgende werkzaamheden kunnen voor een onderhoudspremie in aanmerking komen:
> 1° aan beschermde monumenten en aan erfgoedelementen en -kenmerken van beschermde stads- en dorpsgezichten voor zover deze erfgoedelementen en -kenmerken vermeld zijn in het goedgekeurde herwaarderingsplan, de volgende algemene onderhoudswerkzaamheden:
> a) herstellen van dakschade, dichten en afdekken van lekken;
> b) ontmossen van daken, onderhouden, herstellen en aanbrengen van dakgoten, afvoerleidingen en rioleringen;
> c) bereikbaar maken van goten via juist geplaatste dakkapellen of dakluiken, het beloopbaar maken van hooggelegen goten;
> d) herstellen of plaatsen van ladder- en klimhaken en steigergaten;
> e) treffen van maatregelen tegen weersinvloeden en tegen dierlijke vervuiling;
> f) bestrijden van houtworm, schimmel, zwam- en vochtaantasting;
> g) onderhouden en herstellen van gevels of onderdelen ervan door onder meer te metselen, te bepleisteren en te voegen en door beschermings- en afwerkingslagen aan te brengen zoals kaleien, schilderen, vernissen, vergulden, vertinnen en verzilveren;
> h) herstellen, vervangen of opnieuw aanbrengen van historisch houtwerk zoals deuren, ramen, luiken, poorten, gootconstructies, beplanking met inbegrip van hang- en sluitwerk en beglazing;
> i) reinigen en herstellen van glas-in-lood met inbegrip van de draagstructuur;
> j) reinigen, ontmossen, hydrofugeren, verharden en behandelen tegen opstijgend vocht van muren en andere constructieve elementen, evenals alle andere behandelingen met waterwerende en materiaalverstevigende producten;
> k) afdekken en beschermen van vriesbarstige beeldhouwwerken, architectuurelementen en sierobjecten;
> l) verstevigen van funderingen;
> m) treffen van dringende maatregelen om de stabiliteit te verzekeren;
> n) treffen van maatregelen tegen corrosie, aftakeling en ontaarding van materialen;
> o) bijwerken, herstellen of vervangen van geërodeerde materialen of onderdelen;
> p) treffen van maatregelen ter beveiliging tegen diefstal en moedwillige of toevallige beschadigingen;

[2] Dit wordt geregeld in het KB van 10.04.1992. In 2012 zal de fiscale aftrek voor onderhoud van monumenten en landschappen evenwel worden doorgeschoven van de federale overheid naar de gewesten. Bij de Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed kan evenwel de brochure fiscale aftrek of de recentste informatie worden bekomen. Heden bij opmaak van het dossier op http://onroerenderfgoed.ruimte-erfgoed.be/Portals/116/Brochures/Fiscale%20aftrek.PDF

[3] De onderhoudspremie is beperkt tot een bedrag van werken van 30.000,00 € (excl. btw). De onderhoudspremie wordt heden, bij opmaak van het dossier, geregeld in het Besluit van de Vlaamse Regering van 14.07.2004.

q) onderhoud, herstel en beheer van kenmerkende structuren zoals waterpartijen, vijvers, waterbekkens, waterlopen, walgrachten, grachten en greppels en eventueel de afvoer van vrijgekomen materiaal, duikers, beschoeiingen, taluds, wegen en paden, laanbepalingen, bomenrijen, bomen- en heestergroepen, solitaire bomen en struiken, hagen, loofgangen, borders en perken, bruggetjes, tuin- en kaaimuren, schuttingen, hekken, pergola's, prieeltjes, tuin- en parkornamentiek en tuin- en parkmeubilair;
r) onderhoud, herstel en beheer van kleine landschapselementen;
s) onderhoud, herstel en beheer van de beplantingen op percelen met een houtige begroeiing, zoals park-bossen, hakhout- en middelhoutbestanden, struwelen;
t) onderhoud, herstel en beheer van open vegetatietypen, zoals historisch permanent grasland of heide, onder meer door te begrazen, te maaien, te plaggen, met inbegrip van de afvoer van maaisel en plaggen, en door veekeringen en schuilhokken te plaatsen;
u) onderhoud, herstel en beheer van aarden wallen en dijken;
v) snoeien, knotten, leiden en verzorgen van bomen, struiken en hagen;
w) opruimen van niet-verkoopbare delen van bomen, zoals het takhout en de boomstronken in het kader van middel- en hakhoutbeheer en van omvormingsbeheer en in parkbossen;
x) bouwen of plaatsen van een kleinschalige opslagplaats in tuinen en parken voor gereedschap dat nodig is voor de instandhoudings- en onderhoudswerkzaamheden;
y) werkzaamheden en diensten voor materiaal-, technische en stabiliteitsstudies;
z) uitvoering van andere werkzaamheden met het oog op het voorkomen van de ontwaarding en op de instandhouding en het onderhoud.

1.2.2 Specifieke doelstellingen

Zoals verder in het herwaarderingsplan zal aangeduid worden is het karakter van de bebouwing in het beschermde dorpsgezicht, door een aantal evoluties, zeer heterogeen van karakter.

Er zijn over het algemeen geen algemene erfgoedkenmerken die dienen beschermd te worden. De bestaande gabarieten en de morfologie van de oudste ruimtelijke ontwikkeling dienen wel zoveel mogelijk gevrijwaard te worden.

Enkele erfgoedelementen – kenmerkend voor de regio – verdienen specifieke aandacht, temeer daar ze onder druk staan (zie *3. Algemeen erfgoedelementen – aandachtspunten*).

Landschappelijk is het belangrijk het open landschap in het dorpscentrum te behouden, met het leggen van bepaalde accenten. Daarbij zijn vooral de kasteelsite en de Grote Beek van belang.

In het herwaarderingsplan worden enkele belangrijke landschappelijke aspecten van het 18de-eeuwse kasteel in bron aangereikt en geanalyseerd.

Hieruit volgen enkele planmatige voorstellen voor een landschappelijke herwaardering van de dorpskern van Reningelst, het als dorpsgezicht beschermde gedeelte in het bijzonder (zie punt 5.3.2 hierna).

1.3 Overlegstadia en participatie

Naast uitgebreid informeel overleg tussen de diverse partijen, hebben de volgende overlegstadia en vergaderingen plaats gevonden :

* overleg met Stad Poperinge en Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed op 15.12.2011[4], met als onderwerp : de eerste draft versie van het herwaarderingsplan (verslag van de ontwerper dd. 20.12.2011).
* overleg met Stad Poperinge, Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed, architectenbureau Jan Maenhout en Archeo7 op 24.05.2012[5], met als onderwerp : enkele punten van afstemming van het *Masterplan dorpskernhernieuwing Poperinge – Projectdefinitie 1 juni 2012* (architectenbureau Jan Maenhout) en het Herwaarderingsplan beschermd dorpsgezicht Reningelst (architect Dries Vanhove); herwaardering van de kasteelsite archeologisch en landschappelijk.
* consultatieronde/ infosessie voor de eigenaars in het beschermd dorpsgezicht op 16.07.2012[6].

[4] Aanwezig voor stad Poperinge : Bart Wemaere, Kathy Helsen, Ingrid Decrock, voor Onroerend Erfgoed : Ann Degunsch, Marika Strobbe, voor de ontwerper : Dries Vanhove.
[5] Aanwezig voor stad Poperinge : Christophe Dejaegher (Burgemeester), William De Sagher (Schepen), Marc Claeys (Administratieve technische dienst), Kathy Helsen, Ingrid Decrock, voor Onroerend Erfgoed : Ann Degunsch, Marika Strobbe, Sam Dedecker, voor Archeo7 : Jan Decorte, voor architectenbureau Jan Maenhout : Senne De Bleser, Jurgen Detremmerie, voor de ontwerper herwaarderingsplan : Dries Vanhove.
[6] Alle eigenaars werden door Stad Poperinge uitgenodigd per schrijven van 25.06.2012. Aanwezig voor stad Poperinge : Jurgen Vanlerberghe (Schepen), Loes Vandromme (Schepen), Bart Wemaere, Ingrid Decrock, voor Onroerend Erfgoed : Ann Degunsch, voor de ontwerper : Dries Vanhove. Aanwezigheidslijst uitgenodigde eigenaar op aanvraag bij stad Poperinge. Er werden geen bijkomende suggesties of bemerkingen geopperd in deze vergadering.

2 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VAN RENINGELST

2.1 18de-eeuwse iconografie

Kaart van Ferraris 1777

Figuur 3 : kabinetskaart Ferraris © KBR

De kabinetskaart van Ferraris toont de site van het kasteel, de dorpskerk en daar rond een voornamelijk landelijke bebouwing. In het zuiden van het dorp is een 2e woonkern, wijk Zevekote[7], die, net als het gehucht Ouderdom, van de parochie afhangt.

18de-eeuwse kaart van Reningelst – kopie 20ste eeuw

Plan gemaakt op last van E.H. Duquesnoy Pastoor naar het boek dat berust bij Achille Camerlynck

E.H. Alfons Duquesnoy is pastoor van Reningelst van 1909 tot 1945.

De kopie van de kaart draagt onderaan het opschrift : '*Prochie van Reninghelst in twee deelen wan af het een genaemt wert bezuyden en het andere benoorden*'.

[7] Dit toponiem gaat alleszins tot op de 19de eeuw terug. Oudere vermeldingen zijn allicht niet bekend. VANDENBERGHE Henri, *Toponiemen van Groot-Poperinge*, Croonestuck 37, Vrienden van het Poperings Archief vzw, Poperinge, 2008.

Figuur 4 : kopie 18de-eeuwse kaart Reningelst (verz. kerkfabriek St. Vedastus)

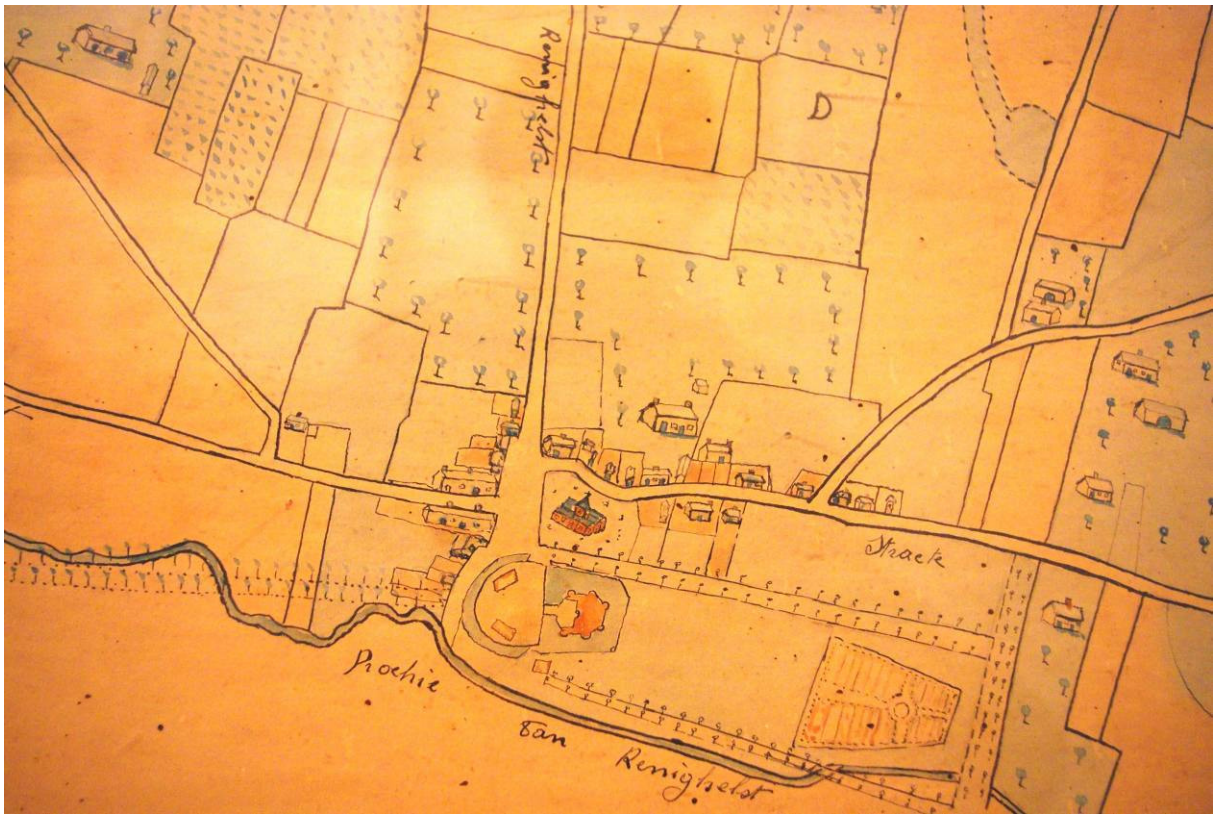

Figuur 5 : kopie 18de-eeuwse kaart Reningelst – detail (verz. kerkfabriek St. Vedastus)

Origineel kaartenboek van Reningelst 1783

Het origineel van dit boek kon worden geretraceerd en draagt de titel *Kaert der Parochie van Reninghelst* en ondertitel *Kaert verbeeldende de Parochie Reninghelst verdeelt in seventhien cantons Gemaekt ten jare MDCCLXXXIII* (1783)[8].

Het boek bevat 11 kaarten waarop de volledige parochie Reningelst is afgebeeld. De territoriale opdeling is in cantons, die een afzonderlijke nummering hebben 'benoorden' en 'bezuiden' de beek ('Grote Beek', 'Kemmelbeek' op de Ferrariskaart[9]).

Gezien de landeigendomsstructuur volledig wordt weergegeven in de vorm van percelen zou kunnen gewag gemaakt worden van een kadasterkaart *avant la lettre*. Het is onduidelijk wie de opdrachtgever is van de opmaak van deze kaarten. Gezien de wapens van de heer de la Baseque, laatste eigenaar van het kasteel van Reningelst, meermaals voorkomen, is de meest plausibele aanname dat de kasteelheer – en eigenaar van de meeste landgoederen in Reningelst – deze plannen liet opmaken als *Terrier* en mogelijk als basis van aanslag van renten[10].

Hierna worden de twee kaartdelen weergegeven die het dorpscentrum en gehucht Zevekote weergeven.

[8] Afmetingen 65,5 x 50,5 cm; de handgetekende en ingekleurde kaarten beslaan telkens een dubbele folio. Waarschijnlijk mede ten gevolge van het onderzoek in het kader van dit herwaarderingsplan kon de Stad Poperinge dit belangrijke document verwerven (principeakkoord – eigendomsoverdracht voorzien najaar 2012 bij vrijkomen van het voorziene budget) en zal het publiek toegankelijk worden gemaakt. Volgens de eigenaar W. Tillie is het boek in het bezit geweest van notaris Elie Van Cayzeele (1895-1919 in Reningelst en 1919-1942 in Poperinge). Indien zo, dan lijkt deze notaris dit kaartenboek pas op het einde van zijn praktijk te hebben verworven, cf. het opschrift op de 20ste-eeuwse kopie.

[9] Het meest voorkomende toponiem is de Grote Beek. Op de Kaart Ferraris draagt de beek, voor het deel ten oosten van het gehucht Ouderdom en tot in Vlamertinge, de naam Kemmelbeek. Gezien de beek niet in verbinding lijkt te staan met Kemmel lijkt dit toponiem nogal vreemd.

[10] In het kader van de verwerving van het document heeft de stadsarchivaris Tijs Goethals dit zelfde onderzoek uitgevoerd in de periode december 2011-2012, evenwel ook zonder duidelijke uitkomst. Elementen die pleiten voor een toeschrijving aan een bestuur : de zeer grote territorialiteit op basis van gemeentegrenzen : het betreft het volledige grondgebied van de gemeente (parochie) Reningelst, opgedeeld in 17 cantons, en niets daarbuiten. Gekende terriers uit de 18de eeuw of vroeger, opgemaakt door (wereldlijke of religieuze) eigenaars beelden doorgaans uitsluitend de eigen eigendommen af en zijn niet gebonden aan gemeente(/parochie) grenzen. Daar staat tegenover dat ook geen gelijkaardige initiatieven gekend zijn van de opmaak van een terreinkaart (als het ware kadasterkaart zonder aanduidingen) van lokale of bovenlokale besturen of van het Oostenrijks bewind. Elementen die voorts pleiten voor een toeschrijving aan de heer de la Basèque zijn : het feit dat zijn wapenschild op drie (of vier) van de 11 bladen voorkomt (op twee van de drie bladen is niet onmiddellijk een aanwijsbare belangrijke eigendom afgebeeld), het feit dat het kasteel in 2D is weergegeven terwijl alle woningen e.a. in 3D. De 3D weergave heeft een duidelijke financieel bedoeling van taxatie / rente (zie verdere bespreking) en het feit dat de hele kasteelaanleg (bomenrijen – 4voudige bomenrijen – siertuin) in detail is weergegeven. De huidige perceelsstructuur bevestigt de juistheid van de omgevingsaanleg op de kaart. Zoals verder zal worden aangetoond is de kaart met hoge graad van correctheid ingetekend. Er is niets op de frontispice van het bundel ingebonden plannen dat verwijst naar de mogelijke opdrachtgever. Een gedetailleerde collatie zou het eventuele ontbreken van een opdrachtblad misschien kunnen aantonen of uitsluiten.

Figuur 6 : plan 1783 Reningelst - blad dorpscentrum noord (Stadsarchief Poperinge)[11]

Figuur 7 : plan 1783 Reningelst - blad dorpscentrum noord - detail (Stadsarchief Poperinge)[12]

[11] Zie noot 8.
[12] Zie noot 8.

Figuur 8 : plan 1783 Reningelst - blad dorpscentrum zuid - (Stadsarchief Poperinge)[13]

[13] Zie noot 8.

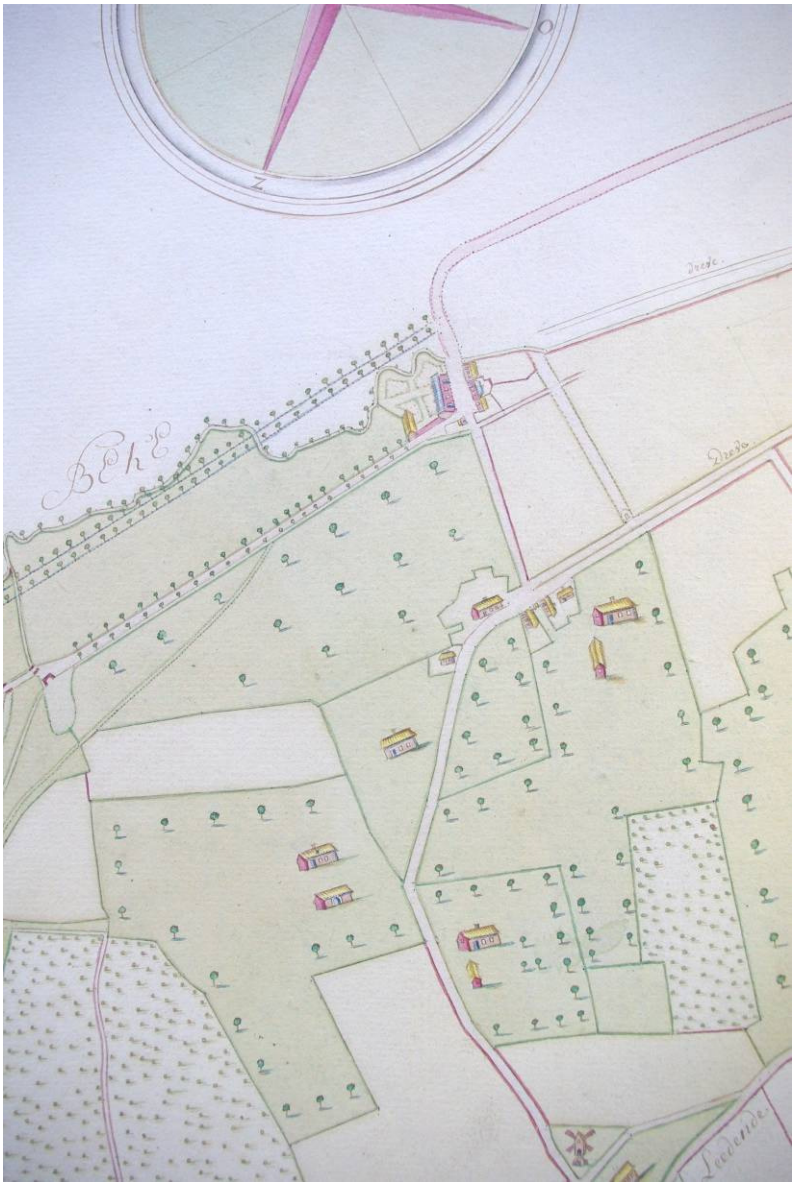

Figuur 9 : plan 1783 Reningelst - blad dorpscentrum zuid - detail (Stadsarchief Poperinge)[14]

Er valt te bemerken dat de gebouwen en hun onderlinge configuraties volledig lijken te zijn weergeven. Op de kaarten wordt voor de inkleuring van de gebouwen een kleurgebruik gehanteerd dat onderscheid maakt :

- tussen leiendaken en strooien daken (blauw vs. geel);
- tussen baksteenmetselwerk en vakwerk (rood vs. bruingeel)[15].

Allicht is de reden waarom de gebouwen in plat geprojecteerde aanzicht of axoniometrie worden weergegeven net om dit materiaalgebruik te kunnen aanduiden, wat op zijn beurt een basis van bepaling van de hoogte van de rente kan zijn geweest.

[14] Zie noot 8.

[15] Landelijke gebouwen in vakwerk worden steevast weergegeven met bakstenen puntgevels. Het is niet zeker of dit een volledig correcte weergave is van de realiteit. Slechts enkele kaartdelen werden geanalyseerd. Mogelijk zal een studie van het volledige kaartenboek hier meer antwoorden op geven.

Temeer valt hierbij op dat het voor de kasteelgebouwen blijkbaar volstond om de plattegrondweergave te geven.

Er dient te worden aangestipt dat er gebouwen ingetekend zijn op het voorhof/-plein. Deze configuratie van twee schuin ingeplante gebouwen komt ook voor op de Ferraris kaart. Allicht gaat dit om het historische neerhof en bijgebouwen van het kasteel. Indien zo, dan impliceert dit dat de gebouwen van de latere kasteelhoeve (waarvan heden nog delen zijn bewaard) pas van na 1783 dateren (reeds afgebeeld op het laat 18de-eeuwse schilderij - zie hierna). Hoewel de geschreven bronnen hier geen melding van maken[16], lijkt het niet volkomen onlogisch dat de oudere gebouwen, in de optiek van de landschappelijke ontwikkelingen rond het kasteel (zie verder) werden afgebroken en vervangen om de zichtassen open te krijgen.

18de-eeuws (?) schilderij

Figuur 10 : 18de-eeuws schilderij van het kasteel (verz. stad Poperinge)

Op dit mogelijk laat 18de-eeuws schilderij[17] wordt het kasteel van Reningelst afgebeeld, samen met omwald voorhof/-plein met inkompoort (noord) en ophaalbrug (zuid) en met de kasteelhoeve ten zuiden van het kasteel.

[16] Hoewel in het memoriaal van koster Cuvelier in deze periode het reilen en zeilen van het kasteel relatief uitgebreid wordt verhaald (o.a. ook de aanbouw van twee kasteelvleugels – zie verder), en dit feit niet wordt vermeld, mag het niet worden uitgesloten dat de nieuwe hoevegebouwen tussen 1783 (opmaak plan) en 1793 (brand kasteel) zouden zijn gebouwd. DE SMET Jos (ed.), *Zuid-Westvlaamse tijdkroniek uit de Oostenrijkse en Franse Tijd 1761-1814. Het "Memoriael van Reninghelst" door koster P.L. Cuvelier*, 2 delen, Assebroek, 1970

[17] Over het auteurschap en de datum van het schilderij is quasi niets gekend. Er wordt aangenomen dat het uit de late 18de eeuw dateert en voor de brand van het kasteel in 1793. Evengoed kan het om een 19de-eeuwse impressie gaan van het verloren kasteel. Er is bij weten van de auteur nog geen wetenschappelijk onderzoek gebeurd, die een datering zou kunnen verfijnen. Het schilderij behoorde lang toe aan de familie Camerlynck en werd onlangs door Stad Poperinge aangekocht. In de

18de-eeuwse (?) pentekening, recente kopie

De herkomst, auteur, noch de datum van deze prent is gekend. Het toont het kasteel vanaf de zijde van de tuinen.

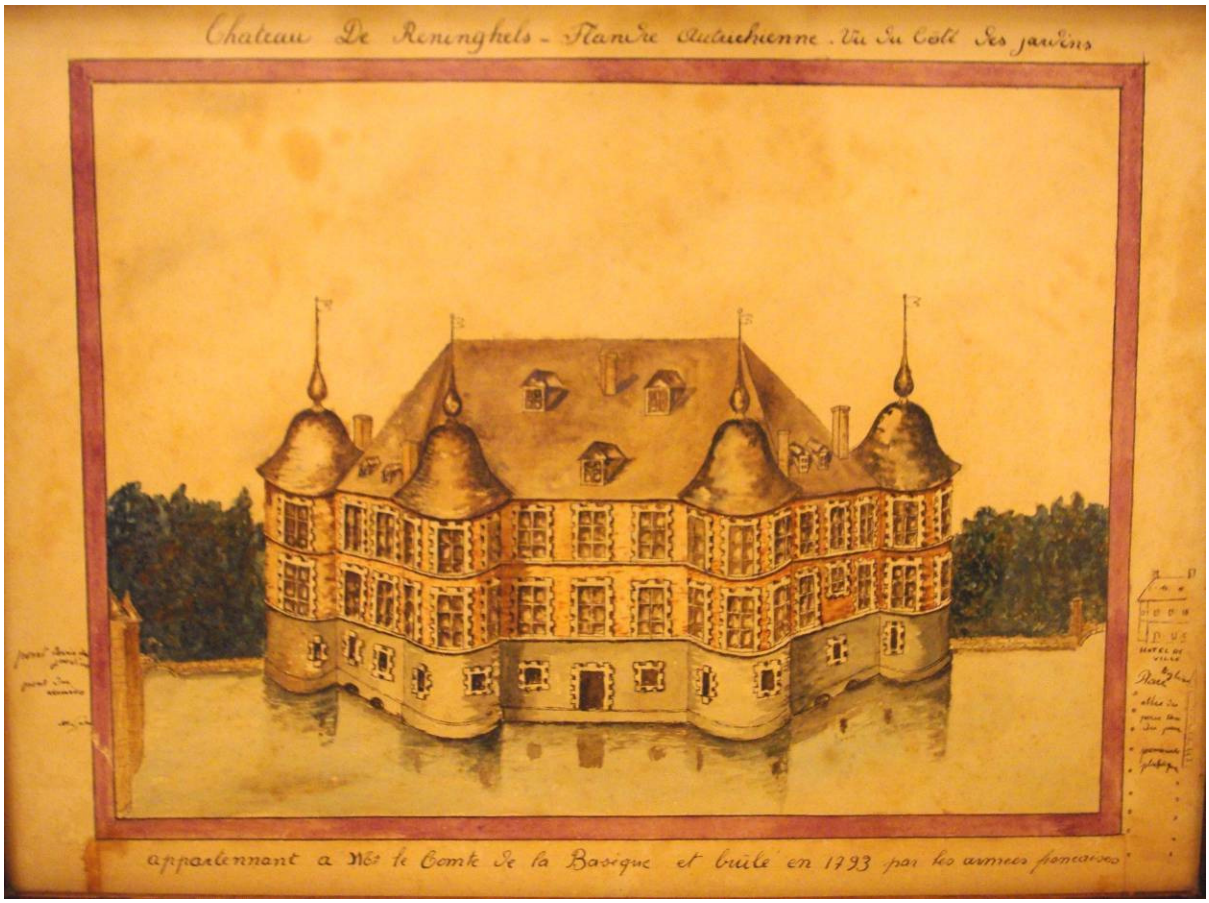

Figuur 11 : pentekening van het kasteel (verz. kerkfabriek St. Vedastus)

2.2 Het kasteel in de late 18de eeuw en landschappelijke organisatie

Op basis van de hoger beschreven iconografie wordt dieper ingegaan op de landschappelijke organisatie in de 18de eeuw en de rol, die het kasteel daarin speelde. Ook worden de kasteelgebouwen geanalyseerd.
Beide met als doel te kunnen aanstippen welke rol het kasteel nu nog in het beschermde dorpsgezicht van Reningelst speelt.

2.2.1 Landschappelijke organisatie

Op de 18de-eeuwse iconografie is de ruimtelijke ontwikkeling van het kasteel en het omliggende landschap duidelijk afleesbaar.

Sint-Vedastuskerk hangt een laat 19de-eeuwse kopie van dit schilderij, dat, naast de kleinere schaal en het weglaten van de animatie op de voorgrond, verschillen toont in het huis links op de voorgrond en kleinere details.

De Ferraris kaart en het plan van 1783 tonen een opbouw en een patroon van dreven dat vrij goed overeenkomt.

Van oost naar west bestaat de kasteelsite, benoorden de beek, uit de volgende elementen : formele siertuin / minder formele tuin / kasteel op wal / voorplein op wal.
De kasteelsite is omzoomd met dreven aan noord, zuid en oostzijde. De dreven zijn als lijnelement geaccentueerd door een dubbele bomenrij. In het oosten was de dreef verbreed en aan weerszijden met een tweede bomenrij (in kruislings patroon op de middelste dreef) omzoomd.
In de westelijke zichtas van het kasteel was een dubbele bomenrij aangeplant. Gezien deze bomenrij op de kaarten uit 1783 de percelen dwarst en de inkleuring ervan overneemt (terwijl wegen en dreven elders niet zijn ingekleurd), gezien deze as tweemaal de beek dwarst zonder weergave van bruggen (waar deze elders systematisch lijken te zijn weergegeven) doet vermoeden dat het hier enkel om een landschapselement gaat voor de beleving vanuit het kasteel, maar geen eigenlijke weg.
Parallel hieraan leidt een tweede bomenrij en dreef naar een hoevecomplex met gebouwen, vierkant ingeplant rond een erf.
Deze weg start ten zuiden van het gebouw met huidig adres Zevekotestraat 4-8 en is op de Atlas der Buurtwegen (1841) nog als weg aangeduid. De hoeve is dan ook nog aanwezig en wordt er aangeduid als ‘Neerhof’. Dit toponiem doet alleszins vermoeden dat deze hoeve voorheen onmiddellijk afhankelijk was van het kasteel en, bij uitbreiding, dat de weg (en dubbele bomenrij) tevens in te rekenen is bij de landschapsontwikkeling van het kasteel. Op het plan van 1783 heeft deze weg een verbreding bij de aansluiting op de hoofdweg (huidige Zevekotestraat) en ten zuiden van de weg is een klein gebouw ingeplant; mogelijk gaat het om een kapel.
De hoeve, hoewel herbouwd na WOI, is het huidige adres Heuvellandweg 3 en draagt nog steeds het toponiem ‘Neerhof’. Een nieuwe uitweg werd gerealiseerd naar de Heuvellandweg (weg naar Westouter).

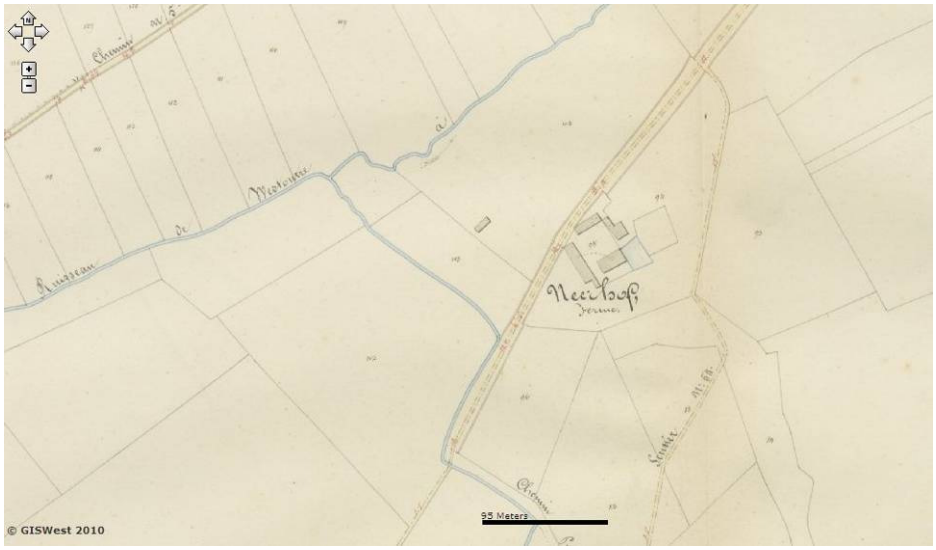

Figuur 12 : Atlas der Buurtwegen (© Giswest – Provincie West-Vlaanderen) – dreef naar het neerhof (*sentier* of voetweg nr. 54)

Het stelsel van dreven wordt verder vervolledigd door :

- een dreef van west naar oost vertrekkend vanuit het gehucht Zevekote en uitgevend op de bredere (vierdelige) bomenrij noord-zuid;
- op het kruispunt hiervan een uitweg naar de weg tussen Loker en Vlamertinge;
- dwars op de oost-west dreef vanaf Zevekote een noord-zuid dreef met toegang tot het voorplein van het kasteel.

Er kan worden opgemerkt dat laatst genoemde dreef de as vormde waarop de beide toegangen tot het kasteel waren gelegen. De toegang tot het kasteel verliep via vermeld voorplein; het kasteel stond enkel in verbinding met het voorplein. De andere toegang tot het voorplein, aan noordzijde, lag op dezelfde as, die verder liep in het verlengde van de weg naar Poperinge. Hier was allicht eveneens een zichtas gecreëerd, waarbij deze verbindingsas / zichtas was uitgespaard uit het kerkhof aan westzijde van de kerk. Het kerkhof was in de ZW hoek minder breed dan in de huidige situatie en de muur of afsluiting van het kerkhof lag in het verlengde van de weg naar Poperinge. Het lijkt er op dat deze situatie is gewijzigd – en aldus het kerkhof uitgebreid – tussen het primitief kadasterplan (waarop de aanzet van de noordelijke toegang nog schijnt voor te komen) en de situatie op de Atlas der Buurtwegen (1841).

Van de ganse landschapsstructuur blijft op heden – met uitzondering van delen van de wallen – betrekkelijk weinig behouden.

In 1841 waren nog twee dreven van het kasteeldomein bewaard als buurtweg : de hoger gemelde toegangsweg tot de hoeve enerzijds en de (oorspronkelijk) bredere noord-zuid as op het oostelijk uiteinde van het kasteeldomein. Deze wegen werden niet behouden.

Figuur 13 : Atlas der Buurtwegen (© Giswest – Provincie West-Vlaanderen) – oostelijke dreef van het kasteeldomein (*sentier* of voetweg nr. 53)

Heden is enkel nog de noordelijke dreef afleesbaar in de percelen (kadasterplan 1996) : Perceel E 71n (huidig Brits militair kerkhof *Reninghelst Churchyard extension*) / E 93x / E 93 w / E 93 s

De zuidelijke toegangsweg tot het kasteel is enkel afleesbaar op oude perceelkaarten omstreeks 1950 (Popp) aan de hand van de perceelsgrenzen van percelen E50a,E51,E55,E56,E59,E60,E63 en E63 met E48a en E47a. Wel lijkt de dreef steeds behouden te zijn, hoewel geen afzonderlijk perceelsnummer wordt gevormd (zie punt 5.5 hierna).

Het memoriaal van koster Cuvelier doet vermoeden dat een groot deel van het hoger beschreven landschap is aangelegd door Albert (senior) de la Baseque, graaf van Reningelst sinds 1763.

Pieter Cuvelier maakt in ieder geval melding van de aanleg van volgende elementen :

* 1768 : nieuwe dreef voor het kasteel[18]
* 1768 : nieuwe hof in de meersch van het kasteel[19]
* 1769 : dreef naar hoeve Van Dromme beplant met vier rijen bomen (abelen en iepen)[20]
* 1771 : brug over de brede dreef gemaakt[21]
* 1772 : steenput aangelegd in de groentenhof
* 1786 : het huisje van Pieter Logie (*pitmaker*) op het einde van de dreef van weduwe Van Dromme en tegen de straat, werd afgebroken omdat dit in het zicht stond van het kasteel[22]. Dit op last van graaf Albert (junior) de la Basèque.

[18] DE SMET Jos (ed.), *op.cit*, 1970, p. 24. Waarschijnlijk gaat dit om de zichtas in westelijke richting
[19] DE SMET Jos (ed.), *op.cit*, 1970, p. 26. Mogelijk gaat dit om de formele siertuin in het oostelijk uiteinde van het domein
[20] DE SMET Jos (ed.), *op.cit*, 1970, p. 29. Waarschijnlijk gaat dit om de NZ-as op het oostelijk uiteinde van het domein.
[21] DE SMET Jos (ed.), *op.cit*, 1970, p. 31. Waarschijnlijk dezelfde dreef als vorige noot, brug over de beek.
[22] DE SMET Jos (ed.), *op.cit*, 1970, p. 103. Mogelijk gaat het om dezelfde dreef als vorige noot; het is onduidelijk om welk huis het zou gaan, zo het op de kaart van 1783 staat afgebeeld.

2.2.2 Kasteelgebouwen

Hierna volgt een bondige beschrijving van de kasteelgebouwen.

Op de grondplannen (Ferraris 1777 en plan Reningelst 1783) zijn op het omwalde voorplein van het kasteel twee gebouwen afgebeeld, symmetrisch en schuin ingeplant, als het ware als beginpunt van het perspectief dat door de bomenrij wordt verder gezet.

Op het 18de-eeuwse schilderij is er echter geen spoor van deze gebouwen. Het tijdstip van het schilderij is echter niet gekend.

Op het schilderij is te zien dat de noordelijke toegang tot het voorplein bestaat uit een gemetselde poortdoorgang. De zuidelijke toegang bestond uit een ophaalbrug. De kaart van 1783 doet vermoeden dat het begin van de dreef in het verlengde van deze as – nabij Zevekote – tevens een gemetselde poortdoorgang had.

Op of net naast deze as ligt een ommuurde waterpartij met fontein. Er zou kunnen worden aangenomen dat het vierkant op de kaart van 1783, afgebeeld op diezelfde locatie, deze waterpartij betreft.

Figuur 14 : 18de-eeuws schilderij van het kasteel – detail zuidelijke toegang tot het voorplein.

Het schilderij beeldt de bijgebouwen (stallingen en andere) duidelijk af. Een deel van deze gebouwen is heden nog bewaard en gekend als de ‘kasteelhoeve’.

Figuur 15 : postkaart van het overgebleven gebouwenbestand van het kasteelhof (begin 20ste eeuw – postkaart collectie auteur)

Het ontbreken van deze gebouwen op de kaarten van 1777 en 1783 impliceert allicht dat deze hoevegebouwen pas na 1783 zouden zijn gebouwd[23]. Er zijn een aantal andere indicaties m.b.t. het schilderij die er op lijken te wijzen dat het kasteel erop wordt afgebeeld na de wijzigingen in 1790 en, hieruit volgend, de mogelijkheid dat de hoevegebouwen onderdeel uitmaakten van de wijzigingen in 1790.

Ook het feit dat op het voorhof/-plein geen gebouwen meer zijn afgebeeld op het schilderij, terwijl op de kaarten van 1777 en 1783 nog gebouwen staan afgebeeld, versterkt het vermoeden dat het voorplein oorspronkelijk het neerhof was met de bijgebouwen (stallen etc.), en dat deze op een gegeven tijdstip plaats dienden te maken en nieuwe hoevegebouwen werden opgericht ten zuidoosten van het kasteel.

[23] In voorkomend geval zou dit dan wel een relatieve datering van het schilderij opleveren. Evenwel is het vreemd te noemen dat Pieter Cuvelier het bouwen van deze hoeve niet zou hebben vermeld. Hoewel het *memoriaal* allesbehalve volledig is in het relaas over het kasteel, geeft de periode tot de brand van het kasteel (1793) wel de meest volledige beschrijving. De volgende bedenkingen zijn ook van toepassing : De Ferrariskaart beoogde, gezien zijn schaal, geen volledige weergave van gebouwenarealen en is op dit vlak zelden volledig. De kaart van 1783 geeft het meeste twijfel. Doch het is niet volledig uit te sluiten dat – zo de hoger genomen aannames over het opdrachtgeverschap en het doel van de kaart juist zouden zijn – het niet nodig was bevonden om al de eigen gebouwen van het kasteel weer te geven.

Figuur 16 : 18de-eeuws schilderij van het kasteel – detail kasteelhoeve

Voor het overige komt de ruimtelijke configuratie van het eigenlijke kasteel, zoals afgebeeld op de kaart van 1783, zeer goed overeen met zowel de pentekening (de achterzijde) als het schilderij (de voorzijde). Al dient opgemerkt dat op het schilderij de afgebeelde hoektorens eerder deze zijn op de hoek van het hoofdgebouw en dat, aldus, de westelijke zijvleugels met beide hoektorens niet (meer) voorkomen op het schilderij.

Een aantal passages uit het memoriaal van Pieter Cuvelier zijn mogelijk interessant te citeren hier, doch geven niet volledig opheldering.
In 1790 zijn er grote verbouwingswerken binnen in het kasteel. Het lijkt vooral om binnenwerken te gaan, met een grondige verbouwing van het kasteel[24].
In 1793 luidt het als volgt : het kasteel was een weinig voordien geheel veranderd aan binnenzijde. Aan buitenzijde waren er twee vleugels gemaakt met platte daken gedekt met koper. Aan de rechterkant bij het ingaan was de kapel gelegen, aan de andere kant een kwartier voor de meesters. De rest was ingericht met badstoven en dergelijke. Op de platte daken stond een verrekijker opgesteld[25].

We zijn geneigd aan te nemen dat westelijke gebouwvleugels op het schilderij (over een bouwlaag bovenop een hoge kelderverdieping) de beschreven gebouwvleugels zijn met

[24] Gedurende de hele winter werkt men met 35 à 36 werkmannen. De meesters dienden in functie van de werken constant te verhuizen van de ene kant van het kasteel naar de andere. DE SMET Jos (ed.), *op.cit*, 1970, p. 115.
[25] Pieter Cuvelier ziet het feit dat de heer de la Basèque samen met de Oostenrijkers vanaf dit punt de bewegingen van de Fransen in het oog hield als onmiddellijke aanleiding voor het afbranden van het kasteel datzelfde jaar. DE SMET Jos (ed.), *op.cit*, 1970, p. 147.

de platte daken[26]. Zo dit aangenomen mag worden, dan zou het schilderij eerder rond of net na 1790 te dateren zijn.

Figuur 17 : 18de-eeuws schilderij van het kasteel – detail van het kasteel

[26] De perspectiefwerking is hier wat onduidelijk op het schilderij. De zichtbare toren met conische dakvorm en peervormige bekroning kan (1) hetzij deel uitmaken van de meest westelijke torenvorm, (2) hetzij is de afgebeelde toren (vanaf de eerste verdieping) meegaand met het hoofdvolume en betreffen ze dus de hoektorens van het hoofdvolume. Er zijn elementen die voor elk van deze twee interpretaties pleiten. De auteur is eerder geneigd optie (2) te mogen interpreteren gezien : (a) materiaalgebruik overeenkomt tussen hoofdgebouw en de ronde toren (natuursteen tot vensterdorpels eerste verdieping, daarboven baksteen) en (b) vensteropeningen en vensteromlijstingen overeenkomen. De vensterhoogte, indeling en omlijsting van de westelijke vleugels (kelder- en gelijkvloerse verdieping) wijken immers daarvan af. Hoe het ook zij, de westelijke vleugels zetten aan op de ronde basis van de (voormalige ?) hoektoren en beschikken (minstens deels) over platte daken.

Figuur 18 : behouden basis van de zuidwestelijke torenaanzet (foto auteur 2011)

2.3 19de-eeuwse kaarten

Primitief kadasterplan

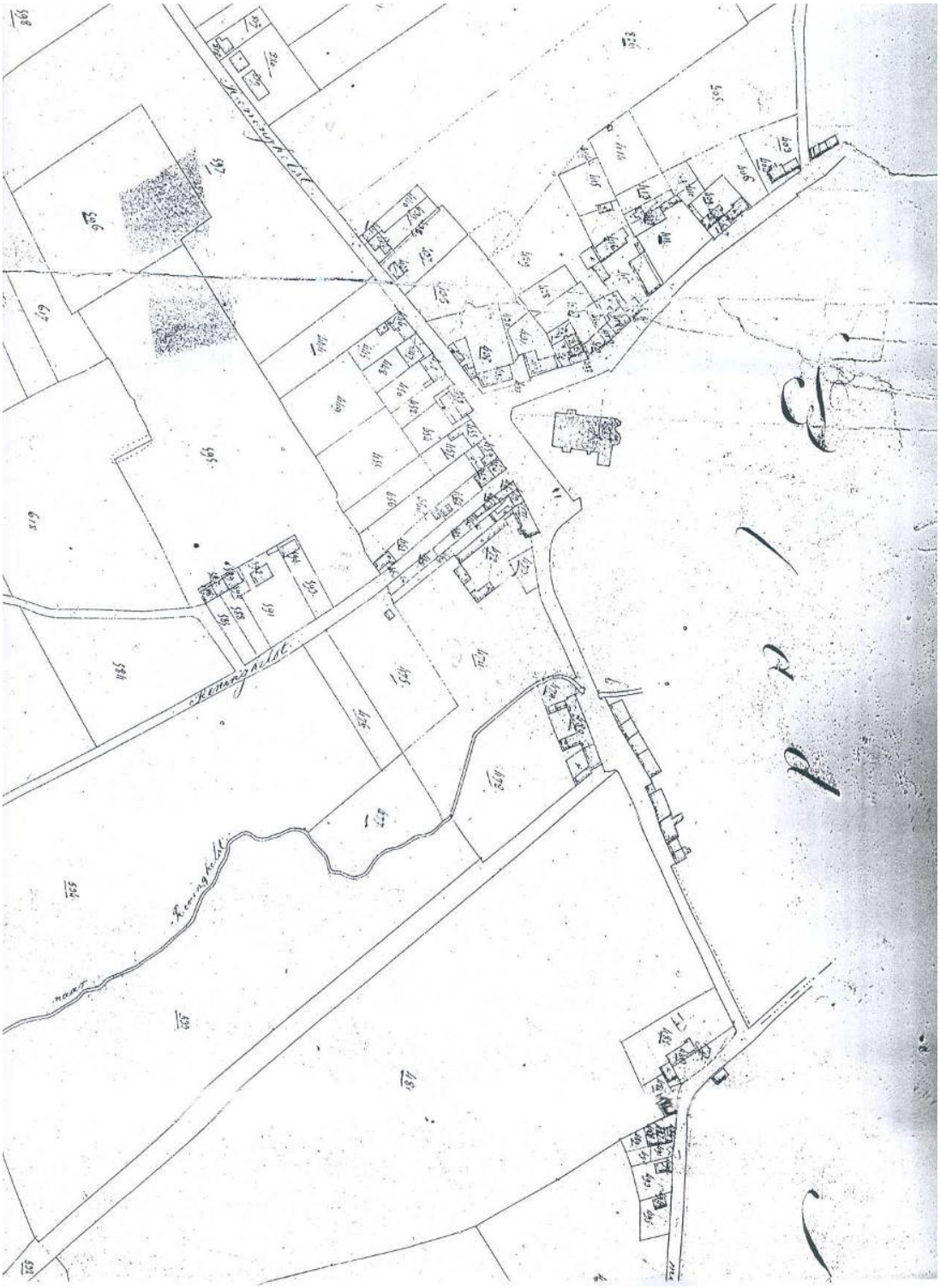

Figuur 19 : primitief kadasterplan (archief van het Kadaster Brugge)[27]

[27] Behoudens andersluidende vermelding zijn alle hierna volgende kadasterplannen en kadastermutaties afkomstig uit het archief van het Kadaster te Brugge.

Atlas der Buurtwegen (ong. 1841)

Figuur 20 : Atlas der Buurtwegen (© Giswest – Provincie West-Vlaanderen)

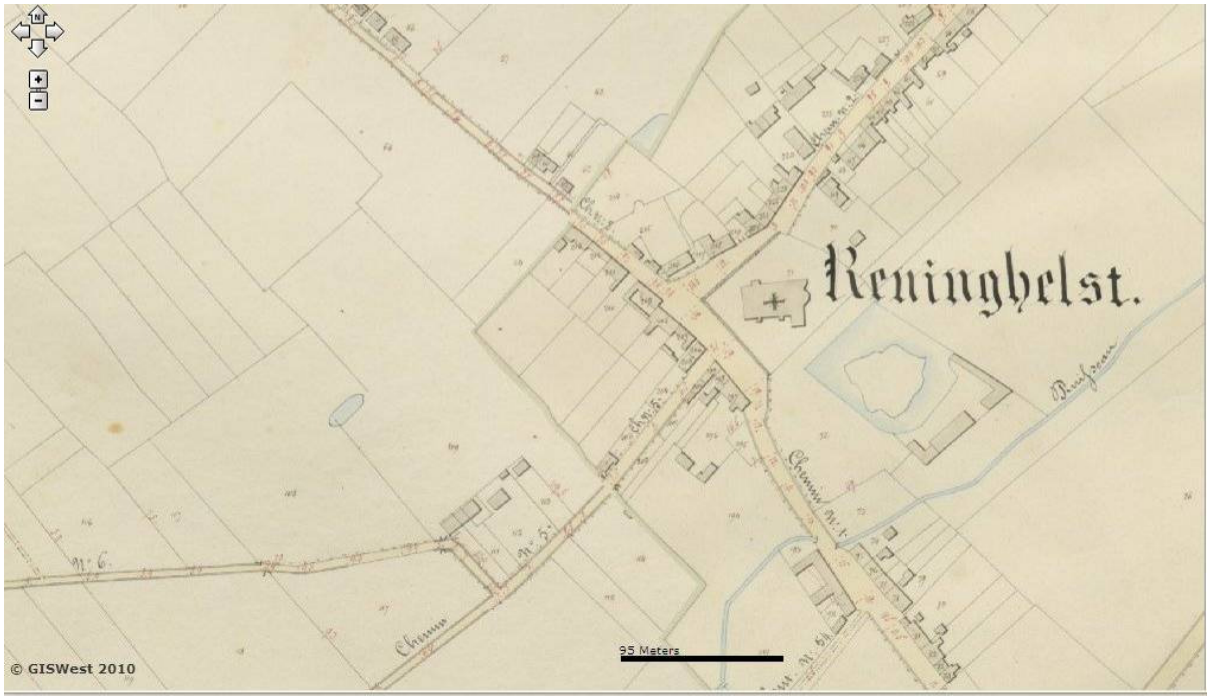

Figuur 21 : Atlas der Buurtwegen (© Giswest – Provincie West-Vlaanderen)

Figuur 22 : Atlas der Buurtwegen (© Giswest – Provincie West-Vlaanderen)

Figuur 23 : Atlas der Buurtwegen (© Giswest – Provincie West-Vlaanderen)

Plan Popp (ong. 1856)

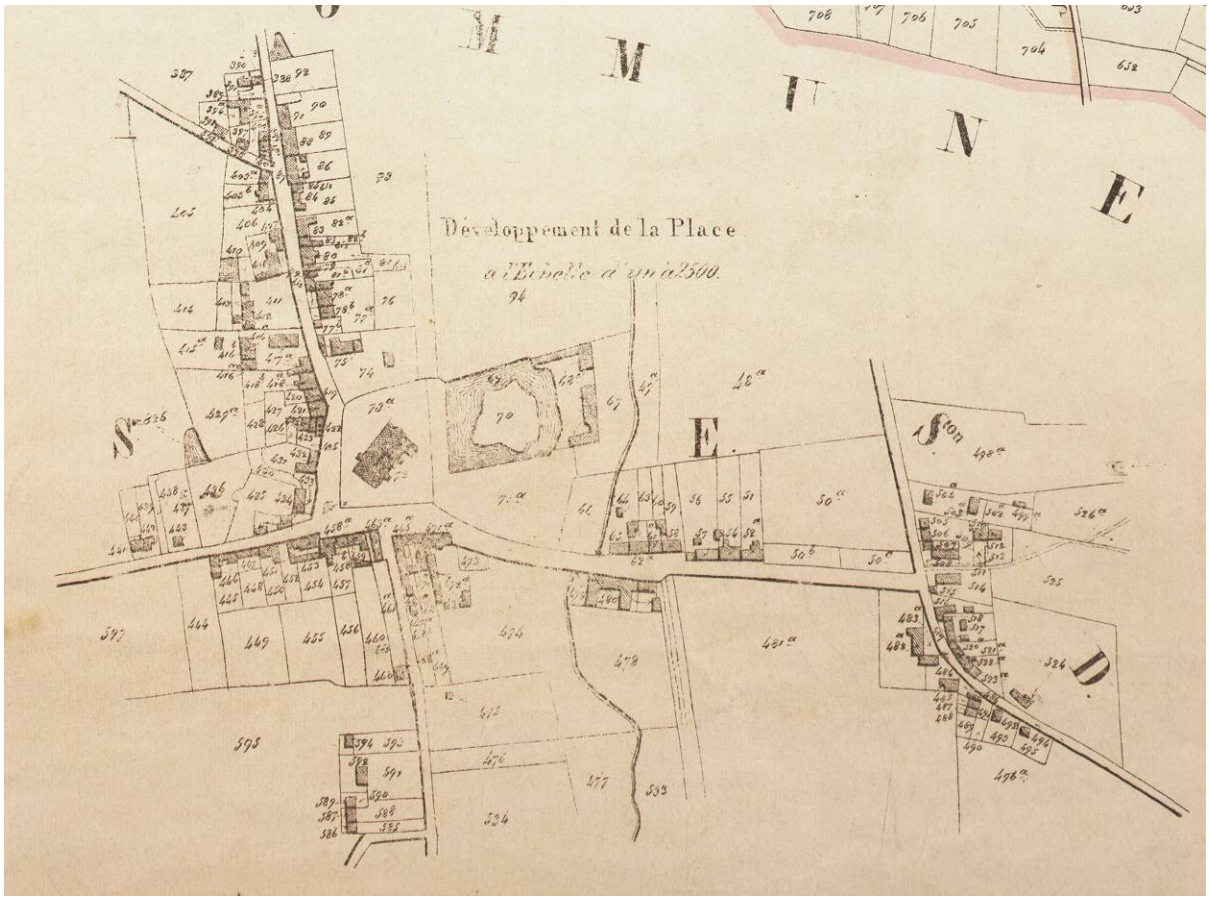

Figuur 24 : Plan Popp (verz. KBR)

2.4 Ruimtelijke ontwikkeling van Reningelst omstreeks 1850

> cf. plan naar kadasterplan Popp (ong. 1858) in bijlage

Omstreeks 1850 toont Reningelst een zeer amorf ruimtelijk karakter.

Enkele hoeves en gebouwen ingeplant op een open erf zijn duidelijk overblijfselen van het 18de-eeuwse plattelandsdorp (zie kaart Reningelst 1783). Deze hoeves zijn vooral ingeplant langs de weg van Reningelst naar Vlamertinge / huidige Pastoorstraat (percelen 434, 432, 417a, 74)[28] en voorts nog enkele hoeves langs de oostzijde van de weg van Reningelst naar Poperinge / huidige Baljuwstraat.

Er zijn reeds een aantal verdichtingen van het stedenbouwkundig weefsel :

- de huizenrij ten noorden van de Pastoorstraat met perceelnummers 421[29] /419 / 418a[30];
- een huizenrij ten zuiden van de Pastoorstraat, ten oosten van het perceel met nr. 75 (huidige Pastoorstraat 2);

[28] Opmerkenswaardig is ook de aaneenschakeling van de percelen 422 tot 424 – mogelijk een tot een rij arbeiderswoningen verbouwd hoevegebouw).

[29] In het gebouw met perceel 421 situeert zich volgens opschriften de in 1784 gestichte zondagsschool. Stenen met volgende opschriften. "Deze zondagsschool grondig vernield door landelijk geschut in mei 1918 bij den aanval van den Kemmelberg binst den wereldoorlog 1914-1918. Heeft in 1922 herbouwd geweest door het Belgisch staatsbestuur in vergoeding van oorlogsschade" / "Dellanoy Huyghe-Deschodt" / " IN 'T JAER ALS DIT DEEL VOOR SCHOLE GEBOUWT WIERD".

[30] Mogelijk was dit reeds de 19de-eeuwse woning zoals zichtbaar in Figuur 203.

- een huizenrij aan de westwand van het Reningelstplein en met vervolg in de Baljuwstraat – o.a. met brouwerijsite en herbergen;
- een huizenrij ten oosten van de huidige Zevekotestraat. Deze rij heeft een knik in de rooilijn ter hoogte van de overgang tussen percelen 58 en 57. Het weze opgemerkt dat hier reed een cluster was ontstaan rond enkele belangrijke gebouwen in de late 18de eeuw (zie kaart van Reningelst van 1783);
- een sterke ontwikkeling rond het gehucht Zevekote.

Het perceel 412 in de huidige Pastoorstraat is de toen recent gebouwde pastorijwoning (1849)[31].

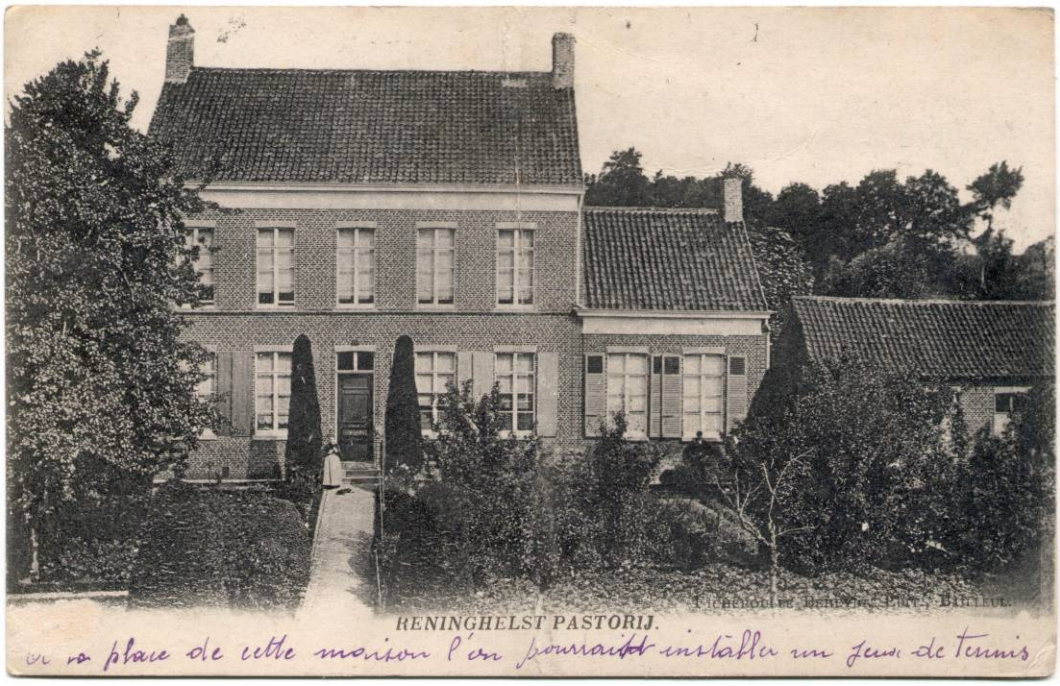

Figuur 25 : pastorij van Reningelst vòòr WOI (postkaart collectie auteur)

2.5 Ruimtelijke ontwikkeling van Reningelst tussen 1850 en WOI

De tendens van verdichting zette zich verder in de tweede helft van de 19de eeuw, voornamelijk langs het zuidelijke deel van de Zevekotestraat en langs de Baljuwstraat.
Langs de weg naar Poperinge / huidige Baljuwstraat werden enkele belangrijke gebouwen opgetrokken, o.a. de gemeenteschool en het gemeentehuis[32].

[31] Datumsteen in de oostelijke zijgevel van het hoofdvolume. Plannen van provinciale bouwmeester Dehults en bestekken uit 1847 resp. 1849 bewaard in SAP. Het gaat in feite om een herbouwing op dezelfde plaats. Allicht ter vervanging van een gebouw met een bouwlaag. Er wordt gestipuleerd dat de voutekamer met kelder bewaard moet blijven. Reden van herbouw was : *Het pastors-huis, zeer oud, in groot deel gesalpeterd, en in eenen vollen staet van oud huis, zal gansch afgetrokken en op nieuw van den grond op, op de zelfde plaets, op gebouwd worden.*
[32] Plannen van de provinciale bouwmeester Croquison uit 1861 bewaard in SAP.

Ook langs de weg naar Westhouter / huidige Heuvellandseweg is er een verdichting door rijbebouwing vòòr WOI[33].

In de Pastoorstraat, ter hoogte van percelen 77 en 78 wordt na 1870 een klooster met meisjesschool gevestigd[34].

In het noorden van Zevekotestraat tevens de bouw van het hoppemagazijn en de naastgelegen herberg de Hoppepers (zie verder onder 4.1 en 4.2).

Figuur 26 : gemeentehuis en gemeenteschool vòòr WOI - postkaart Westhoek Verbeeldt HEU004500871 – (privéverzameling)

[33] De volledige zuidelijke huizenrij zou sneuvelen in WOI en niet meer wederopgebouwd worden ten voordele van een verbreding van de weg. Zie ook verder de kadastrale mutaties onder punt 4.8 en 4.9.
[34] DELESTREZ Willy, *Reningelst door de eeuwen heen*, Reningelst, 1971, p.205

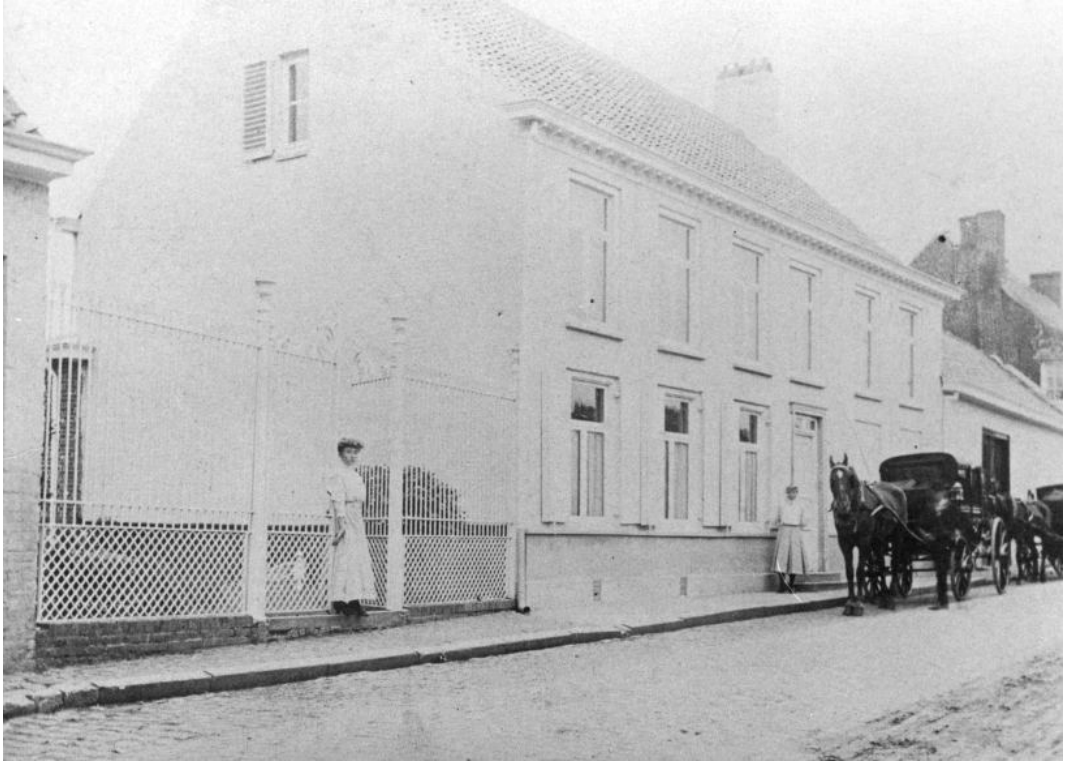

Figuur 27 : vooroorlogse woning notaris Elie Vancayzeele - waarschijnlijk aan het begin van de huidige Baljuwstraat vòòr WOI - postkaart Westhoek Verbeeldt HEU004509306 – (privéverzameling)

2.6 Schade tijdens WOI en wederopbouw

Reningelst wordt partieel hard getroffen door de bombardementen. De koren en een deel van de zuidelijke zijbeuk van de kerk worden getroffen.

In het gebouwenbestand zijn vooral de volgende zones hard getroffen :

- de zuidelijke huizenrij in het begin van Heuvellandseweg;
- de aanpalende brouwerijwoning[35];
- de oostelijke en westelijke huizenrij van de Baljuwstraat;
- wellicht de oostelijke huizenrij van Zevekotestraat.

Van de schade aan Zevekotestraat bestaan geen iconografische bronnen, evenwel tonen de (schaars bewaarde) foto's omstreeks 1950 een volledig 20ste-eeuws uitzicht. Ook het rechttrekken van de rooilijn, die lijkt te zijn bestendigd in een kadastermutatie uit 1926, lijkt dit te bevestigen.

De hoger genoemde gevelrijen hebben hoofdzakelijk een wederopbouwaspect. Dit aspect is met de loop der tijd dan reeds weer gewijzigd door diverse verbouwingen.

[35] De tussengelegen brouwerijgebouwen en herberg Sint-Joris worden evenwel gespaard.

Figuur 28 : oorlogsschade aan de oostelijke huizenrij van de weg naar Poperinge (Baljuwstraat) - foto *mission E. Dhuicque* 1915 (© KIK-IRPA, Brussel cliché E 45267)

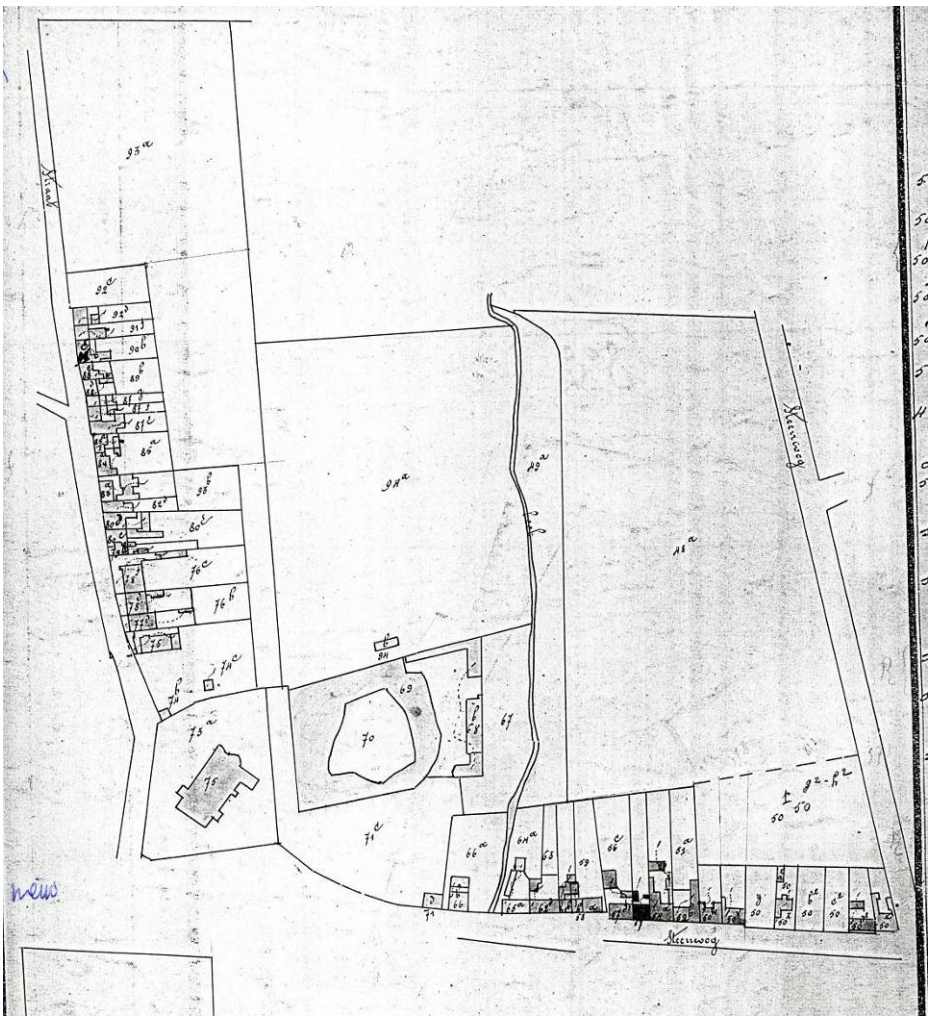

Figuur 29 : kadastermutatie 1926 Zevekotestraat (rechts) - situatie vòòr de mutatie

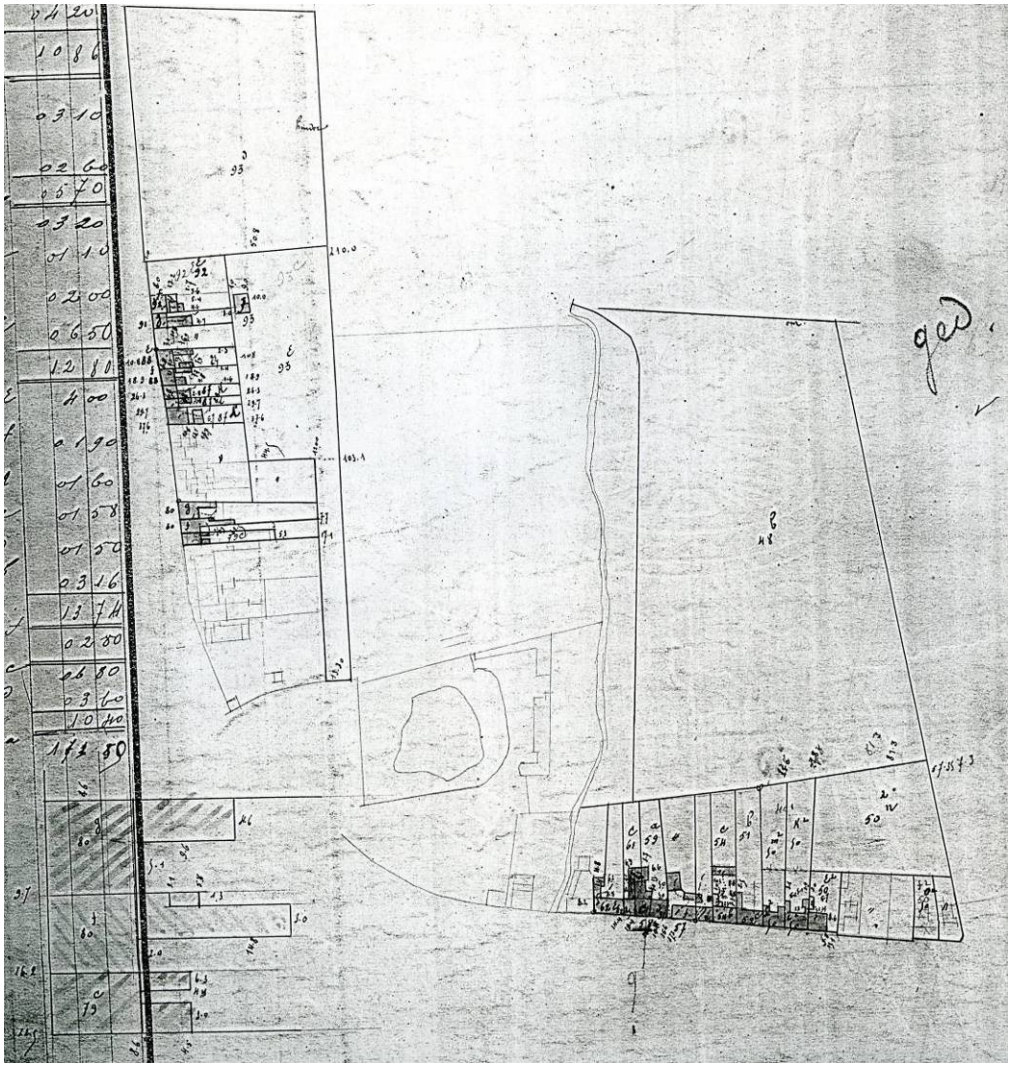

Figuur 30 : kadastermutatie 1926 Zevekotestraat (rechts) - situatie na de mutatie

Vermeldenswaard is nog dat de beeldbepalende hoeve op de hoek van Reningelstplein en de Baljuwstraat oorspronkelijk nog hersteld werd na WOI (zie Figuur 170 en Figuur 206), maar uiteindelijk vervangen werd door een hoge nieuwe woning, geïnspireerd op de Brugse middeleeuwse geveltypes.

Figuur 31 : hoeve hoek Reningelstplein en Baljuwstraat na beschadigingen tijdens WOI - foto *mission E. Dhuicque* 1915 (© KIK-IRPA, Brussel cliché E 45266 - detail)

Figuur 32 : uiteindelijk gereconstrueerde woning bij de hoeve na WOI (postkaart collectie auteur)

3 ALGEMENE ERFGOEDELEMENTEN - AANDACHTSPUNTEN

3.0 Inleidend

Alvorens in te gaan op de erfgoedkenmerken en – elementen die per onderscheiden gebouw zullen worden behandeld (deel 4 hierna) en per landschappelijk thema (deel 5 hierna) wordt hier bondig aandacht gevestigd op enkele specifieke regionale erfgoedelementen.

3.1 18de- en 19de-eeuwse kozijnramen met schuifvleugels

Een bijzondere aandacht is nodig voor een regionaal type schrijnwerk uit Poperinge en omstreken, en toegepast vanaf het einde van de 18de eeuw tot het einde van de 19de eeuw.
Het gaat om een kozijnraamtype met schuivende vleugels in diverse varianten :
- hetzij ingemetselde blokkozijnramen[36], hetzij kozijnramen achter slag;
- hetzij een geprofileerde wisseldorpel en niet (of gering) geprofileerde middenstijl, hetzij een kruisvormige profilering met ojief op wisseldorpel en middenstijl[37].

Een constante in dit type schrijnwerk – waarmee het zich van oudere types of meer rurale types (vb. in vakwerkhoeves) kozijnramen met schuifvleugels onderscheidt – is de wijze waarop de schuivende vleugels aan de binnenzijde met een profilering zijn uitgewerkt en met een groef op de zijkant van de stijlen op T- en L- vormige vaste latten omhoog schuiven. Tot bewijs van het tegendeel is dit een zeer lokaal gebonden regionaal kenmerk dat slechts in een beperkte perimeter om Poperinge voorkomt[38].

Dit type schrijnwerk was tot kort nog omnipresent in groot Poperinge, doch verdwijnt mee met afgebroken gebouwen en a fortiori bij de vervanging van schrijnwerk ten voordele van nieuw schrijnwerk met betere energetische performantie. Deze evolutie versnelt naarmate de energieprestatie-regelgeving strenger wordt[39].
Zeker voor als monument beschermde gebouwen dient aan dit schrijnwerktype voldoende aandacht te worden geschonken. Ook in het kader van een herwaarderingsplan voor een beschermd dorpsgezicht – waaruit resulteert dat de

[36] Zowel in de 18e- als 19e-eeuwse versies komt dit blokkozijn dikwijls enkel voor op de gelijkvloerse verdieping, terwijl de eerste verdieping een raam achter metselwerkslag bezit. Dit o.a. in gerestaureerde / gereconstrueerde vorm in Gasthuisstraat 57 te Poperinge (late 18de eeuw) als Krombekeplein 9 te Krombeke (ongeveer 1850). De reden hiertoe is meestal dat het schrijnwerk op de gelijkvloerse verdieping beluikt was met duimen in het blokkozijn en de vensters van de eerste verdieping niet beluikt.
[37] Dit laatste is eerder een 18de-eeuws type. Zie St.-Janscollege op Burgemeester Bertenplein 32 te Poperinge, zie het Weeuwhof.
[38] Het bestaan van dit detail in bijvoorbeeld het Veurnse moet nog aangetoond worden. Voor het overige is in deze regio nog veel schrijnwerk met openschuivende vleugels bewaard met gelijkaardig buitenuitzicht.
[39] De laatste 5 jaren zijn ten gevolge van het Energieprestatiedecreet van 7 mei 2004 en latere vervangende versies allicht meer exemplaren van dit historisch schrijnwerk verdwenen dan in de 20 voorafgaande jaren.

onderhoudspremie kan worden aangevraagd voor diverse onderhoudswerken – dient de nodige aandacht worden geschonken aan het behoud van dit type schrijnwerk.

Dit type schrijnwerk kan op de volgende wijze energetisch verbeterd worden :
- het plaatsen van tochtborstels (type voor guillotineramen) en tochtdichtingen;
- het plaatsen van achterzetramen of achterzet beglazing;
- het plaatsen van verbeterde enkele monumentenbeglazing – type met reflecterende ingebakken coating[40].

Deze en andere (nog te ontwikkelen) methodes van energetische verbetering dienen mede in aanmerking te komen voor de onderhoudspremie, gezien dit type schrijnwerk zich moeilijk of niet laat vertalen in schrijnwerk met gewone dubbele beglazing, omwille van de volgende redenen :
- de delicaatheid van de bewegende vleugels; zeer kleine secties van de verticale stijlen van deze vleugels (grootteorde 3x3,5 cm tot 3x4cm), wat niet toelaat een dubbele beglazing, zelfs van het dunste type, in een verdiepte sponning te plaatsen. Het aanpassen van de sectie van deze vleugels zou het schrijnwerktype wezenlijk veranderen.
- het gewicht van de vleugels, uitgerust met dubbele beglazing, zou te groot zijn om nog manueel te bedienen. Het uitrusten van de bewegende vleugels met verborgen, weggewerkte tegengewichten, zou, volgens heden bestaande systemen, het schrijnwerktype wezenlijk veranderen.

Indien er in de toekomst nieuwe technieken worden ontwikkeld om hetzij de bestaande historische schrijnwerken energetisch bijkomend te verbeteren hetzij om nieuwe schrijnwerken te maken naar dit model, doch met minimale aanpassingen opdat de wezenlijke kenmerken van dit type schrijnwerken voldoende behouden worden geacht, dienen deze ook in aanmerking te komen.

Hierna enkele voorbeelden van gerestaureerd / gereconstrueerd schrijnwerk van het bedoelde type in groot Poperinge, uitgevoerd in 2007 en 2012.

[40] Heden heeft een drietal producenten op de Nederlandse markt een dergelijke monumentenbeglazing in aanbod, met een U-waarde van 3,8 à 3,9 W/m²K. Dit is een verbetering t.o.v. gewoon enkel glas (grootteorde 6 W/m²K) en ligt in de lijn van het dubbel glas in de jaren 1980 werd geplaatst.

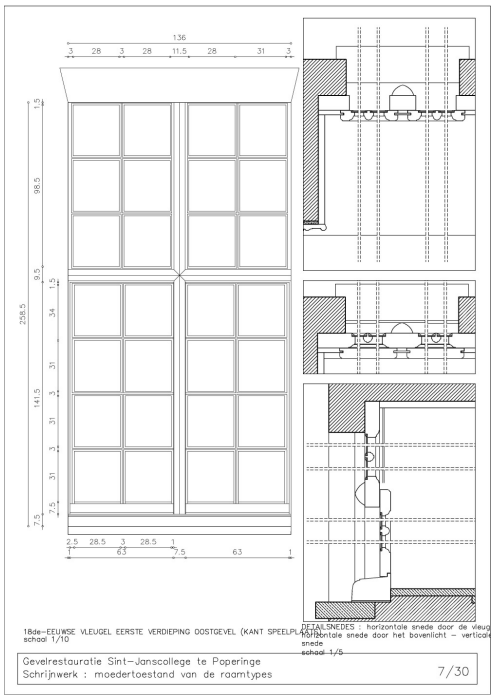

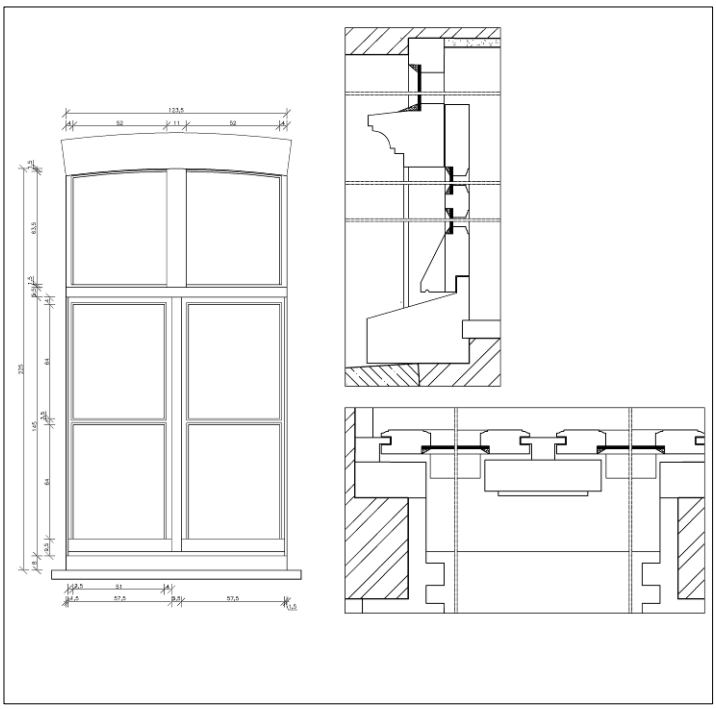

Figuur 33 (links) : gereconstrueerde laat 18de-eeuwse ramen in St.-Janscollege, Burgemeester Bertenplein 9 (stadshotel Mazeman de Couthove) te Poperinge

Figuur 34 (rechts) : gereconstrueerde laat 19de-eeuwse ramen (1988) in de vml. pastorij van Proven, Alexisplein 16 te Proven

Ook Reningelst had ooit zeer veel gebouwen met dit type schrijnwerk.

Hierna volgt een lijst van enkele gebouwen waarin met zekerheid de aanwezigheid van dit type werd vastgesteld, met de vermelding van de laatste vaststelling en de vaststelling dat dit schrijnwerk verdwenen is hetzij het feit dat dit niet gecontroleerd werd door de auteur (N.G.) :

- vooroorlogse brouwershuis Reningelstplein 6 (Figuur 147)
- vooroorlogse pastorij Pastoorstraat 17 (Figuur 25)
- Baljuwstraat 19 (foto 1982, verdwenen)
- Baljuwstraat 25, 27 en 29 (foto 1982, verdwenen)
- Feutenaarstraat 4 (foto 1982, N.G.)
- Pastoorstraat 18 (foto 1982, verdwenen)
- Vlamertingseweg 31 (foto 1982, N.G.)
- Vlamertingseweg 35 (foto 1982, N.G.)
- Vlamertingseweg 60 (foto 1982, N.G.)
- Zevekotestraat 24-26 (foto 1982, verdwenen)
- Zevekotestraat 10 (foto 1982, verdwenen)

Figuur 35 : Pastoorstraat 4 en 6 - Klooster en meisjesschool (postkaart collectie auteur)

Figuur 36 : Baljuwstraat 19 (foto OE 1982)

Figuur 37 : Baljuwstraat 25, 27 en 29 - deels reeds verbouwde situatie (foto OE 1982)

Figuur 38 : Pastoorstraat 18 (foto OE 1982)

Figuur 39 : Vlamertingseweg 31 (foto OE 1982)

Figuur 40 : Vlamertingseweg 35 (foto OE 1982)

Figuur 41 : Vlamertingseweg 60 (foto OE 1982)

Figuur 42 : Zevekotestraat 24-26 (foto OE 1982)

Figuur 43 : Zevekotestraat 10 (foto OE 1982)

Figuur 44 : Feutenaarstraat 4 (foto OE 1982)

In het als dorpsgezicht beschermde deel van Reningelst zijn nog enkele stukken schrijnwerk van dit type behouden :

- Zevekotestraat 1 (zie 4.2 hierna)
- Pastoorstraat 2 (zie 4.9 hierna)

In het gebouw Zevekotestraat 4-6-8 werden onlangs alle schrijnwerken van dit type vervangen (zie 4.5 hierna).

Oudere historische venstertypes (meestal ook met schuifvleugels) zijn even belangrijk, doch minder regionaal ingebed. Ook deze types met schuifvleugels laten zich minder goed vertalen naar nieuw schrijnwerk met dubbele beglazing.
Recentere historische venstertypes (20ste eeuw), veelal T-ramen met dubbel opengaande vleugels, laten zich daarentegen wel makkelijker vertalen naar nieuw schrijnwerk, op het oude type gebaseerd en met dubbele beglazing.

Tot slot dient ook de nodige aandacht geschonken te worden aan de historische luiken. In de afgelopen vijf à tien jaar zijn in Reningelst heel wat 19de-eeuwse luiken verdwenen, dit ook in het beschermd dorpsgezicht (zie hierna).

Er zijn een viertal types te onderscheiden in Reningelst en bij uitbreiding in de fusiegemeente Poperinge[41] :

(1)- geëmbreveerde plankenluiken : geëmbreveerd en ingepend in plankenstroken onder en boven (1a) of geëmbreveerd met doorlopende pennen (1b);

(2)- opgeklampte plankenluiken : klampen met stijlen en regels, beplanking aan de buitenzijde;

(3)- paneelluiken : stijlen en regels, waartussen panelen van geëmbreveerde planken;

(4)- paneelluiken met *persienne* : stijlen en regels met bovenste vak uitgewerkt als *persienne*; de onderste vakken zijn dikwijls uitgewerkt als horizontaal geprofileerde latten, die onderling met tand en groef verbonden zijn (alternatief : panelen (4b) of opgeklampte planken (4c)).

[41] Geen enkel type is echt als specifiek regionaal te duiden.

Figuur 45 + 46 : luiktype 1a in Casselstraat 37 en Bruggestraat 13 te Poperinge (foto's auteur 2005, verdwenen)

Figuur 47 : luiktype 1b in Veurnestraat 67 te Poperinge (De Ster beschermd monument- foto auteur 2006)

Figuur 48 (links): luiktype 2 in Sint-Annastraat Poperinge (Weeuwhof – foto auteur 2005)

Figuur 49 (rechts): luiktype 3 in Casselstraat 89 te Poperinge (foto auteur 2005)

Figuur 50 (links) : luiktype 4a - Zevekotestraat Reningelst (foto auteur 2005 - verdwenen)

Figuur 51 (midden) : luiktype 4b – Guido Gezellestraat 3 te Poperinge (foto auteur 2005)

Figuur 52 (rechts) : luiktype 4c – Zevekotestraat 6 te Reningelst (foto auteur 2005)

3.2 Plaatselijke dakpannenproductie

Plaatselijk werden dakpannen geproduceerd tot in de jaren 1960.

Ze onderscheiden zich van de latere en recente dakpannen door de volgende eigenschappen :

- beperkt aantal types : gewone stormpan en Vlaamse pan (modellen met verbeterde aansluiting bestaan niet of zijn zeldzaam), afwezigheid van hulppannen[42].
- ongeglazuurde pannen met rodere scherf (donkerder dan de meer oranje kleurende pannenproducten uit regio Kortrijk of elders)[43].
- ambachtelijke loodglazuren als belangrijkste kenmerk : lichtbruin, over donkerbruin naar zwart[44].

Te meer daar moderne geglazuurde pannen wezenlijk een zeer afwijkend aspect hebben, dient ernaar gestreefd te worden om de nog aanwezige pannendaken van plaatselijke ambachtelijke productie binnen het beschermde dorpsgezicht van Reningelst te behouden, en deze waar nodig aan te vullen met gelijkaardige recuperatiepannen.

Onder voorbehoud van voldoende gelijkaardige dakpannen op de lokale recuperatiemarkt dient bij onderhoudswerken aan daken met hierboven vermelde dakpantypes - de eerste voor te stellen optie steeds te zijn : herstel of herplaatsen van de bestaande pannen, aangevuld met gelijkaardige recuperatiedakpannen.

Slechts zo door de aanvrager van een onderhoudspremie aangetoond wordt dat deze optie niet mogelijk is, kunnen, in overleg met Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed, andere dakpantypes in aanmerking worden genomen voor betoelaging.

---

[42] Zoals gevelpannen, nokafsluitpannen, …

[43] Sporadisch ook blauw gesmoorde pannen, doch eerder zeldzaam.

[44] De 19de- en vroeg 20ste-eeuwse dakpannenproductie in Poperinge wordt gekenmerkt door het gebruik van loodglazuren. Loodglazuur is in principe doorschijnend. Door de toevoeging van mangaanoxide werd de bruine kleur bekomen. Toevoeging daarenboven van ijzeroxide kon de bruine kleur nog verdonkeren tot een bijna zwarte glazuur. De pannenproductie is in het begin van de 20ste-eeuw wel reeds volledig gemechaniseerd (strengpers en napersing). In de 19de eeuw zijn verschillende pannenbakkers actief, in de 20ste eeuw is enkel nog Dupont actief in Poperinge, evenwel met hoge productiecapaciteit. Mark ADRIAAN, *Tentoonstellingscatalogus. Het aardewerk van de pottenbakkerij Dupont te Poperinge*, Volkskunde West-Vlaanderen vzw, Poperinge, 2006. Willy TILLIE, "Potten- en pijpenbakkers in Poperinge (16e-20e eeuw)", in *Aan de Schreve*, Heemkundig tijdschrift voor Poperinge en omstreken, 13e jaargang (1983), nr. 1.

4 HET GEBOUWD ERFGOED IN HET BESCHERMDE DORPSGEZICHT

4.0 Inleidend

Gezien het heel diverse karakter van het gebouwde erfgoed in het als monument beschermde dorpsgezicht worden de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen per gebouw en per site besproken.

De als monument beschermde gebouwen worden gerubriceerd, doch de erfgoedkenmerken en –elementen worden niet beschreven in het kader van dit herwaarderingsplan, aangezien de onderhoudspremie (naast andere premiemogelijkheden) reeds van toepassing is op deze gebouwen. Het beeldmateriaal dat in het kader van deze studie is verzameld en nog niet is gepubliceerd wordt hier evenwel opgenomen.

4.1 Hoppemagazijn (perceel 71G (1996 en heden)) ten noorden van Zevekotestraat 1

4.1.1 Beeldenreportage

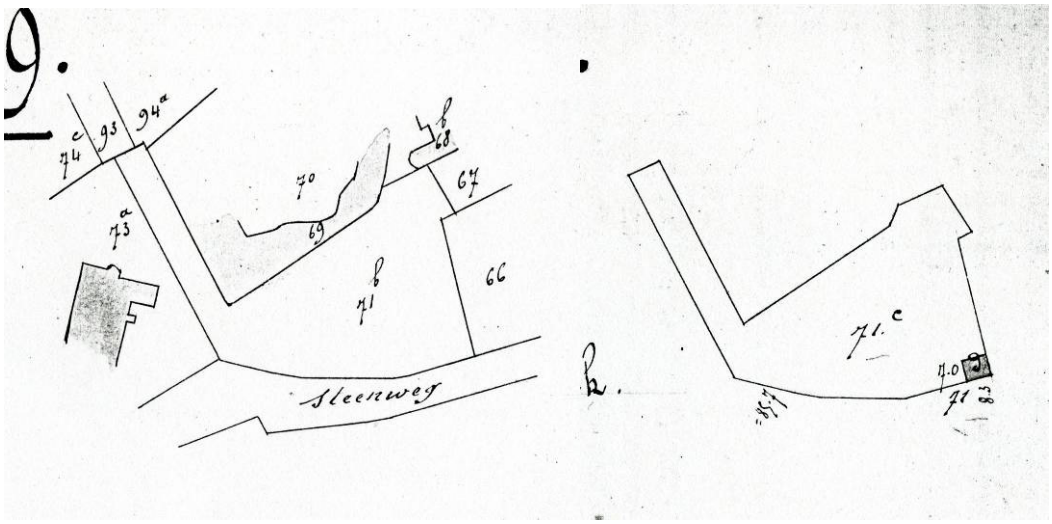

Figuur 53 : kadastermutatie 1899 – bouw van een hoppepers[45]

[45] Eigenaar van de weide voorheen en van de weide en gebouw na de mutatie is baron Arthur H. Surmont de Volgsberghe de Gheus uit Ieper.

Figuur 54 : vml. hoppemagazijn (links) en café de hoppepers (rechts) (overgenomen uit : Tillie W., Cossey S., Groeten uit het hoppeland, 1994)[46]

Figuur 55 : uiterst links op de voorgrond : café de hoppepers en hoppemagazijn (postkaart naar cliché R. Matton - collectie auteur)

[46] In desbetreffende publicatie wordt het toponiem 'Hommelpers' gebruikt. Het oudste toponiem in voege lijkt echter 'Hoppepers' te zijn, cf. het opschrift van desbetreffende postkaart en VANDENBERGHE Henri, *op. cit.*, 2008.

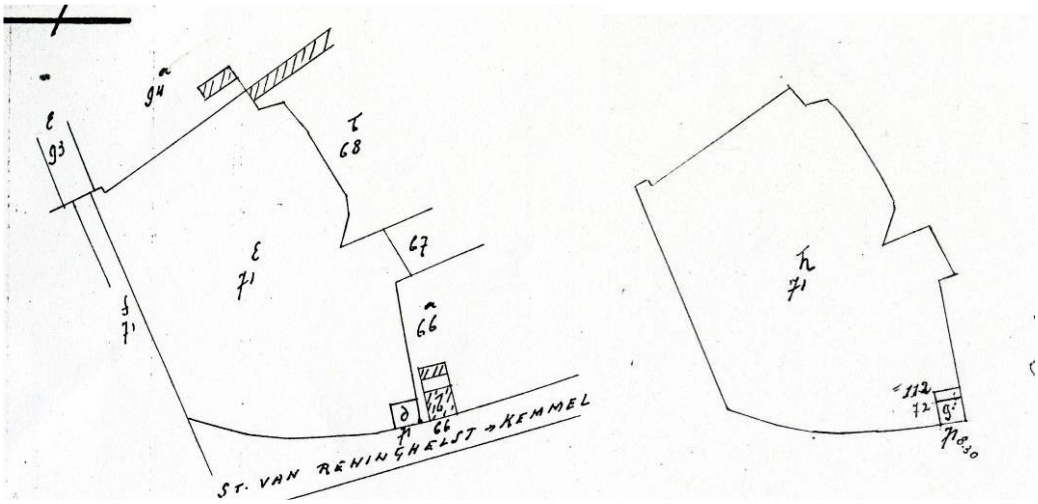

Figuur 56 : kadastermutatie 1933 : bestaande toestand van 71d wordt beschreven als 'puinen'; verkoop, herbouwing en grenswijziging met 71e[47]

Figuur 57 : foto Westhoek Verbeeldt HEU004503723 (1950 – privéverzameling) : details schrijnwerk

[47] Verkoper van het perceel 71g is Jozef M.J. de Hemptine – Surmond de Volsberghe, eigenaar uit Sint-Denijs Westrem. Koper is Thegreille Six-Rommel-Cornille, handelaar uit Reningelst.

Figuur 58 : deels afgebroken hoppemagazijn (links) en vml. café de hoppepers (rechts) (foto Onroerend Erfgoed 1982)

Figuur 59 : deels afgebroken hoppemagazijn (foto Onroerend Erfgoed 1996)

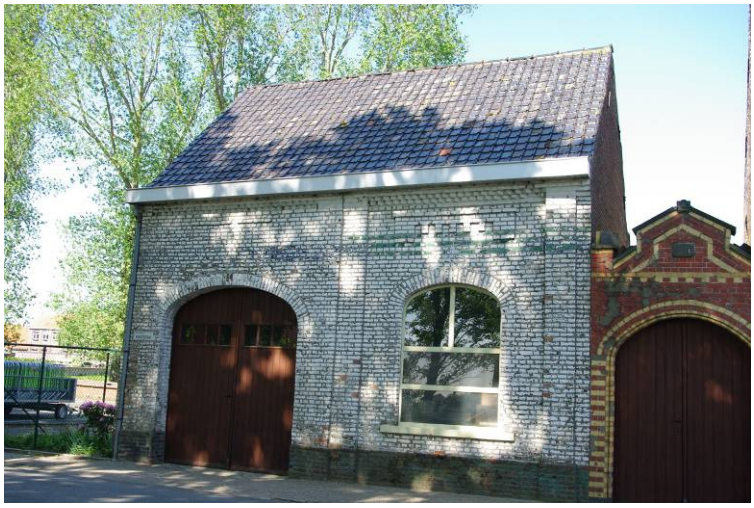

Figuur 60 : deels afgebroken hoppemagazijn (foto auteur 2010)

Figuur 61 : vanaf de openbare weg zichtbare achterzijde van het afgebroken hoppemagazijn en voormalige café de hoppepers (foto auteur 2010)

4.1.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

A. Het hoppemagazijn was gebouwd als magazijn in drie bouwlagen onder zadeldak. Het zadeldak, met nok evenwijdig aan de straatzijde, was uitgebouwd met een grote dakkapel aan straatzijde, met laadluik en takel.

4.1.3 Behouden erfgoedkenmerken

B. Hoewel blijkbaar zwaar beschadigd in de eerste wereldoorlog is het gebouw zelf behouden, met te onderscheiden erfgoedelementen (zie verder). Twee bouwlagen werden afgenomen; het gebouw is heden een gebouw van één bouwlaag onder zadeldak.

Het huidige gebouw sluit qua schaal en gabariet goed aan bij zijn zuidelijke buur (Zevekotestraat 1); beide zijn uitgelijnd op de rooilijn.

4.1.4 Verdwenen erfgoedelementen

C. De houten kroonlijstgoot is verdwenen tussen het tijdstip van inventarisatie (1982) en bescherming als dorpsgezicht (1996).

D. Het buitenschrijnwerk werd vervangen in verschillende periodes : het raam tussen 1982 en 1996 en de poort tussen 1996 en heden. Vooral het houten venster heeft een indeling dat niet aansluit bij enig historisch type.

4.1.5 Behouden erfgoedelementen

E. De stormpannen met ambachtelijk gemaakt loodglazuur zijn hoogst waarschijnlijk van plaatselijke productie[48]. Allicht zijn de pannen geplaatst na het herbouwen in 1926.

F. Het baksteenmetselwerk is geleed met pilasters, met decoratie onder de (voormalige) vensterdorpels van de eerste verdieping (vooroorlogse situatie) en met een muizentand (naoorlogse aanpassing). De voor- en zijgevels zijn gemetseld met een donkerrode baksteen[49]. Tussen 1950 en 1982 werd het gebouw wit geschilderd op een gepikte plint. Gezien de baksteendecoratie - door het afnemen van de hogere verdiepingen - zijn leesbaarheid grotendeels heeft verloren verhoogt het monochroom schilderen de samenhang van het geheel.

4.1.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

Het is niet opportuun het erfgoedkenmerk onder (A) hierboven terug te herstellen (3 bouwlagen onder zadeldak), gezien :

- deze functie van het gebouw reeds lang is verdwenen en een nieuwe functie voor dergelijk hoog gebouw op kleine oppervlakte moeilijk te vinden is;
- het beeld van de hoppepers reeds lang uit het collectieve geheugen is verdwenen (zelfs afbeeldingen zijn uiterst zeldzaam);
- het gebouw in zijn huidige gabariet beter aansluit bij de schaal en gabariet van de hier startende huizenrij Zevekotestraat.

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

B. behoud van het restant van de hoppepers in zijn huidige gabariet;

C. het herplaatsen van een houten kroonlijstgoot;

D. het vervangen van het raam door een houten raam dat beter aansluit bij het historische type; het behoud en onderhoud van de houten poort of het vervangen ervan door een model dat beter aansluit bij het historische type.

E. het behouden van de dakbedekking in ambachtelijk zwart geglazuurde stormpannen; alle herstelwerken hieraan met inbegrip van nokken en opgevoegde aansluitingen aan nokken en vrije dakranden. Het opnieuw voorzien van dergelijke pannen (ter vervanging

[48] Zie punt 3.2 hierboven.
[49] De lichtrode baksteen betreffen latere herstellingen met baksteenplakketjes. De groene en blauwe banden zijn geschilderd op de witte verf.

van de ongeglazuurde stormpannen) aan het vanaf het openbaar domein zichtbare dakvlak oost;

F. het herstel van het baksteen metselwerk (herstel baksteen, hervoegen), het ontschilderen van de gevels en het herstel van de decoratieve elementen in het metselwerk met identieke (hergebruik) bakstenen. Mortelsamenstelling aansluitend met de bestaande mortelsamenstellingen (kalkmortel). Hiermee in verband staande activiteiten (o.a. behandelen en herschilderen van muurankers). Er kan al dan niet geopteerd worden voor een nieuwe monochrome geschilderde afwerking. Er dient te worden geopteerd voor een voldoende dampopen systeem.

4.1.7 Uitgesloten gebouwdelen

De lagere aanbouw aan oostzijde, onder sleepdak en gebouwd na WOI, is uitgesloten van de hierboven gemelde maatregelen.

Interieur van het gebouw.

4.2 Voormalige café de hoppepers (perceel 66C (1996 en heden)) ten noorden van Zevekotestraat 1

4.2.1 Beeldenreportage

Zie ook 4.1.1 hierboven.

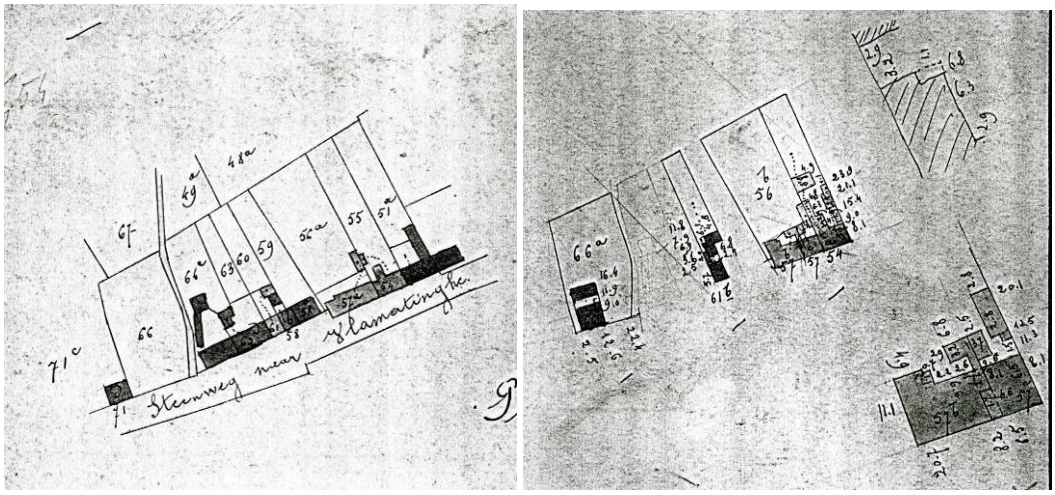

Figuur 62 : kadastermutatie 1908[50]

Figuur 63 : vml. café de hoppepers (foto Onroerend Erfgoed 1996)

[50] Eigendom van Gustavus M.J. Six-Camerlynck. Na de mutatie van 66 (tuin) naar 66a (tuin) en 66b (*Construction* met *permission de bâtir*) gaat de eigendom naar vier kinderen Six. Tweede mutatie in 1967 betreft de vereniging van beide percelen 66a en 66b tot één perceel 66c.

Figuur 64 : vml. café de hoppepers (foto Onroerend Erfgoed 1996)

Figuur 65 : vml. café de hoppepers (foto auteur 2010)

Figuur 66 en 67 : vml. café de hoppepers – details schrijnwerk noordelijke zijgevel en oostelijke achtergevel (foto's auteur 2011)

4.2.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

Nihil.

4.2.3 Behouden erfgoedkenmerken

A. Zowel het eigenlijke gebouw (woonhuis, vroeger café) als het gelijktijdig opgetrokken bijgebouw zijn nog volledig behouden in hun toestand zoals gebouwd in 1906 (datum in cartouche van het poortje). Het gebouw sluit qua schaal, gabariet en inplanting t.o.v. de rooilijn aan bij de oostelijke huizenrij Zevekotestraat.
Tussen beide gebouwen is later (1967?) evenwel een verbinding onder plat dak gebouwd aan zuidzijde.

4.2.4 Verdwenen erfgoedelementen

B. Tussen de inventarisatiecampagne m.b.t. de bescherming als dorpsgezicht (1996) en heden zijn de houten dakkapellen (alternerend ritme A-B-A van segmentboogvormige fronton (A) en driehoekige fronton (B)) en hun schrijnwerk verdwenen en vervangen door dakvlakramen. Het is onduidelijk of de dakvlakramen in het onderste deel van het mansardedak aan de achtergevel ook ter vervanging van dakkapellen zijn gekomen.

C. De geprofileerde schoorsteenbekroningen in metselwerk zijn verdwenen voor 1982.

D. De ramen in de voorgevel zijn verbouwd vòòr 1982 : het vaste kader met bovenlicht gaat mogelijk nog om het oorspronkelijke schrijnwerk. Evenwel werden de dubbel opengaande vleugels (naar analogie van de vroegere situatie van het schrijnwerk in de dakkapellen allicht T-ramen met dubbel opengaande vleugels) vervangen door een vaste invulling.

E. De voordeur werd vervangen door een nieuwe houten voordeur tussen 1996 (inventarisatie bescherming) en heden. Evenwel is de deur op het oudere model geïnspireerd.

4.2.5 Behouden erfgoedelementen

F. Mansardedak van het hoofdgebouw gedekt met stormpannen met ambachtelijk gemaakt loodglazuur zijn hoogst waarschijnlijk van plaatselijke productie. Allicht zijn de pannen nog de oorspronkelijke, zoals geplaatst bij de bouw van de woning in 1906, met (voor zover van de foto's kan worden uitgemaakt) inbegrip van de nokpannen met wel.

G. Zadeldak van het bijgebouw met zelfde dakpannen als hierboven.

H. Metselwerk van de voorgevel in lichtrode baksteen, met gebruik van ongeglazuurde gele baksteen, geglazuurde gele en blauwe baksteen voor de omlijstingen van de venster- en deuropeningen en cartouches in de borstweringen van de vensters, geprofileerde rode en (ongeglazuurde) gele baksteen voor de venster- en deuromlijstingen, doorlopende tegelfries en tegeltableaus tussen de modillons van de geprofileerde kroonlijst.

I. Houten kroonlijstgoot op houten modillons van de voorgevel.

J. Metselwerk in donkerrode baksteen voor de zij- en achtergevels van het hoofdgebouw en voor het bijgebouw. Muurvlechtingen in de zijgevels van het hoofdgebouw als aflijning van het mansardedak.

K. Kozijnraam met openschuivende vleugels in de noordelijke zijgevel en oostelijke achtergevel van het hoofdvolume. Terwijl voor de voorgevel geopteerd werd voor een moderner type ramen (T-ramen) sloot het schrijnwerk in de zijgevels aan bij het streekeigen 19de-eeuwse schrijnwerktype (zie beschrijving in 3.1 hierboven).

4.2.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

A. Behoud van het woonhuis (café). Het dieper gelegen bijgebouw is vanaf de openbare ruimte tweezijdig zichtbaar en is typerend voor de juxtapositie hoofdgebouw /bijgebouw op een klein perceel uit de tijd van de constructie. Zo mogelijk is ook het bijgebouw te behouden.

B. Het herplaatsen van de houten dakkapellen en het bijhorende schrijnwerk (T-ramen met dubbel opendraaiende ramen) in de voorgevel. Het herplaatsen van dergelijke elementen in de achtergevel zo hun aanwezigheid wordt aangetoond en aan de hand van fotomateriaal met voldoende zekerheid reconstrueerbaar zijn.

C. Het reconstrueren van de geprofileerde schoorsteenbekroningen in metselwerk

D. Het restaureren van de ramen van de voorgevel naar hun oorspronkelijke toestand met dubbel opendraaiende vleugels. Hetzij de vervanging van de ramen door schrijnwerk met het oorspronkelijke uitzicht evenwel met verbeterde energetische eigenschappen (dubbele beglazing, verbeterde tochtdichting), in voorkomend geval goed te keuren aan de hand van opmetingstekeningen van het schrijnwerk en uitslagtekeningen van het nieuwe schrijnwerk met snedes op ware grootte. Het ermee gerelateerde (onderhouds)schilderwerk.

E. Het onderhoud van de bestaande deur of de vervanging van de deur, aansluitend bij het historische type. Het onderhoudsschilderwerk.

F. en G. Het behouden van de dakbedekking in ambachtelijk zwart geglazuurde stormpannen; alle herstelwerken hieraan met inbegrip van nokken en opgevoegde aansluitingen aan nokken en vrije dakranden.

H. Herstel van het baksteen metselwerk (herstel baksteen, hervoegen), het herstel van de decoratieve elementen in het metselwerk met identieke (hergebruik) bakstenen, het herstel van de geprofileerde lijsten met zorgvuldig op maat gehouwen (of gebakken) profielstenen, de restauratie van de friezen en tableau's in geglazuurde keramische tegels. Mortelsamenstelling aansluitend met de bestaande mortelsamenstellingen (kalk- of bastaardmortel).

I. Onderhoud of herstel van de geschilderde houten kroonlijstgoot, het onderhoudsschilderwerk.

J. Herstel van het baksteen metselwerk (herstel baksteen, hervoegen) met bakstenen en mortels aansluitend met de bestaande materialen (kalkmortel). Hiermee in verband staande activiteiten (o.a. behandelen en herschilderen van muurankers)

K. Onderhoud, restauratie of vervanging naar hetzelfde model met openschuivende vleugels. Dit type schrijnwerk is niet te vertalen naar schrijnwerk met dubbele beglazing. Eventuele energetische verbetering door de plaatsing van achterzet schrijnwerk.

4.2.7 Uitgesloten gebouwdelen

De tussenbouw tussen hoofd- en bijgebouw.

Interieur van het gebouw.

4.3 Zevekotestraat 3 (perceel 64b en 65b (1996 en heden))

4.3.1 Beeldenreportage

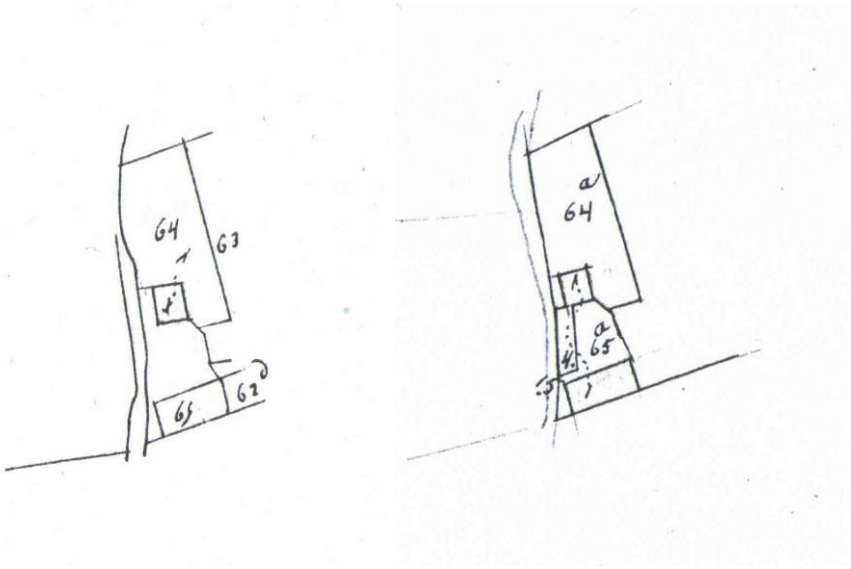

Figuur 68 : kadastermutatie 1881 - bijbouwen bakoven[51]

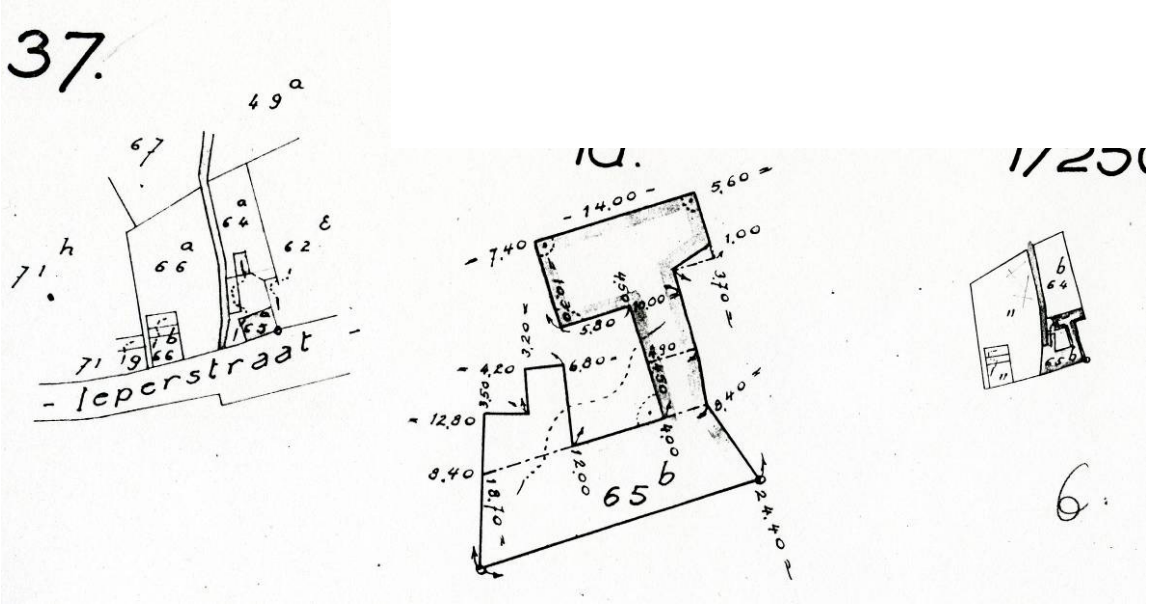

Figuur 69 : kadastermutatie 1961[52]

[51] Voor de mutatie eigendom van Edmondus P. Degravier, notaris te Duinkerke, na de mutatie eigendom van Hendrik Moreau-Verschoote, bolder uit Reningelst.
[52] Vergroting en grenswijziging met 64a.

Figuur 70 : foto rond de jaren 1930 (postkaart auteur - detail)

Figuur 71 : Zevekotestraat 3 - foto Westhoek Verbeeldt HEU004503730 (1950 – privéverzameling)

Figuur 72 : Zevekotestraat 3 - foto Westhoek Verbeeldt HEU004503733 (1950 – privéverzameling)

Figuur 73 : Zevekotestraat 3 en 5[53] - foto Westhoek Verbeeldt HEU004511156 (1950 – privéverzameling)

[53] Voor de woning Zevekotestraat zijn twee nrs. bewaard in het fonds Dienst Verwoeste Gewesten, nr. 4175 (inv. nr. 11047) en nr. 11121 (inv. nr. 11057). 1923-'25, architect O. Moerman Poperinge. Gezien deze woning reeds is vervangen werden dit archief niet geconsulteerd.

Figuur 74 : Zevekotestraat 3

Figuur 75 : Zevekotestraat 3, zicht vanaf oost vanaf de semipublieke dreef. Kanalisering van de Grote Beek.

4.3.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

A. De bakoven, als volume herkenbaar op de foto's uit 1950, is vervangen door een gebouw over een bouwlaag, dat tot op de rooilijn ten noorden van het oudere hoofdgebouw is gebouwd in 1961 en dwars over de plaatselijk overwelfde Grote Beek.

4.3.3 Behouden erfgoedkenmerken

B. Het volume betreft een dubbelhuis onder zadeldak. Het gevelmetselwerk, evenals het schrijnwerk op oudere foto's, wijzen op een 20ste-eeuwse constructie. Hoewel dit niet bestendigd wordt in de kadasterplannen, dient rekening gehouden te worden met de mogelijkheid dat deze woning werd wederopgebouwd na WOI. In 1961 werd het hoofdvolume noordwaarts uitgebreid met een éénlaags volume onder plat dak waarin o.a. de garage is ondergebracht. Dit volume is gebouwd bovenop een overwelving van de Grote Beek. Het volume sluit niet aan met het gabariet van de straat.

4.3.4 Verdwenen erfgoedelementen

C. De gevelopeningen op de gelijkvloerse verdiepingen werden na 1950 aangepast, waardoor de gevel een groot deel van zijn leesbaarheid heeft verloren.

D. Het historisch houten schrijnwerk werd vervangen door schrijnwerk in PVC.

E. De houten kroonlijst werd vervangen door een kroonlijst in PVC.

4.3.5 Behouden erfgoedelementen

F. Het metselwerk in donkerrode baksteen met geprononceerde vensteromlijsting (hoekblokken in blauwe hardsteen).

G. Zadeldak gedekt met stormpannen met ambachtelijk gemaakt loodglazuur, hoogst waarschijnlijk van plaatselijke productie, aan straatzijde (westzijde).

4.3.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

B. Behoud van het woonhuis in zijn huidige gabariet.

C. Herstelmetselwerk van de voormalige venster- en deurindeling van de gelijkvloerse verdieping.

D. Het plaatsen van nieuw houten schrijnwerk op basis van het model van het historisch houten schrijnwerk. De ramen kunnen worden voorzien van verbeterde energetische eigenschappen (dubbele beglazing, verbeterde tochtdichting), in voorkomend geval goed te keuren aan de hand van uitslagtekeningen van het nieuwe schrijnwerk met snedes op ware grootte. Het ermee gerelateerde (onderhouds)schilderwerk.

E. Reconstructie van de houten kroonlijstgoot. Het (onderhouds)schilderwerk.

F. Herstel van het baksteen metselwerk (herstel baksteen, hervoegen). Mortelsamenstelling aansluitend met de bestaande mortelsamenstellingen (kalk- of bastaardmortel).

G. Het behouden van de dakbedekking in ambachtelijk zwart geglazuurde stormpannen; alle herstelwerken hieraan met inbegrip van nokken en opgevoegde aansluitingen aan nokken en vrije dakranden.

4.3.7 Uitgesloten gebouwdelen

De noordelijke aanbouw onder enkele bouwlaag.

Interieur van het gebouw.

4.4 Zevekotestraat 5 (perceel 62e (1996 en heden))

4.4.1 Beeldenreportage

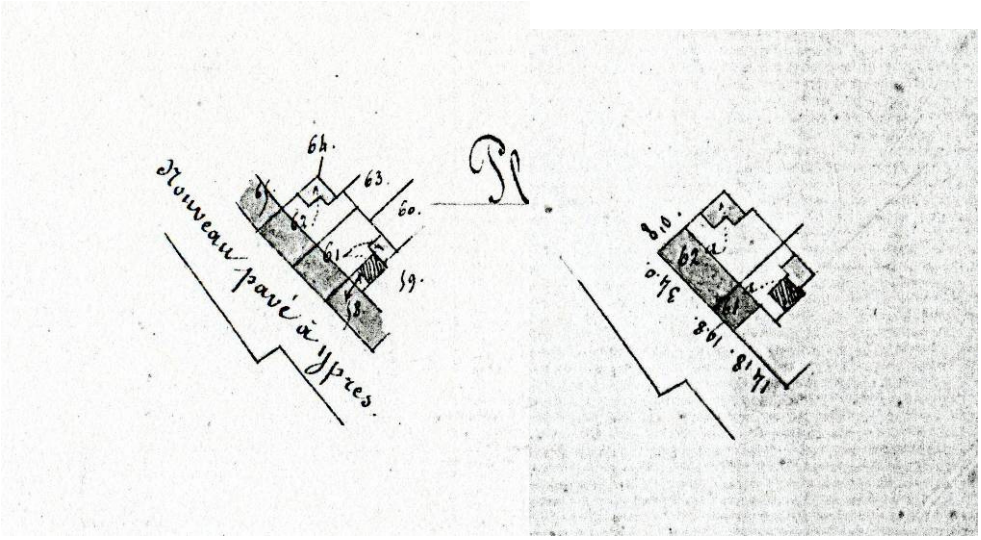

Figuur 76 : kadastermutatie 1850

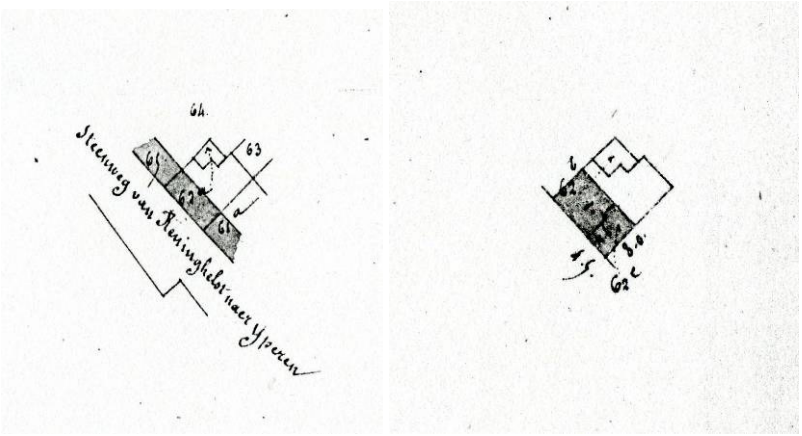

Figuur 77 : kadastermutatie 1857

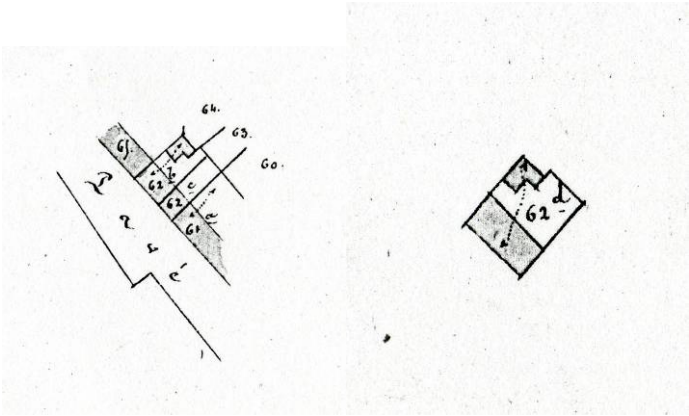

Figuur 78 : kadastermutatie 1864

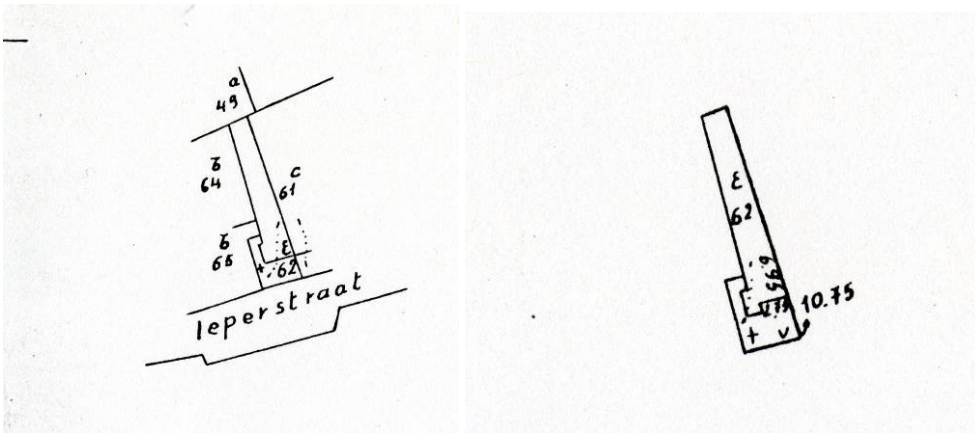

Figuur 79 : kadastermutatie 1969

Figuur 80 : Zevekotestraat 5 (links) (foto auteur 2011)

4.4.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

A. De woning is volledig verbouwd in de jaren 1960 en heeft nog weinig verband met de wederopbouwwoning die hier voordien stond.

4.4.3 Behouden erfgoedkenmerken

B. Enkel het gabariet en de plaats t.o.v. de rooilijn zijn behouden.

4.4.4 Verdwenen erfgoedelementen

C. De erfgoedelementen van de wederopbouwwoning stemden sterk overeen met deze van de buur Zeekotestraat 7 (rechts op foto hierboven) : baksteenmetselwerk met donkerrode baksteen en met gebruik van motieven, rechthoekige vensteropeningen op de gelijkvloerse verdieping onder betonnen lintelen, vensteropeningen onder strekboog in rollaag voor de eerste verdieping.

4.4.5 Behouden erfgoedelementen

Nihil.

4.4.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

Het gabariet en de inplanting van de woning is te behouden. Evenwel komen geen erfgoedelementen in aanmerking.

4.4.7 Uitgesloten gebouwdelen

Interieur van het gebouw.

4.5 Zevekotestraat 4-6-8 (percelen 478d, 479b, 479c, 480b (1996 en heden))

4.5.1 Beeldenreportage

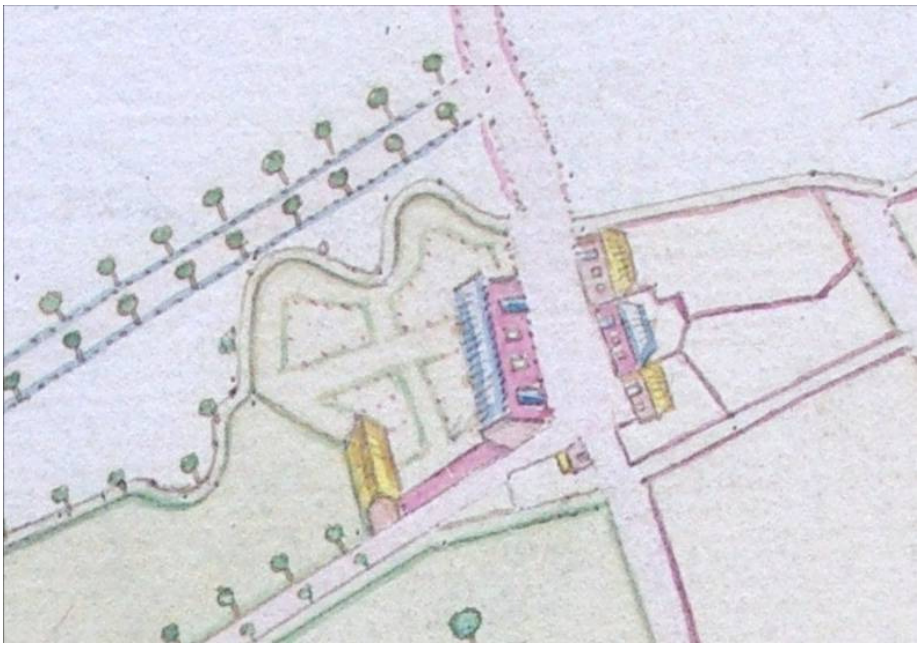

Figuur 81 : kaart 1783 - detail

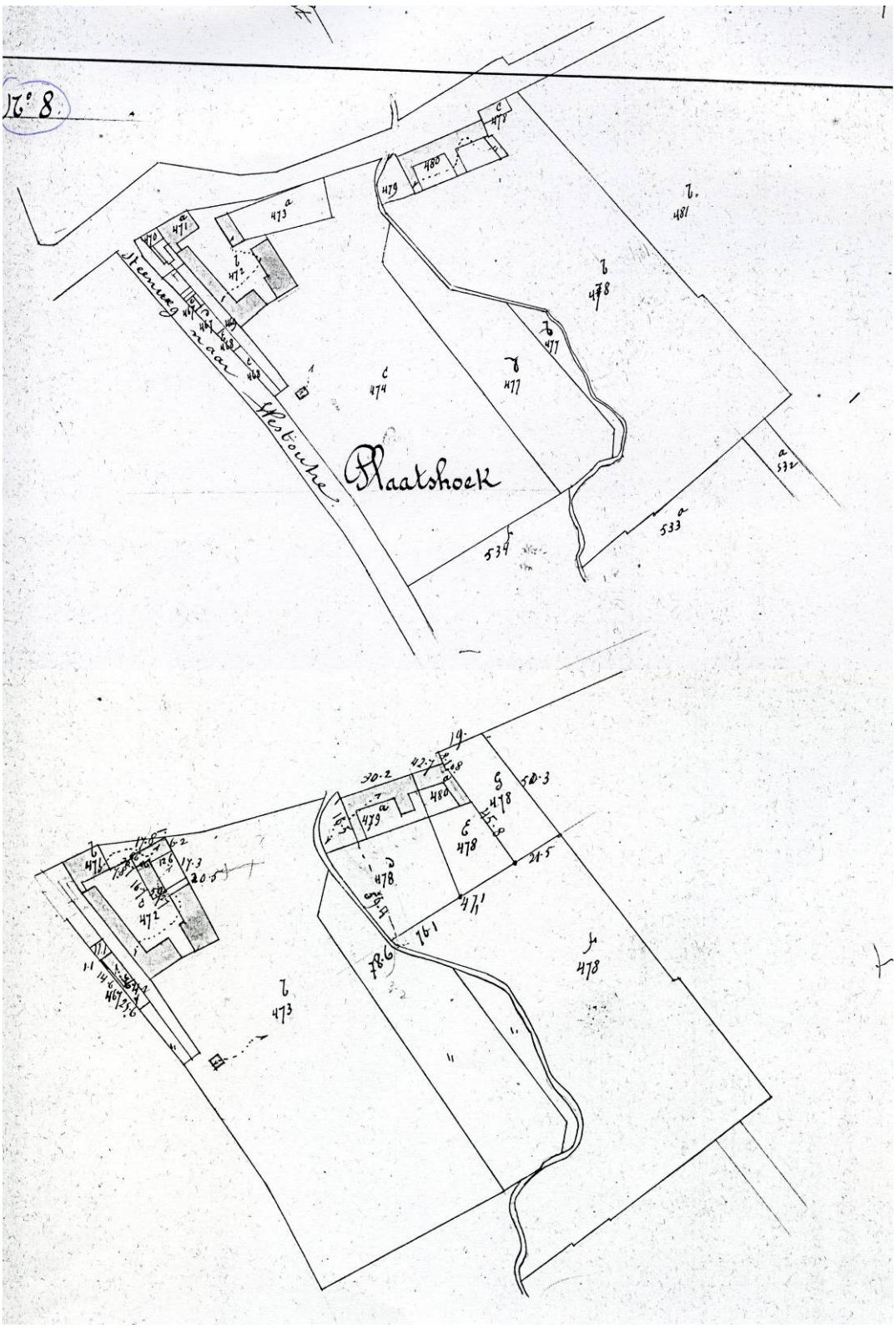

Figuur 82 : mutatie 1882 : verkoop en opsplitsing in verschillende percelen[54]

[54] Verkoop van de percelen 480 en 479 (boomgaard) van Edmondus De Gravier, notaris te Duinkerke aan Francis Camerlynck, brouwer uit Reningelst (perceel 480a) en aan Achilles Camerlynck, verkoopman en gemeentesecretaris van Reningelst (perceel 479a). Bemerk dat het perceel 478 in 1882 reeds is opgesplist. Een afgesplitst perceel 478c toont reeds een bebouwing op de deels gesupprimeerde weg naar 'het Neerhof'. De bebouwing (allicht een bijgebouw) wordt heden terug afgebroken, doch een perceel met nr. 478g wordt duidelijk klaargemaakt voor nieuwe bebouwing. Eigendom en verdere evolutie van dit perceel werd niet opgezocht. Kort na 1882 moet een woning op dit perceel zijn gebouwd. De volgende mutatie (opsplitsing van 478h in 478i, 478j en 478k) dateert van 1909

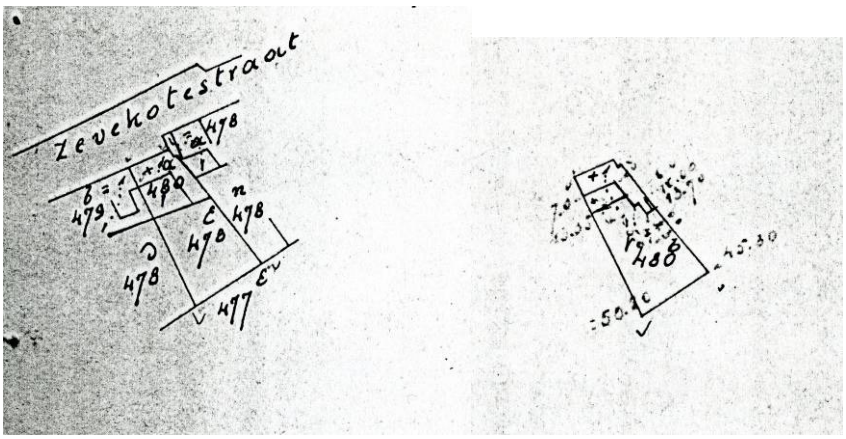

Figuur 83 : kadastermutatie 1977 : 408a vergroting en vereniging met 478e in 408b

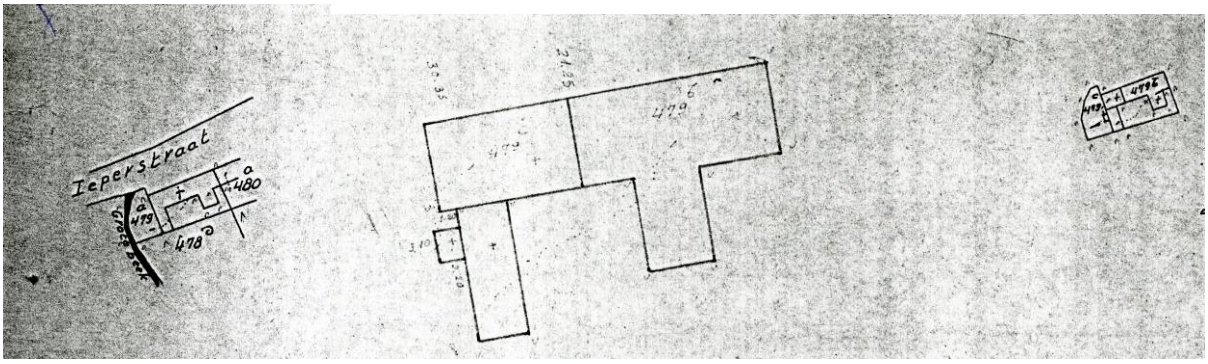

Figuur 84 : kadastermutatie 1979 : opsplitsing in twee eigendommen

Figuur 85 : Zevekotestraat 4-6-8 - postkaart omstreeks jaren 1930 (collectie auteur)

Figuur 86 : Zevekotestraat 4-6-8 (foto Onroerend Erfgoed 1982)

Figuur 87 : Zevekotestraat 4-6-8 (foto Onroerend Erfgoed 1982)

Figuur 88 : Zevekotestraat 6 (foto auteur 2005)

Figuur 89 : Zevekotestraat 6 (foto auteur 2005) – detail schrijnwerk

Figuur 90 : Zevekotestraat 4 (foto auteur 2005) – detail schrijnwerk

Figuur 91 : Zevekotestraat 6 (foto auteur 2010)

Figuur 92 : Zevekotestraat 4-6-8 (foto auteur 2010)

Figuur 93 : Zevekotestraat 8 (foto auteur 2010)

Figuur 94: Zevekotestraat 8 (foto auteur 2010)

Figuur 95 : Zevekotestraat 8 - vervangen schrijnwerk (foto auteur 2011)

4.5.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

Geen gekende verdwenen erfgoedkenmerken.

4.5.3 Behouden erfgoedkenmerken

A. Gaaf behouden 19de-eeuwse herenwoning, bestaande uit een dubbelhuis van twee bouwlagen onder schilddak en twee lagere bijgebouwen, met uitzondering van de eerste bouwlaag symmetrisch opgevat. Oorspronkelijk één herenwoning en later (vanaf 1882) opgesplitst in diverse entiteiten.

In *Bouwen door de eeuwen heen*[55] wordt de woning omstreeks het midden van de 19de eeuw gedateerd. Uit het ontbreken van kadastermutaties tot 1882 (en gezien deze mutatie louter om een opsplitsing gaat) meent de auteur te mogen besluiten dat dit gebouw wat vroeger en in het eerste kwart van de 19de eeuw dient te worden gesitueerd.

Uit de kaart van Reningelst van 1783 mag worden afgeleid dat dit beeldbepalende gebouw zeker een 18de-eeuwse of oudere voorganger moet hebben gehad, een gebouw in metselwerk dat tevens met natuurleien was gedekt en over een formele siertuin beschikte. Mogelijk zijn delen van de oudere kern in het gebouw bewaard.

Het gebouw ligt wat dieper gelegen ten opzichte van de straatzijde.

[55] *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, deel 11n2, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Ieper, Kanton Poperinge*, Turnhout, 1989, p. 320-321.

4.5.4 Verdwenen erfgoedelementen

B. Diverse dakvlakken zien hun bedekking in natuurleien vervangen door bedekking in kunstleien met afwijkende (grotere) formaten als de oorspronkelijke leien :
- in diagonaal patroon oostelijk dakvlak hoofdgebouw (vòòr 1982)
- in rechthoekig patroon dwarsgebouw op het hoofdgebouw (vòòr 1982)
- in rechthoekig patroon op het gebouw Zevekotestraat 4 (tussen 2002 en heden[56])

C. Het buitenschrijnwerk van Zevekotestraat 6 is onlangs vervangen door nieuw houten buitenschrijnwerk naar bestaand model, met verbeterde sluitingen en dubbele beglazing. Hoewel het nieuwe schrijnwerk aansluit bij het schrijnwerk dat het vervangt, is echter geen rekening gehouden met het feit dat de ramen reeds een verbouwde toestand waren. Oorspronkelijk waren de schrijnwerken openschuivende ramen in een raamkozijn (zoals nog behouden in Zevekotestraat 8), doch later[57] verbouwd tot dubbel opendraaiende ramen.

D. Het buitenschrijnwerk van Zevekotestraat 4 is onlangs vervangen door nieuw houten buitenschrijnwerk naar bestaand model, met verbeterde sluitingen en dubbele beglazing. Hierbij werd geopteerd voor een kopie van het wellicht vroeg 20ste-eeuwse schrijnwerk op de gelijkvloerse verdieping. De halfronde ramen op de verdieping werden eveneens vervangen, het 19de-eeuwse type werd relatief goed gevolgd. De luiken met opgeklampte beplanking zijn recent verdwenen (of nog niet teruggeplaatst).

E. Het schrijnwerk van Zevekotestraat 8 is recent (2011) vervangen. Het bestaande type kozijnraam met openschuivende vleugels werd niet aangehouden. De ramen zijn vervangen door houten schrijnwerk, geïnspireerd op het bestaande model, evenwel met dubbel opengaande / kippende vleugels. De halfronde ramen op de verdieping werden eveneens vervangen, het 19de-eeuwse type werd relatief goed gevolgd.

F. De luiken op de eerste verdieping van Zevekotestraat 6, waarvan het bestaan wordt aangetoond door de aanwezige luikduimen, zijn reeds lang verdwenen[58].

4.5.5 Behouden erfgoedelementen

G. Dakvlakken met behouden dakbedekking in natuurleien : Zevekotestraat 8, Zevekotestraat 6 (schilden noord en zuid, mogelijk schild west)

H. Houten kroonlijsten. De kroonlijstgoot van Zevekotestraat 6 werd onlangs hersteld naar oorspronkelijk model.

I. Baksteen metselwerk gevels met gevelbepleistering in imitatievoegen (bossages) en geschilderde afwerking[59]

---

[56] Het gebouw werd niet gedocumenteerd in 1996. De datum van de vervanging van de natuurleien door de huidige kunstleien kan worden afgeleid van de foto's op volgende website : http://users.telenet.be/reningelst/recreatie+logies.htm

[57] De verbouwing van deze ramen dateert reeds van voor de jaren 1930 gezien deze toestand ook reeds op de postkaart uit deze periode zichtbaar is.

[58] Ze zijn reeds verdwenen op de postkaart uit de jaren 1930. Waarschijnlijk is er een verbouwing geweest op het einde van de 19de eeuw of begin van de 20ste eeuw waarbij de volgende werkzaamheden aan de schrijnwerken van Zevekotestraat 4 en 6 (toen nog één woning) zijn gebeurd : verbouwing van de 19de-eeuwse schrijnwerken van het hoofdgebouw van openschuivend naar dubbel opendraaiende vleugels – vervanging van het schrijnwerk van de gelijkvloerse verdieping van het lagere volume – vervanging van de luiken op de gelijkvloerse verdieping en supprimeren van de luiken op de eerste verdieping van het hoofdgebouw. In tegenstelling tot de luiken van de beide bijgebouwen zijn de luiken van het hoofdgebouw immers van een recenter type en ten vroegste van het einde van de 19de eeuw.

J. Zevekotestraat 8 : behouden 19de-eeuws (en mogelijk 18de-eeuws) schrijnwerk : poort en deur. Mogelijk oorspronkelijke 19de-eeuwse paneelluiken.

K. Zevekotestraat 6 : behouden laat-19de-eeuwse of vroeg 20ste-eeuwse luiken : luiken met opgeklampte beplanking in de onderste zone, *persienne* in het bovenste vak.

L. Zevekotestraat 4 : behouden 19de-eeuwse poort.

M. Geplaveid voorerf afgezoomd met 6 blauwe hardsteen paaltjes en verbindende kettingen.

N. Pilasters bekroond met blauwe hardsteen dekplaten en leeuwenfiguren in Zevekotestraat 4, blauwe hardsteen schamppalen tegen de pilasters.

4.5.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

A. Behoud van het voormalige herenhuis als entiteit. Het hoofdvolume en de bijgebouwen dienen in hun huidige vorm behouden te blijven.

B. en G. De dakbedekking in natuurleien te behouden en her uit te voeren waar ze is verdwenen. Detailleringen die de situatie omstreeks 1930 zo dicht mogelijk benaderen : loden nokken, loden noordbomen op het hoofdvolume, noordbomen met roeflatten voor de bijgebouwen. Deze detaillering is heden nog bewaard in Zevekotestraat 8.

C. Het vervangen door schrijnwerk aansluitend bij het historische type met openschuivende vleugels (cf. punt 3.1 hierboven).

D. Het vervangen door schrijnwerk aansluitend bij de historische types.

E. Het vervangen door schrijnwerk aansluitend bij het historische type met openschuivende vleugels (cf. punt 3.1 hierboven). Het terugplaatsen van de luiken naar oorspronkelijk model.

F. Het eventueel opnieuw voorzien van luiken op de eerste verdieping kan slechts worden voorzien in het kader van een globale aanpak van het volledige gebouw, waarbij opnieuw en volledig naar de vroeg 19de-eeuwse schrijnwerktypes zou worden teruggekeerd.

H. Het onderhoud of herstel van de (geschilderde) houten kroonlijstgoten, het onderhoudsschilderwerk.

I. Het herstel van het baksteenmetselwerk als drager van de bepleistering met volle hergebruik baksteen, het herstel van de bepleistering met imitatievoegen met mortels van gelijke samenstelling als de oorspronkelijke mortels (op basis van kalk, cement of bastaardmortel), het herschilderen van de gevels (systeem geënt op het reeds gebruikte synthetische systeem). Zo nodig voor het behoud van het metselwerk en het pleisterwerk op langere termijn zal overgeschakeld dienen te worden naar een meer

[59] Samenstelling en datering van deze gevelafwerking is niet gekend. Uit een foto gedateerd omstreeks 1900 mag men aannemen dat deze afwerking reeds aanwezig was in het begin van de 20ste eeuw (foto in : TILLIE Willy, *Terugblik. Oude straatgezichten in de Hoppestad*, Poperinge, 1983, p. 105). Er dient opgemerkt dat de binnenkoergevels van het hoofdgebouw afgewerkt zijn in rotsbepleistering.

dampopen systeem, met voorafgaande verwijdering van de reeds aangebrachte synthetische verflagen.

J.-K.-L. Onderhoud, restauratie of vervanging naar hetzelfde model van het behouden historisch schrijnwerk (luiken, deuren en poorten), met inbegrip van (onderhouds)schilderwerk.

M. en N. Het in stand houden en zo nodig restaureren van de elementen. Het onderhoudsschilderwerk van de beelden en de ijzeren kettingen.

C.-D.-E.-F.-H.-J.-K.-L. Kleuren schilderwerk schrijnwerk. H. Kleur schilderwerk gevels. Bij onderhoudswerken waarin het schilderwerk is inbegrepen (onderhoudspremie) zal een overeenkomst dienen te worden voorgelegd tussen de verschillende eigenaars van het architecturaal geheel, met de volgende elementen :

- overeenstemming tussen de verschillende eigenaars over de aan te houden kleurstelling;
- de kleurstelling is gebaseerd op (een van de) huidige te bestendigen kleuren, op een historische kleur aangetoond door summier kleuronderzoek of op een kleurstelling goedgekeurd door Onroerend Erfgoed;
- alle houten buitenschrijnwerk is te schilderen. Geverniste of gebeitste onderdelen zijn niet toegestaan
- planning van de schilderwerken die geen deel uitmaken van de aanvraag voor onderhoudspremie met de bedoeling het in overeenstemming brengen van de kleurstellingen.

4.5.7 Uitgesloten gebouwdelen

Interieur van het gebouw.

4.6 Reningelstplein 5 – kasteelhoeve (perceel 68d (1996) en percelen 68e en 68f (heden))

De kasteelhoeve is beschermd als monument. A priori worden enkel de niet als monument beschermde gebouwdelen hierna beschreven. Enkel omwille van de evolutieschets worden de beschermde gebouwdelen in de beschrijving opgenomen.

4.6.1 Beeldenreportage

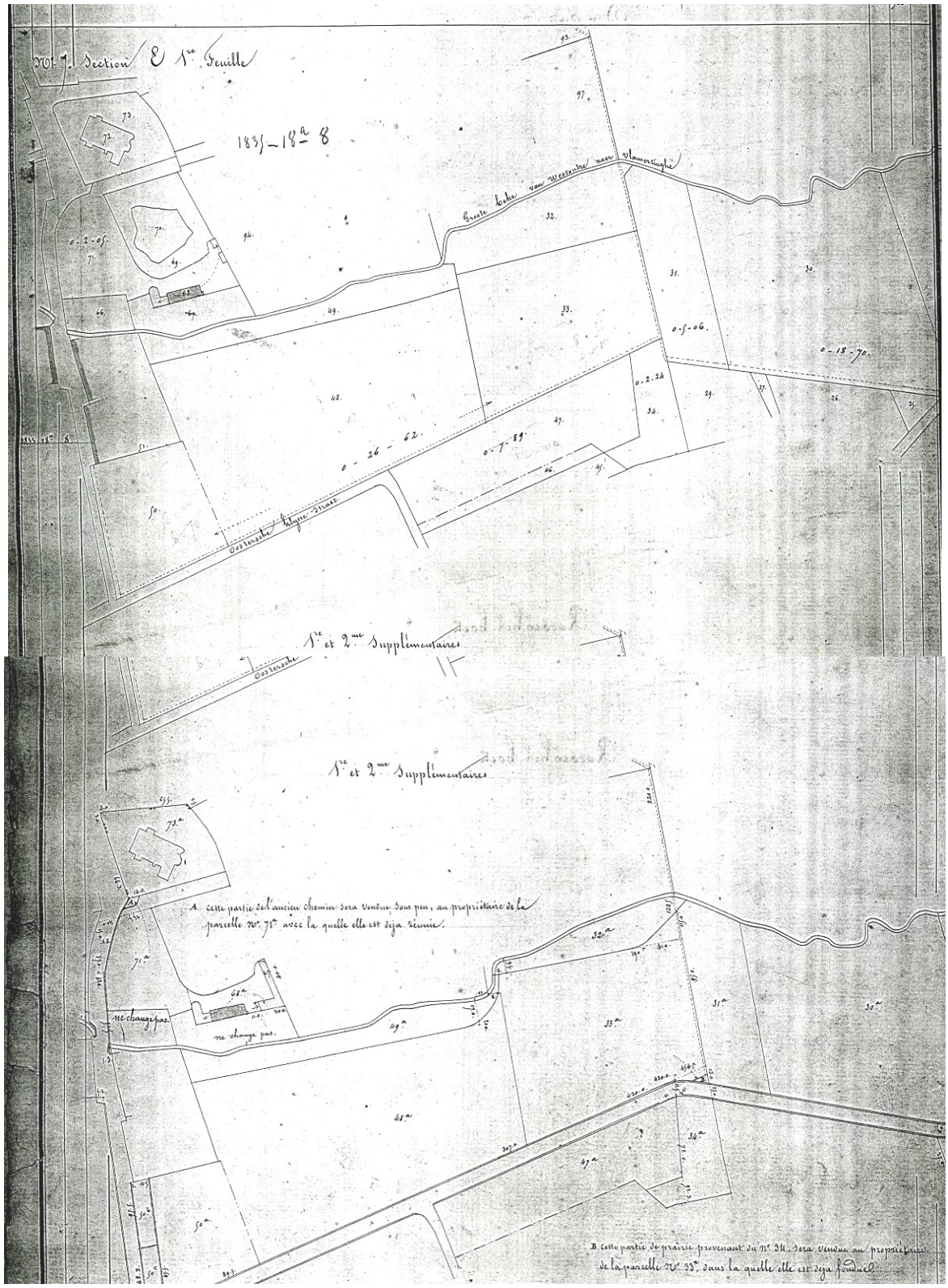

Figuur 96 : kadastermutatie 1842 : bouwen van bijgebouwen op de site - grenswijziging 68 en 71[60]

[60] In het kadasterarchief slaat de notulatie bij de mutatie in 1842 allicht op de mutatie van 1852, gezien er sprake is van overgang van mutatie van 68a naar 68b. De tekening horend bij deze mutatie werd niet teruggevonden, noch de notulatie voor de mutatie van 68 naar 68a. In het Stadsarchief Poperinge werden beide mutaties wel teruggevonden. Bemerk ook dat deze mutatie tevens een herschikking inhield van de percelen aansluitend aan en ten zuiden van de Grote Beek.

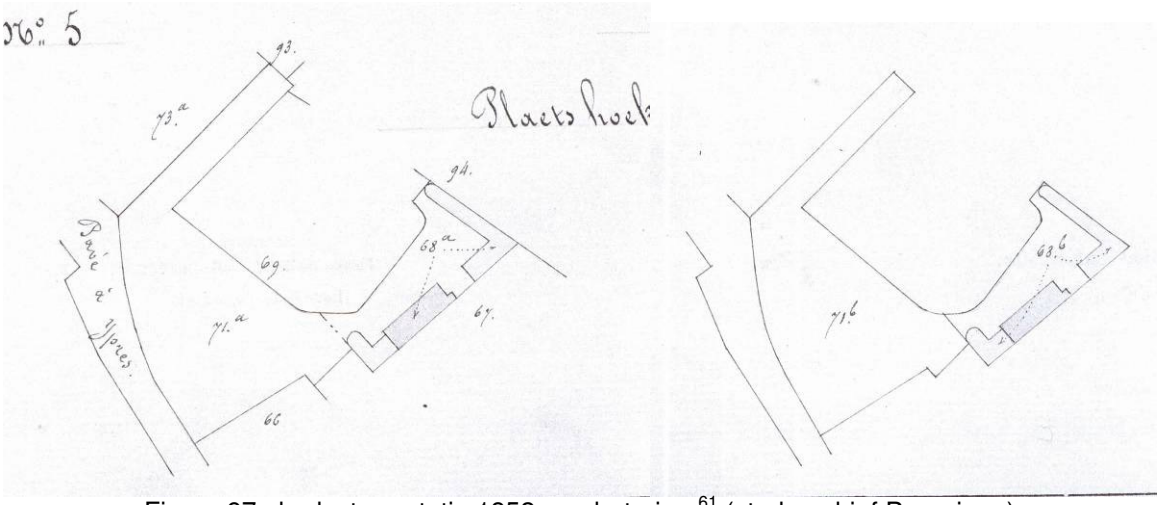

Figuur 97 : kadastermutatie 1852 : verbetering [61] (stadsarchief Poperinge)

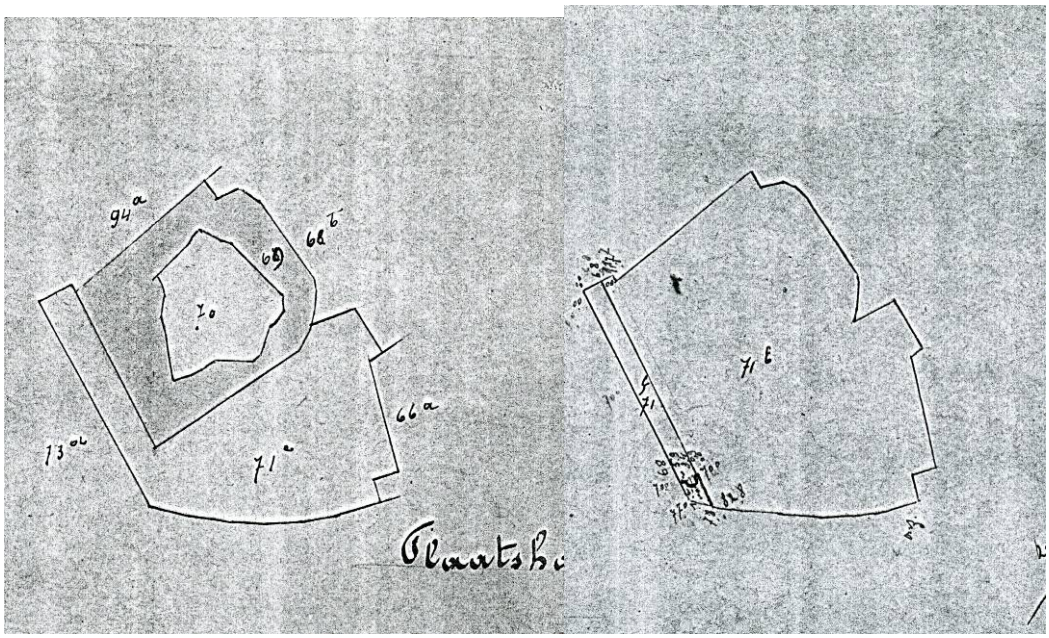

Figuur 98 : kadastermutatie 1929 : afstand aan staatsdomein t.b.v. Engels krijgskerkhof[62]

[61] Deze beschrijving van mutatie 68a-68b is overgenomen uit het Kadasterarchief te Brugge. Ze lijkt evenwel op de mutatie 1842 te slaan. Toenmalige eigenaar was Theodorus Deghuis-Mazeman, eigenaar uit Ieper.
[62] Eigenaar is de Hemptine.

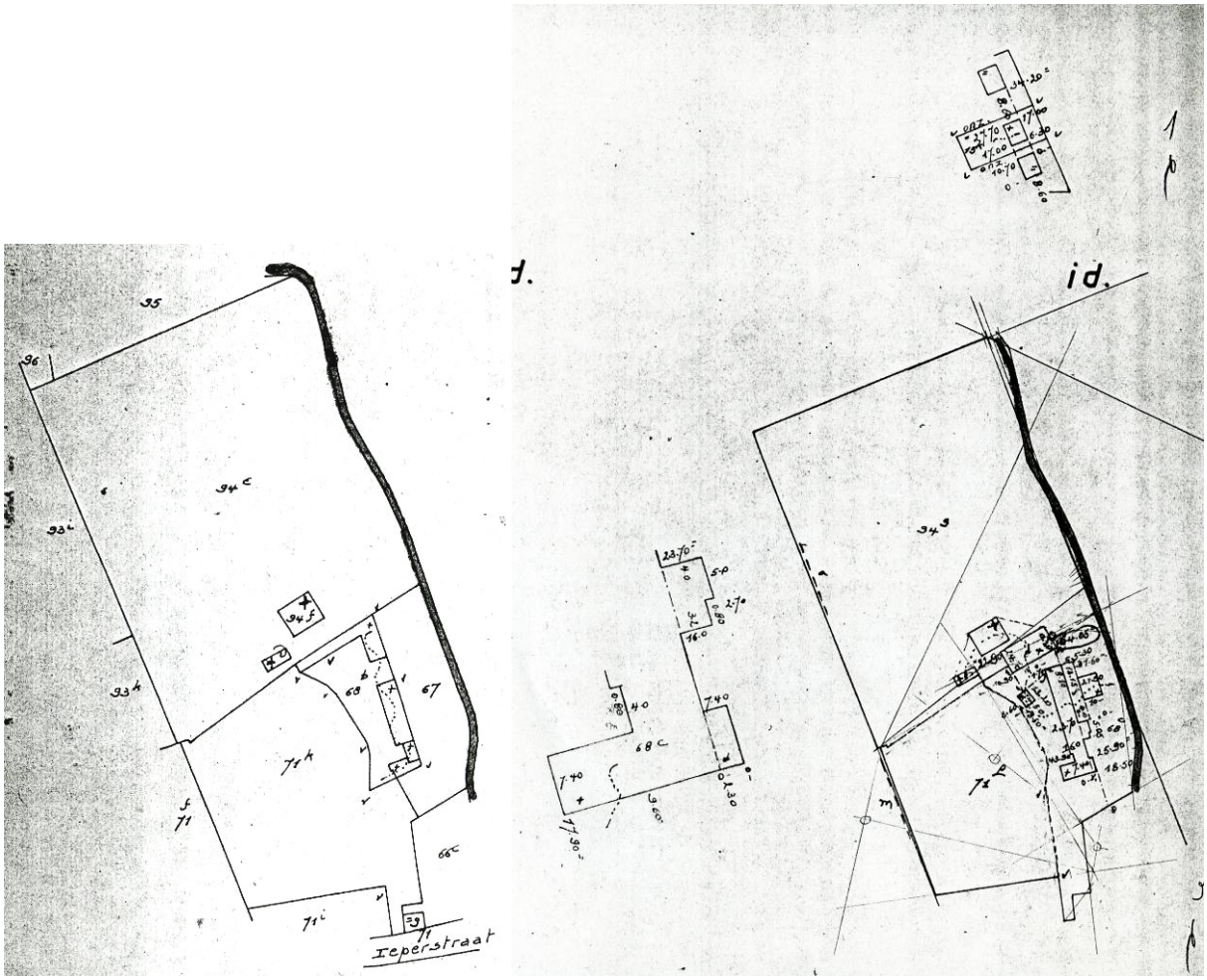

Figuur 99 : kadastermutatie 1973 – beschrijving : huis wordt hoeve

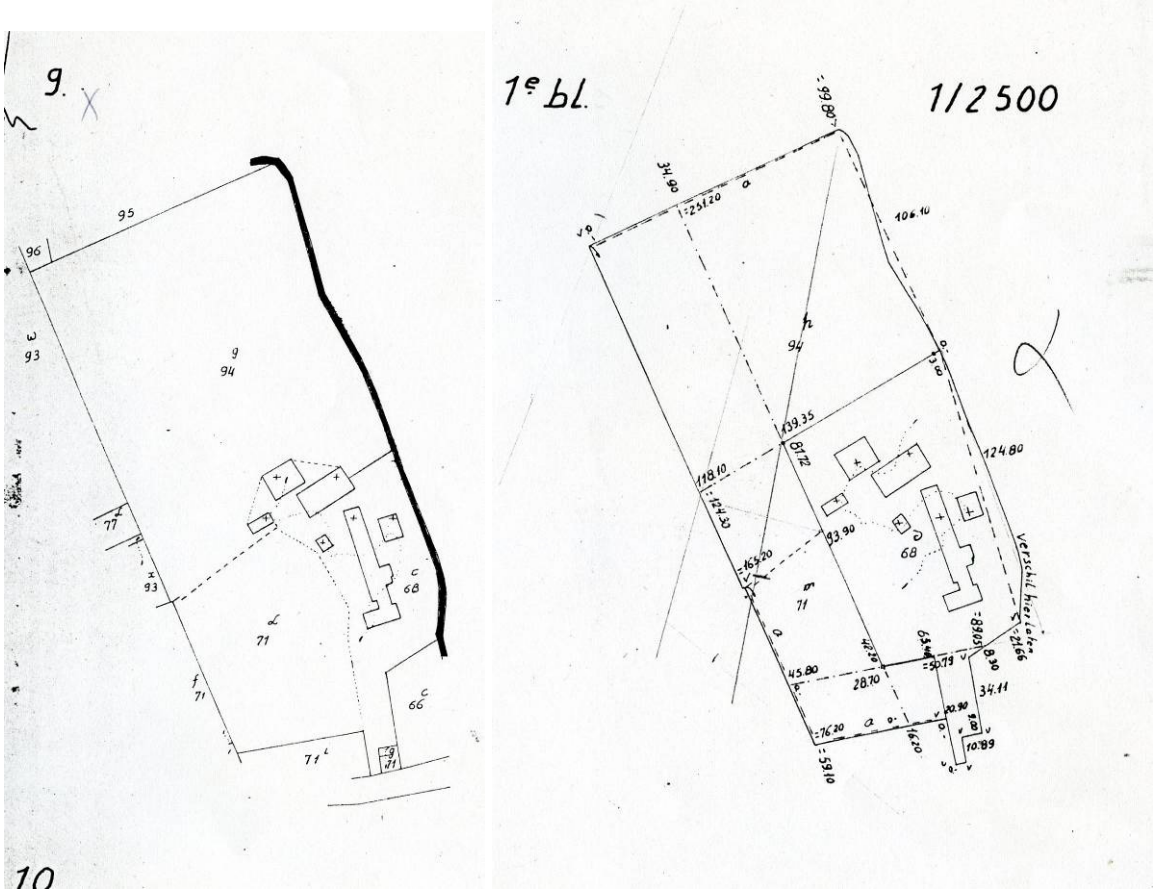

Figuur 100 : kadastermutatie 1981

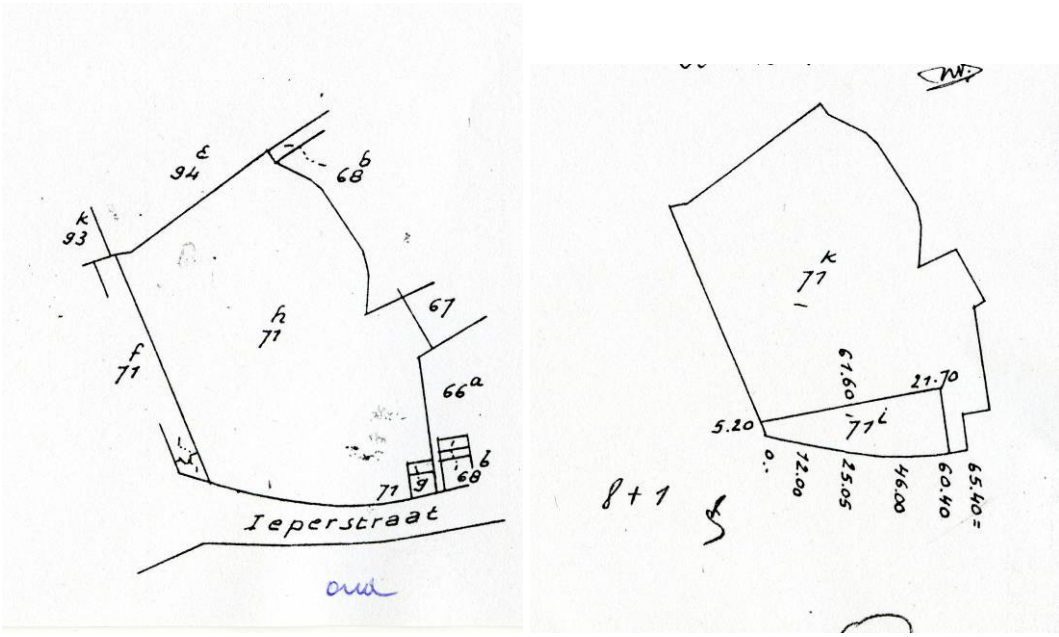

Figuur 101 : kadastermutatie 1982 – het perceel 71i wordt afgesplitst naar de gemeente Reningelst en wordt openbaar domein

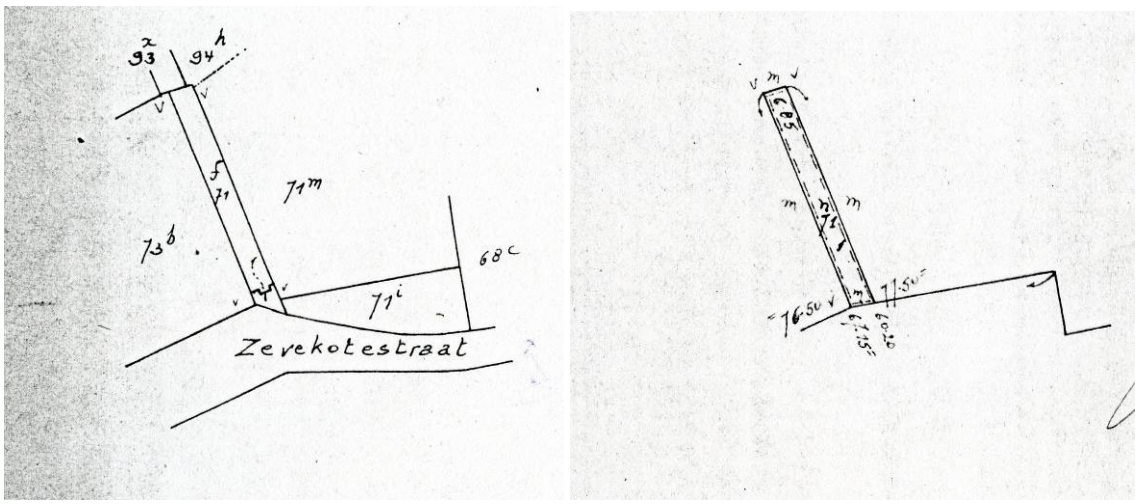

Figuur 102 : kadastermutatie 1983 - grenswijziging van *Reninghelst Churchyard extension* met de weg

Figuur 103 : kasteelhoeve vòòr WOI (foto privé-collectie)[63]

[63] Foto 20x30cm zelfde cliché als postkaart Figuur 15.

Figuur 104 : kasteelhoeve vòòr WOI – detail 19de-eeuwse bijgebouwen : stallen en schuur
(foto privé-collectie)

Figuur 105 : kasteelhoeve vòòr WOI – detail hoofdgebouwen : 18de-eeuwse woning en schuur
(foto privé-collectie)

Figuur 106 : 18de-eeuwse schuur in 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 107 : achtergevel 18de-eeuwse schuur en woonhuis met de volumes van de bakoven (eigenlijke bakoven en bakhuis) aanpalend aan het woonhuis. Aansluitend rechts de 20ste-eeuwse stallen. Foto uit 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 108 : achtergevel van de 18de-eeuwse schuur in 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 109 : voorgevel van het 18de-eeuwse woonhuis in 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 110 : voorgevel van de 20ste-eeuwse stallen en het 18de-eeuwse woonhuis in 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 111 : voorgevel van de 20ste-eeuwse stallen en het 18de-eeuwse woonhuis in 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 112 : 19de-eeuwse stallen, grotendeels herbouwd na WOI.
Foto uit 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 113 : overdekte mestvaalt uit de jaren 1920. Foto uit 1982 (foto Onroerend Erfgoed)

Figuur 114 : 18de-eeuwse schuur in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 115 : 18de-eeuwse woonhuis en 20ste-eeuwse stallen in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 116 : garagegebouw ten noorden van de stallen in 1998 (heden gesupprimeerd)
(foto privé-collectie)

Figuur 117 : na WOI heropgebouwde stallen in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 118 : hoppeast in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 119 : aanbouw stallen en betonnen loods in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 120 : 20ste-eeuwse stallen achtergevel in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 121 : overdekte mestvaalt oostgevel in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 122 : overdekte mestvaalt westgevel in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 123 : achtergevel 18de-eeuws woonhuis en (op de voorgrond links) het bakhuis.
Foto uit 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 124 : 18de-eeuwse schuur en woonhuis in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 125 : 18de-eeuwse schuur en woonhuis in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 126 : 18de-eeuwse schuur in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 127 : voorgevel van het 18de-eeuws woonhuis in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 128 : 18de-eeuws woonhuis en schuur in 1998 (foto privé-collectie)

Figuur 129 : voorgevel woonhuis (foto auteur 2011)

Figuur 130 : voorgevel 20ste-eeuwse stallen (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 131 : tussenruimte 18de-eeuws woonhuis en 18de-eeuwse schuur (voorheen kippenren) (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 132 : oostgevel van de 18de-eeuwse schuur (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 133 : oostgevel van de 18de-eeuwse schuur (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 134 : achtergevel van de 18de-eeuwse schuur (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 135 : achtergevel van het 18de-eeuwse woonhuis met afgebroken bakhuis en van dak ontdane bakoven (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 136 : achtergevel van het 18de-eeuwse woonhuis en de 20ste-eeuwse stallen (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 137 : foto overdekte mestvaalt westgevel (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 138 : foto overdekte mestvaalt – interieur (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 139 : foto wederopgebouwde stallen (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 140 : betonnen loods (foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 141 : aanbouw varkensstal aan de wederopgebouwde stallen
(foto Onroerend Erfgoed 2011)

Figuur 142 : 19de-eeuwse hoppeast en betonnen aanbouw

4.6.2 Bondige beschrijving

De hoeve werd tijdens de Eerste Wereldoorlog getroffen, wat blijkt uit de vooroorlogse beelden van de hoeve. Voornamelijk de bijgebouwen (een met hout beplankte schuur en de stallen dwars erop) ondergingen schade. Wellicht werd ook het oostelijke deel van de woning getroffen. Na de oorlog verdwijnen immers de twee oostelijke traveeën en krijgt het dak een gewijzigde vorm (zadeldak in plaats van zadeldak met dwarse schilden). Aan het woonhuis wordt een nieuwe stal aangebouwd.
Na WOI werden het dak van het woonhuis en de 18de-eeuwse schuur met dakpannen gedekt ter vervanging van de natuurleien.

Een dwars stalgebouw werd op zijn bestaande plaats hergebouwd, evenwel mits hergebruik van oudere muurdelen (voornamelijk in de oostgevel)[64]. Een 19de-eeuwse hopast ('hommelkeet') bleef tijdens WOI gespaard.
Met vergoedingen voor oorlogsschade werd tevens een overdekte mestvaalt gebouwd in de jaren 1920[65].

Het is op te merken dat de veranderingen en verbouwingen na WOI nooit kadastraal werden ingetekend. Pas in 1975 worden alle mutaties gezamenlijk ingemeten.

[64] Mondelinge mededeling van dhr. Gerard Verdonck (vml. bewoner/eigenaar).
[65] Mondelinge mededeling van dhr. Gerard Verdonck. Er is geen dossier bekend bij de Dienst Verwoeste Gewesten, dat onmiddellijk naar deze hoeve verwijst.

De volgende gebouwen (gebouwdelen) zijn als monument beschermd en worden daarom niet behandeld in de hierna volgende punten m.b.t. de verdwenen en behouden erfgoedkenmerken en –elementen en herwaardering :

- de 18de-eeuwse schuur;
- de 18de-eeuwse woning;
- het 20ste-eeuwse aangebouwde bakhuis (recent gesloopt);
- de 20ste-eeuwse aangebouwde bakoven (recent van dakgebinte ontdaan);
- de 20ste-eeuwse stallen aan het woonhuis aangebouwd (recent verbouwd).

4.6.3 Verdwenen erfgoedkenmerken

A. Het bouwvolume onder sleepdak tussen het woonhuis en de 18de-eeuwse schuur[66]. Dit volume werd afgebroken tussen 1996 en 2011. Enkel de zuidelijke muur bleef behouden.

4.6.4 Behouden erfgoedkenmerken

B. De wederopbouw stallen als lang volume met zadeldak, doorbroken door een dakkapel met laadluik.

C. De 19de-eeuwse hommelkeet als hoger volume onder zadeldak.

D. De overdekte mestvaalt uit de jaren 1920.

4.6.5 Verdwenen erfgoedelementen

E. De 19de-eeuwse hopast kreeg nieuw schrijnwerk in de langsgevel in de 20ste eeuw (poort en ramen bestaand uit vast gewapend glas in gecementeerde omlijstingen). De voorafgaande situatie is niet gekend.

F. De 20ste-eeuwse wederopbouw stal kreeg mogelijk nieuwe vensters (gewapend glas in gecementeerde omlijstingen)[67].

G. De 20ste-eeuwse mestvaalt kreeg aan westzijde een nieuwe geveltopbekleding in zink, ter vervanging van de ijzeren golfplaten[68].

H. De erfgoedelementen van het verdwenen tussenvolume tussen het 18de-eeuwse woonhuis en de 18de-eeuwse schuur zijn, gezien gebrek aan detail in oudere foto's, niet

---

[66] Laatst gekende functies waren kippenhok en bergruimte. Alvast het volume op grondplan lijkt terug te gaan op de oudste kadasterkaarten. Er dient opgemerkt dat er – bij eerste summiere kennismaking van het gebouw – geen bouwnaden lijken aanwezig te zijn in de overgang naar dit tussenvolume in de zuidelijke muur. Mogelijk maakt deze muur deel uit van de oorspronkelijke hoeveconstructie – feit wat verder aan te tonen valt door analyse van bakstenen en metsellagen.

[67] Volgens mondelinge mededeling van dhr. Gerard Verdonck zou dit type raam (gewapend glas schuin en vast aangebracht op L-ijzer, zijkanten en bovenkant gecementeerd, sterk hellende onderzijde gecementeerd) steeds aanwezig zijn geweest in de gebouwen van de wederopbouw. Het is de auteur echter onduidelijk of dit type schrijnwerk reeds in zwang was tijdens de wederopbouwperiode. Dit type lijkt in ieder geval niet aan bod te komen in eigentijdse publicaties (zie Alfred RONSE, Theo RAISON, *Fermes Types et constructions rurales en West-Flandre*, Brugge, 1918, J. GILOT, *Onze werking in Verwoest Vlaanderen. Beknopt overzicht der werkzaamheden van onzen "Dienst voor herstel van West-Vlaanderen" (bureel Roeselare)*, 1921, VIÉRIN Joseph, L'architecture *régionale de la Flandre maritime dans ses Rapports avec l'Habitation rurale*, Brussel, 1921). Het lijkt eerder of dit type raam pas eind jaren 1930 of begin jaren 1940 in zwang komt (cf. VERWAEST J., *Richtlijnen voor den Heropbouw der Geteisterde Hoeven*, s.l., 1946, figuur 1 tot en met 4). Draadglas, typisch gebruikt in dergelijke ramen, werd reeds vroeger, vanaf het begin van de 20ste eeuw, gecommercialiseerd (BOT Piet, Vademecum *historische bouwmaterialen, installaties en infrastructuur*, Alphen aan de Maas, 2009, p. 468).

[68] Het is niet duidelijk of de golfplaten oorspronkelijk zijn of niet. Diverse types waren in gebruik, waardoor het mogelijk is dat de golfplaten de oorspronkelijke bekleding van de geveltoppen uitmaken.

voldoende gekend. Sleepdak in ongeglazuurde stormpannen, waarschijnlijk op houten dakconstructie.

4.6.6 Behouden erfgoedelementen

I. Metselwerk in (donker)rode baksteen in de 19de-eeuwse hopast, 20ste-eeuwse stal en 20ste-eeuwse overdekte mestvaalt, met behouden venster- en deuropeningen, behouden ajour metselwerk voor verluchting van de mestvaalt. Metselwerk in rode baksteen in het tussenvolume tussen 18de-eeuws woonhuis en schuur.

J. Zadeldaken gedekt met ongeglazuurde stormpannen.

K. Houten schrijnwerk op de eerste verdieping van de hopast, gelijkvloerse en eerste verdieping van de 20ste-eeuwse schuur.

L. Houten kozijnraam en klampdeur in houten kozijn in de zuidelijke muur van het (vml.) volume tussen 18de-eeuwse schuur en woonhuis.

4.6.7 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

A. Desgevallend het herstel van het tussenvolume onder sleepdak tussen de 18de-eeuwse schuur en het 18de-eeuwse woonhuis.

B.-C.-D. Behoud van de hopast, de 20ste-eeuwse stallen en de 20ste-eeuwse overdekte mestvaalt in hun huidige gabariet.

E.-F. Terugkeer naar historische types (houten) schrijnwerk[69].

G. Herstel van de geveltoppen in gegalvaniseerde ijzeren golfplaten of bekleding in hout volgens houtsoort en verbindingswijze in overleg met Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed.

H. Sleepdak in stormpannen (type aansluitend bij de bestaande pannen) voor het tussenvolume tussen 18de-eeuwse schuur en woonhuis.

I. Herstel van het baksteen metselwerk (herstel baksteen, hervoegen). Mortelsamenstelling aansluitend met de bestaande oorspronkelijke mortelsamenstellingen. Reconstructie van historische gevelopeningen en herstel metselwerk van latere gevelopeningen.

J. Het behouden van de dakbedekking in ongeglazuurde stormpannen; alle herstelwerken hieraan met inbegrip van nokken en opgevoegde aansluitingen aan nokken en vrije dakranden.

K.-L. Restauratie van bestaand houten schrijnwerk of plaatsen van nieuw houten schrijnwerk op basis van het model van het historisch houten schrijnwerk. De ramen kunnen worden voorzien van verbeterde energetische eigenschappen (dubbele beglazing, verbeterde tochtdichting), in voorkomend geval goed te keuren aan de hand

[69] Zoals bijvoorbeeld afgebeeld in : Alfred RONSE, Theo RAISON, *Op.cit.*, 1918, deel 1, p.98.

van uitslagtekeningen van het nieuwe schrijnwerk met snedes op ware grootte. Het ermee gerelateerde (onderhouds)schilderwerk.

4.6.7 Uitgesloten gebouwdelen

Betonnen loods en betonnen berging, aanbouw in rode strengpers baksteen onder sleepdak aan de 20ste-eeuwse stallen.

4.7 Reningelstplein 6 – brouwerijwoning en brouwerijsite (percelen 471c, 471d, 472f, 472g, 472h (1996) percelen 471f, 471g, 472n, 472k (heden))

Zowel de brouwerijsite als de brouwerijwoning zijn beschermd als monument. Hierom wordt het gebouwencomplex niet verder beschreven in zijn erfgoedkenmerken en –elementen.

De mutatieschetsen worden hierna weergegeven als niet eerder gepubliceerde historische bron[70].

4.7.1 Beeldenreportage

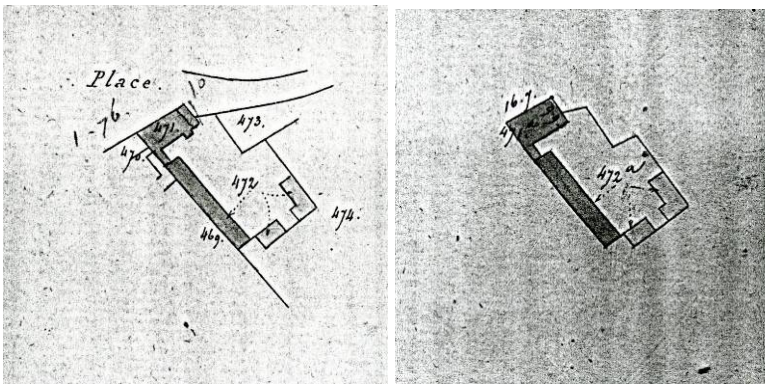

Figuur 143 : kadastermutatie 1843 – *reconstruction totale*[71]

[70] Zie ook Frank BECUWE : *De Roo(d)kop van Sint-Joris. De mouterij-brouwerij Sint-Joris in Reningelst (19de-20ste eeuw)*, Alveringem, 1998. Enkel aanvullende iconografie wordt hier weergegeven.

[71] Allicht slaat dit enkel op de donker ingekleurde gebouwen. Immers is het gebouw uiterst rechts het nog steeds bestaande brouwerijgebouw uit 1807 (geïntegreerd in ontmoetingscentrum Rookop). Toenmalige eigenaar is Pieter Louis Bartier. Perceelnummer 471 is de woning, 472 is de bouwerij.

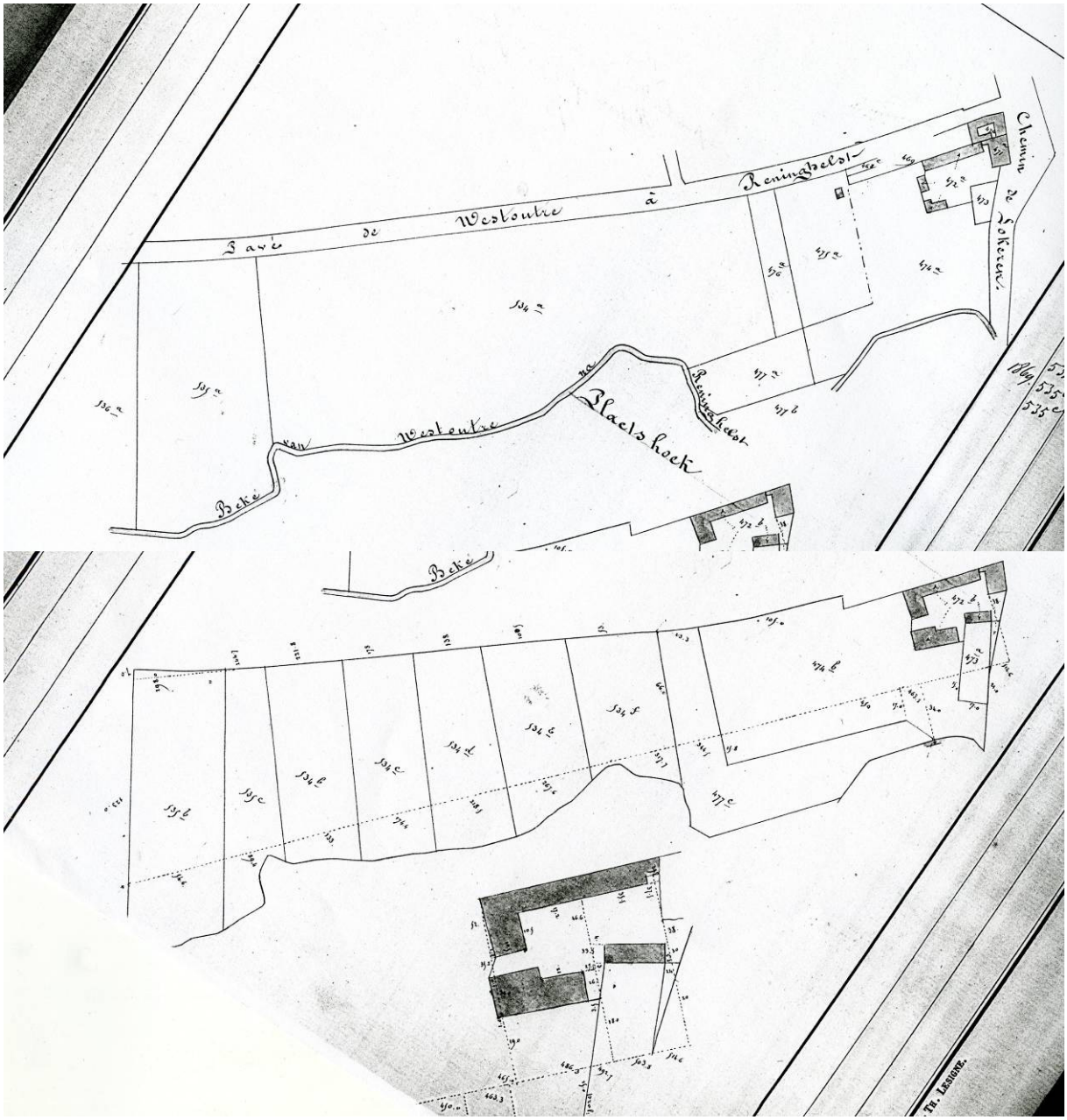

Figuur 144 : kadastermutatie 1862 : nieuwe gebouwen[72].

[72] Zelfde eigenaar als 1843. Tevens grenswijzigingen met openbare weg en 474a.

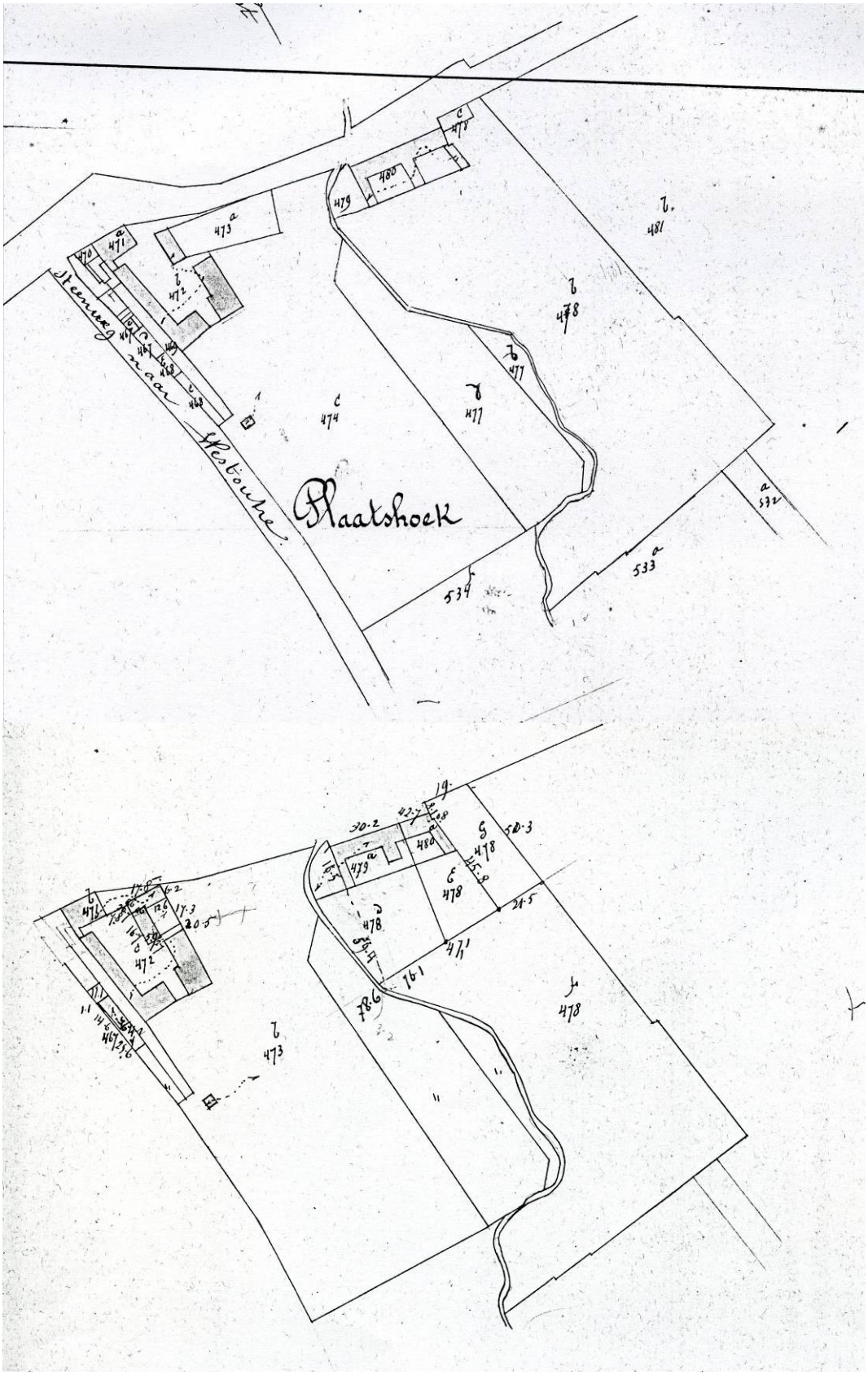

Figuur 145 : kadastermutatie 1882[73]

[73] Eigenaar Franciscus Camerlynck-Camerlynck, brouwer. Vergroting en grenswijziging van 471a met 473a en 473b.

Figuur 146 : Reningelstplein 6 - brouwerijwoning voor de verwoesting in WOI (postkaart auteur)

Figuur 147 : Het vernielde brouwerijhuis - foto mission E. Dhuicque 1915 (© KIK-IRPA, Brussel cliché E 45268)

Figuur 148 : Het vernielde brouwerijhuis - foto *mission E. Dhuicque* 1915 (© KIK-IRPA, Brussel cliché E 45266)

Figuur 149 : Reningelstplein 6 en andere : kadastermutatie 1926 (situatie voor)

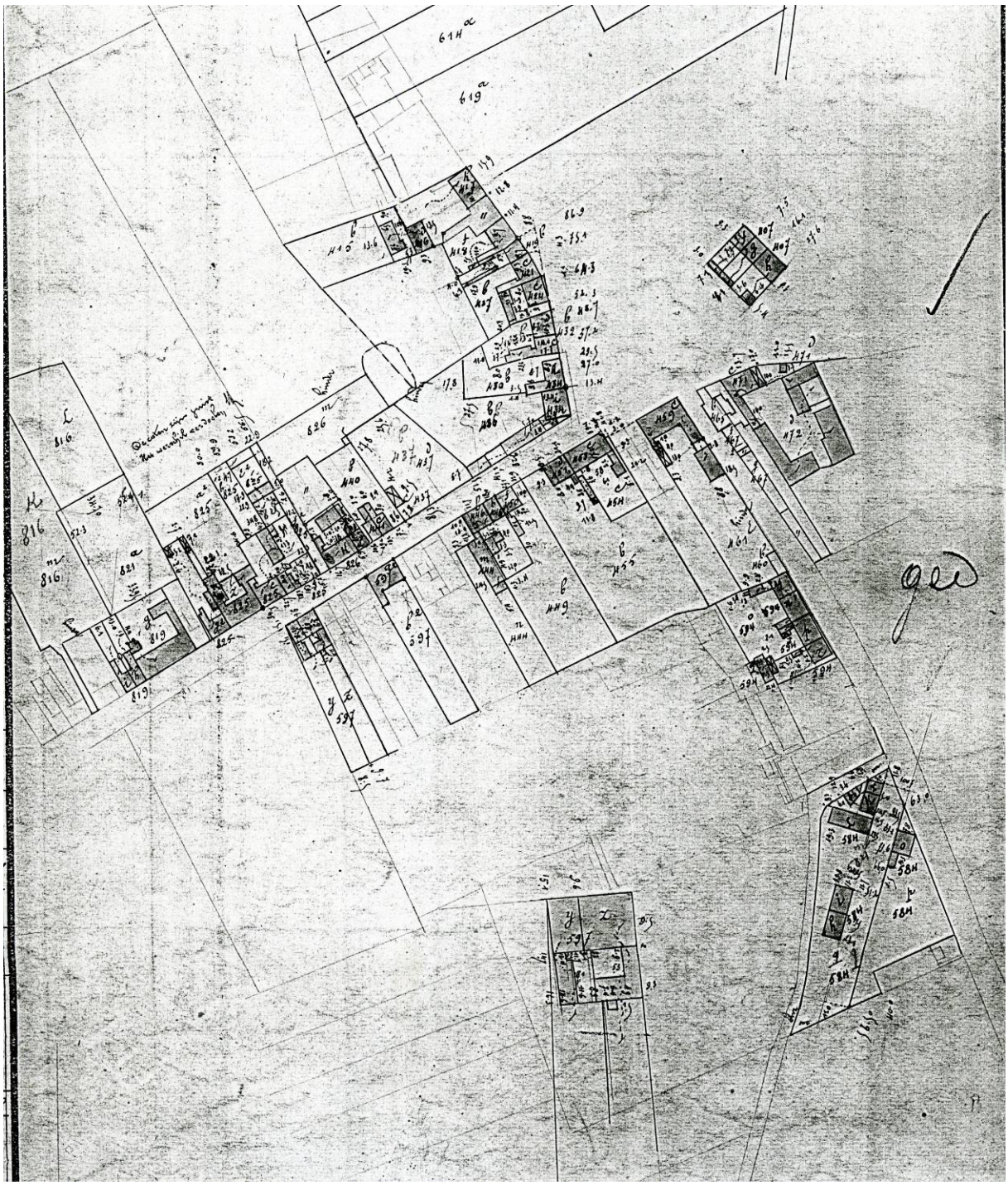

Figuur 150 : Reningelstplein 6 en andere : kadastermutatie 1926 (situatie na)[74]

[74] Eigendom van Six-Colpaert. Vergroting en grenswijziging met 472c. Deze schets geeft een algemene heropmeting weer van de woningen langs de Pastoorstraat (noordelijke gevelrij) en de Baljuwstraat. Naast de vaststellingen m.b.t. wederopbouw – deze beide straten waren immers het hardst getroffen – gaat het tevens om vastgestelde niet aangegeven wijzigingen.

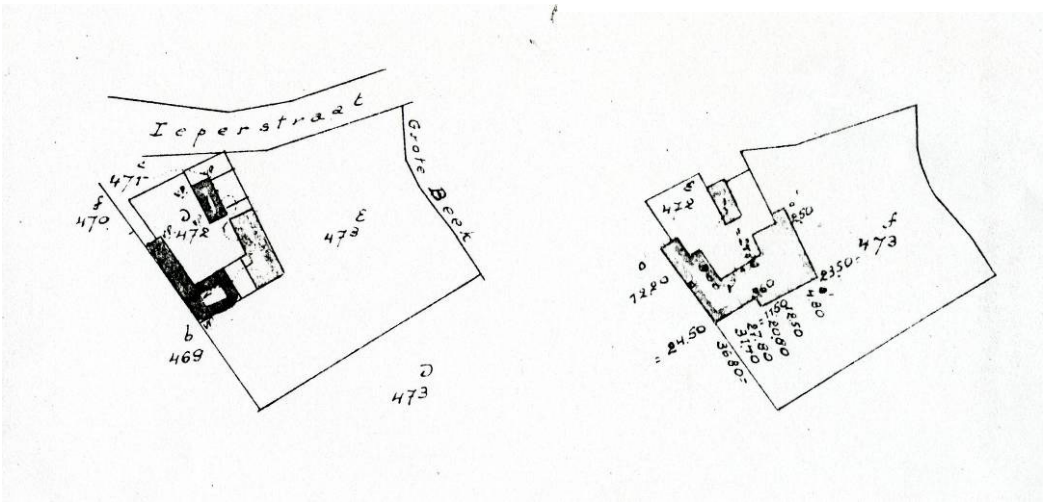

Figuur 151 : Reningelstplein 6 – kadastermutatie 1957

4.8 Reningelstplein 7 – café Sint-Joris (percelen 467/2g, 467k, 469b, 470f (1996), perceel 470g (heden))

4.8.1 Beeldenreportage

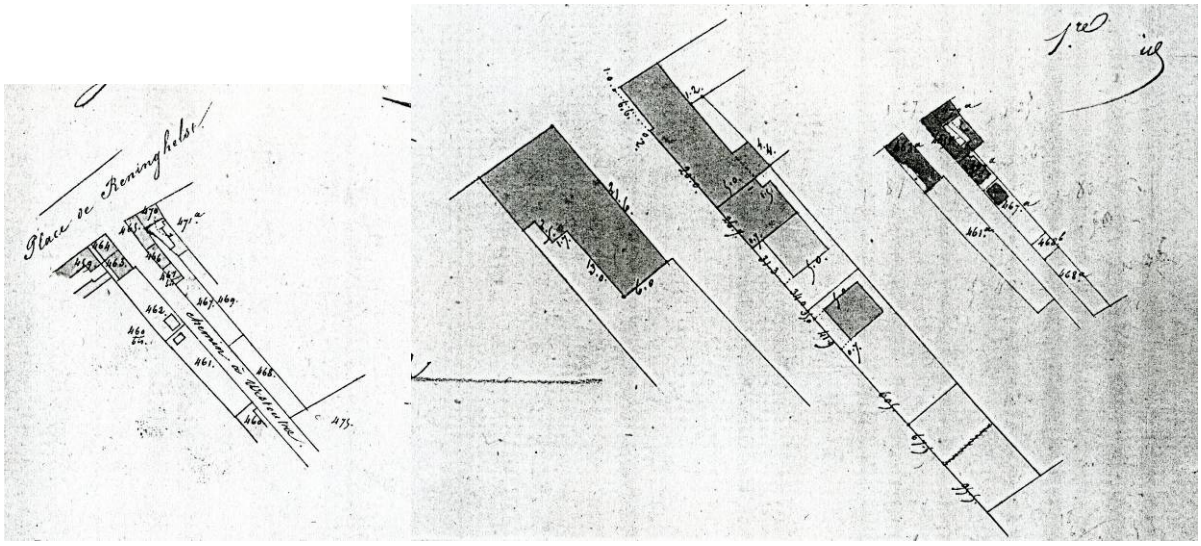

Figuur 152 : kadastermutatie 1844[75]

[75] Eigenaar is Constantinus Rousseels, grenswijziging met 465 en 467. Het goed is gekend als huis.

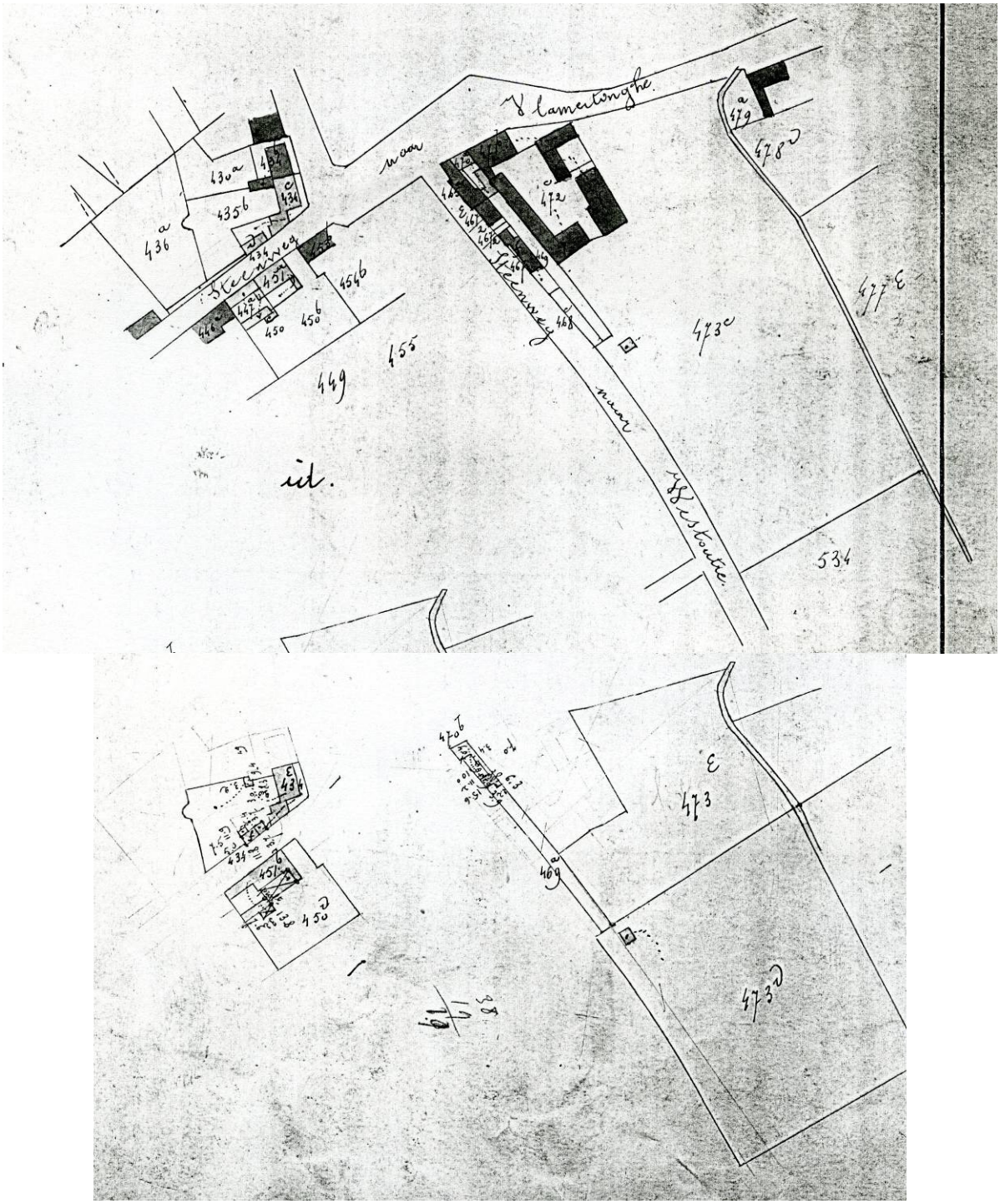

Figuur 153 : kadastermutatie 1908 - het hoekperceel 465a blijft ongewijzigd[76]

[76] Eigenaar is Renée J. Camerlynck-Camerlynck, notaris te Passendale. *Reconstruction partielle et changement de limite avec 469.*

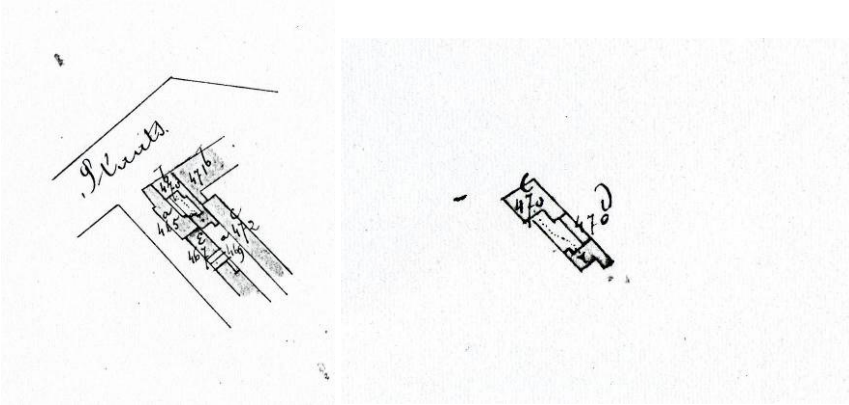

Figuur 154 : kadastermutatie 1909[77]

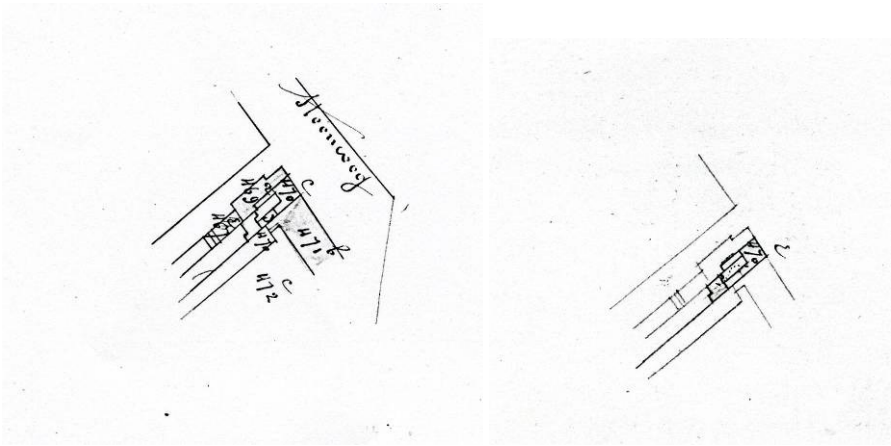

Figuur 155 : kadastermutatie 1920[78]

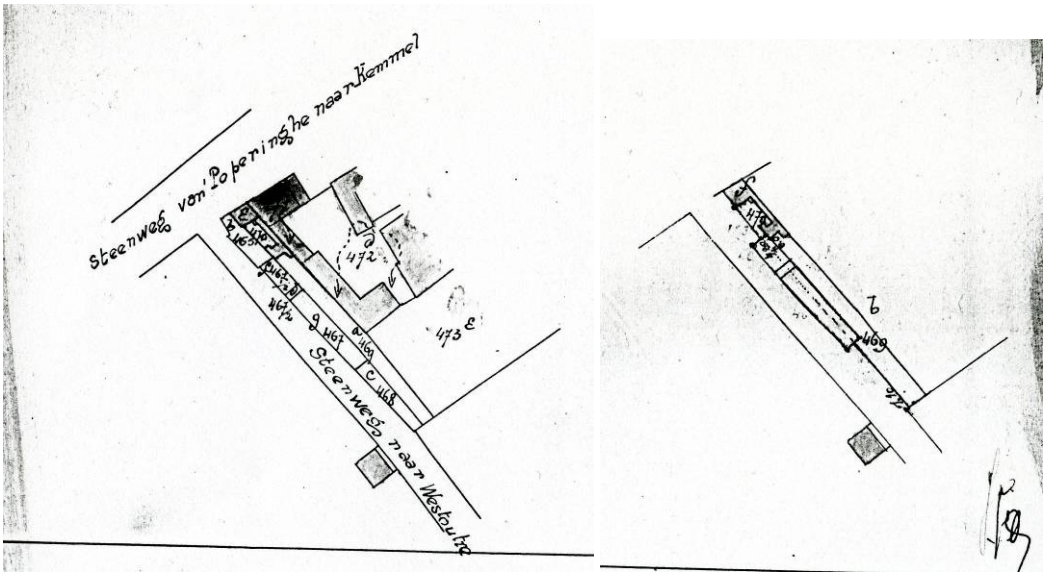

Figuur 156 : kadastermutatie 1927[79]

[77] Zelfde eigenaar. 470c is gekend als huis, 470d als smidse.
[78] Eigenaar is Nestor G. Six-Colpaert; de smidse en het huis worden verenigd tot een perceel 470^{e}.
[79] Zelfde eigenaar.

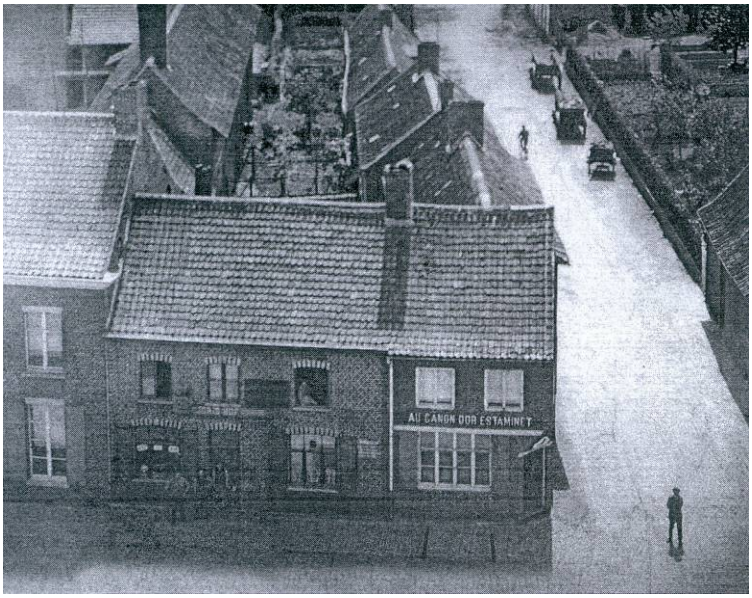

Figuur 157 (links) : vooroorlogse postkaart - detail (collectie auteur)

Figuur 158 (rechts) : vooroorlogse foto van herberg Sint-Jorishof en de na WOI afgebroken herberg *Au canon d'Or* (rechts) (overgenomen uit F. BECUWE, *De Roo(d)kop van Sint-Joris*, 1998[80])

Figuur 159 : vernieling van herberg *Au Canon d'Or* - foto *mission E. Dhuicque* 1915 (© KIK-IRPA, Brussel cliché E 45274)

[80] Frank BECUWE : *Op cit.*, 1998.

Figuur 160 : De vernielde zuidelijke huizenrij langs de Heuvellandseweg - foto *mission E. Dhuicque* 1915 (© KIK-IRPA, Brussel cliché E 45265)

Figuur 161 : Reningelstplein 7 - postkaart Westhoek Verbeeldt HEU004500839 – postkaart uitgave H. Bafkop ong. 1950.

Figuur 162 : Reningelstplein 7 (foto Onroerend Erfgoed 1982)

Figuur 163 : Reningelstplein 7 (foto Onroerend Erfgoed 1994)

Figuur 164 : Reningelstplein 7 (foto auteur 2010)

Figuur 165 : Reningelstplein 7 (foto auteur 2011)

4.8.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

Geen gekende verdwenen erfgoedkenmerken.

4.8.3 Behouden erfgoedkenmerken

A. Het hoofdgebouw is als volume behouden. Allicht gaat het om een vroeg 19de-eeuws gebouw. Er zijn geen aanwijzingen in de kadastermutaties dat het gebouw vervangen

werd. Op het achterliggend perceel en langs de Heuvellandseweg werden onlang enkele nieuwbouw volumes gerealiseerd, in overleg met Onroerend Erfgoed

4.8.4 Verdwenen erfgoedelementen

B. Het gevelschrijnwerk op de verdieping werd vervangen door schrijnwerk in PVC (tussen 1982 en 1994).

C. De opengaande vleugels van het houten schrijnwerk op de gelijkvloerse verdieping werden vervangen door een vast raam (voor 1982).

D. De volle houten deur werd vervangen door een nieuwe beglaasde houten deur (tussen 1994 en heden).

E. De houten kroonlijstgoot werd vervangen door een goot in PVC (tussen 1994 en heden).

F. De vanaf de straatzijde zichtbare achtergevel werd volledig gerenoveerd (voorplaatsen van halfsteens parement, ramen in PVC).

4.8.5 Behouden erfgoedelementen

G. Het gevelmetselwerk in rode steen is nog steeds behouden met zijn raam en deuropeningen. Allicht is het metselwerk al zeer lang geschilderd (cf. oudere foto's, dit is waarschijnlijk ook een geschilderde afwerking, zie donkere gevelplint en geschilderde accenten in de strekse rollagen). De geschilderde gevelplint kwam oorspronkelijk tot de vensterdorpels (zoals gebruikelijk), reeds voor 1982 een lagere geschilderde plint. De zijgevel is wellicht sinds het afbreken van de aanpalende herberg *Au canon d'Or* gecementeerd met imitatie voegen.

H. In het gevelschilderwerk is reeds sinds de late jaren 1930 een afbeelding van Sint-Joris te paard een blikvanger in de gevel. Deze is op heden, evenwel mits mogelijke hernemingen, behouden gebleven.

I. Beide dakvlakken van het hoofdvolume zijn gedekt met blauw gesmoorde stormpannen. Plaatselijk werden de pannen evenwel vervangen door geglazuurde stormpannen.

4.8.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

A. Behoud van het woonhuis in zijn huidige gabariet.

B.-C.-D. Het plaatsen van nieuw houten schrijnwerk op basis van het model van het historisch houten schrijnwerk. De ramen kunnen worden voorzien van verbeterde energetische eigenschappen (dubbele beglazing, verbeterde tochtdichting); in voorkomend geval goed te keuren aan de hand van uitslagtekeningen van het nieuwe schrijnwerk met snedes op ware grootte. Het ermee gerelateerde (onderhouds)schilderwerk.

E. Reconstructie van de houten kroonlijstgoot. Het (onderhouds)schilderwerk.

G. Herstel van het baksteen metselwerk (herstel baksteen, hervoegen). Mortelsamenstelling aansluitend met de bestaande mortelsamenstellingen (kalk- of bastaardmortel). Het (her)schilderen van de gevels (systeem geënt op het reeds gebruikte synthetische systeem). Zo nodig voor het behoud van het metselwerk en het pleisterwerk op langere termijn zal overgeschakeld dienen te worden naar een meer dampopen systeem, met voorafgaande verwijdering van de reeds aangebrachte synthetische verflagen.

H. Het behoud en herstelschilderwerk van de Sint-Jorisfiguur.

I. het behouden van de dakbedekking in blauw gesmoorde stormpannen; alle herstelwerken hieraan met inbegrip van nokken en opgevoegde aansluitingen aan nokken en vrije dakranden.

4.8.7 Uitgesloten gebouwdelen

De nieuwbouwconstructies. Interieur van het gebouw.

4.9 Pastoorstraat 2 – voormalige kapelanie[81] (percelen 74d, 75 (1996) percelen 75b en 75c (heden)[82])

4.9.1 Beeldenreportage

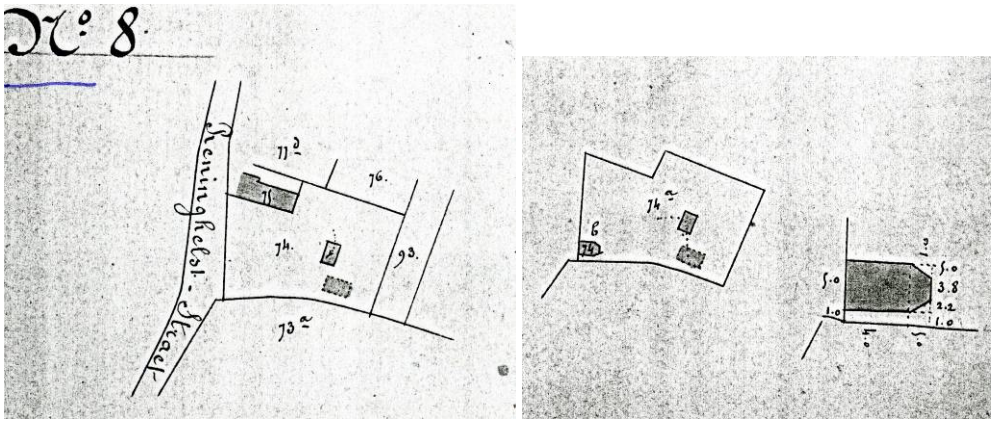

Figuur 166 : kadastermutatie 1862 : bouw kapel[83]

[81] Volgens overleveringen hetzij de kapelanij, hetzij baljuwhuis. In ieder geval is het huis voor het midden van de 19de eeuw in particuliere eigendom.
[82] De zuidelijke strook van perceel 74d, met inbegrip van de kapel (74b) , is recent afgesplitst voor kerkhofuitbreiding en als perceelnr. 75c; 75 is met de rest van het perceel 74 perceel 75b geworden. Daarvoor en na 1998 (datum bescherming) is er een ongekende mutatie van 75 naar 75a.
[83] Eigenaar is Quaghebeur-Ryckewaert. Constructie van een kapel.

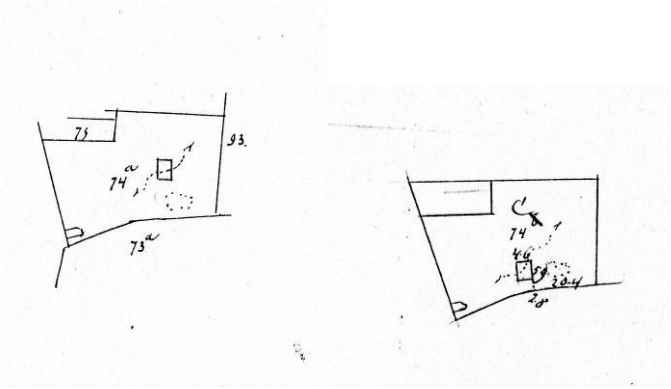

Figuur 167 : kadastermutatie 1881 : verbetering[84]

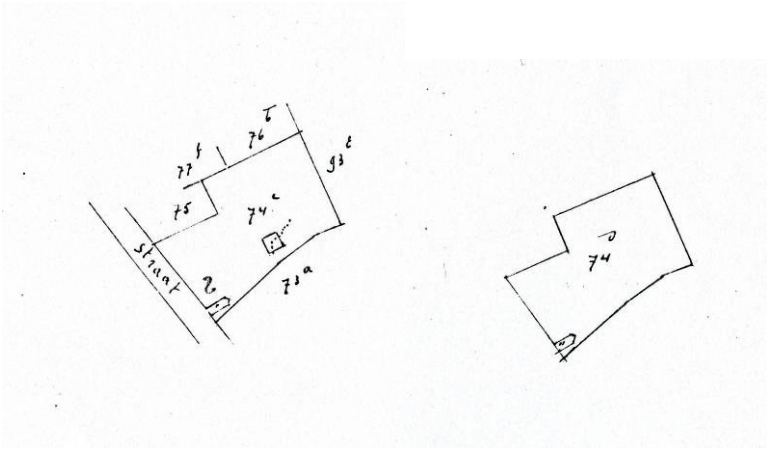

Figuur 168 : kadastermutatie 1941 : afbraak bijgebouw[85]

Figuur 169 : Pastoorstraat 2 op postkaart 1919 – Westhoek Verbeeldt HEU004505491 (privéverzameling)

[84] "*Erreur de configuration*". Eigenaar is wwe. Quaghebeur-Ryckewaert
[85] "Afbraak landgebouw".

Figuur 170 : Pastoorstraat 2 rechts op achtergrond net na WOI (postkaart collectie auteur)

Figuur 171 : Pastoorstraat 2 (foto Onroerend Erfgoed 1982)

Figuur 172 : Pastoorstraat 2 – achtergevel (foto Onroerend Erfgoed 1982)

Figuur 173 en 174 : Pastoorstraat 2 – details 18de-eeuwse schrijnwerktypes in de achtergevel (foto Onroerend Erfgoed 1982)

Figuur 175 en 176 : Pastoorstraat 2 in 1999 – foto's Westhoek Verbeeldt HEU004500585 en HEU004500521 (privéverzameling)

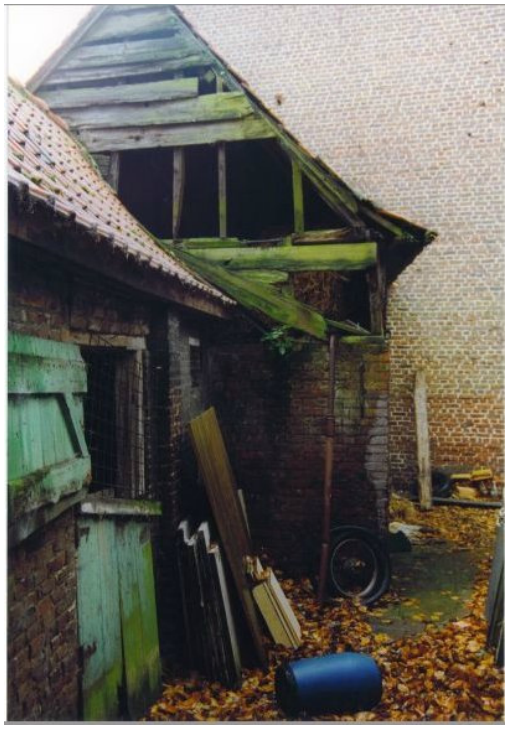

Figuur 177 en 178 : Pastoorstraat 2 in 1999 – foto's Westhoek Verbeeldt HEU004500584 en HEU004500591 (privéverzameling)

Figuur 179 : Pastoorstraat 2 (foto auteur 2010)

Figuur 180 : Pastoorstraat 2 (foto auteur 2010)

Figuur 181 : Pastoorstraat 2 (foto auteur 2011)

Figuur 182 : Pastoorstraat 2 (foto auteur 2011)

4.9.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

Nihil – alle historische gebouwen zijn nog in hun bestaande configuratie behouden.

4.9.3 Behouden erfgoedkenmerken

A. Het 17de-eeuwse hoofdgebouw (datumsteen 16.8) en de latere symmetrische aanbouwen onder sleepdak[86] en bijgebouwen aan de rooilijn zijn alle behouden.
De kapel, iets voor 1862 gebouwd, was beschadigd tijdens WOI (op postkaart Figuur 170 lijken in ieder geval muurrestanten bewaard op de plaats waar de kapel stond) en is heropgebouwd na de oorlog. Ze draagt het opschrift *de familie Ryckewaert* en het wapenschild van de gemeente Reningelst[87].

4.9.4 Verdwenen erfgoedelementen

B. De rotsbepleistering van de voorgevel in twee verschillende kleuren (fries en hoofdvlak) met geprofileerde, gepleisterde elementen (geriemde vensteromlijstingen met oren en wellicht met neuten, negblokken hoeken, banden fries) en gesculpteerde elementen (sluitstenen vensters). Deze werd (na 1999) vervangen door een effen bepleistering of krabpleister, met vlakke banden als vensteromlijsting. Enkel de plintcementering met imitatie voegen werd behouden.

C. Het metselwerk van de historische noordelijke aanbouw onder sleepdak, in rode baksteen met decoratieve elementen in gele, zowel vlakke als geprofileerde, baksteen werd (in 2010 en later) vervangen door metselwerk in snelbouwsteen.

D. De luiken in geëmbreveerde planken zijn (na 1999)verdwenen.

4.9.5 Behouden erfgoedelementen

E. De 19de-eeuwse kruiskozijnramen met schuivende vleugels en de deur in de voorgevel zijn behouden.

F. De wellicht 18de-eeuwse kozijnramen met schuifvleugels en beluikt onderste deel, in de zolderverdieping en zijgevels van het hoofdgebouw, zijn behouden[88].

G. Houten kroonlijstgoot aan de voorgevel.

H. Metselwerk in donkerrode baksteen van het hoofdgebouw met oudere 18de- of 19de-eeuwse venster- en deurindelingen van het hoofdgebouw.

I. Metselwerk van de beide aanbouwen onder sleepdak in lichtrode baksteen met accenten in gele vlakke en geprofileerde steen[89].

J. Metselwerk in donkerrode baksteen van de bijgebouwen op de rooilijn. De zuidelijke puntgevel van een van de gebouwtjes heeft een gepotdekselde beplanking, wat mogelijk

---

[86] Het historische oostelijke volume onder sleepdak is op de kadastrale plannen even breed als het hoofdvolume. Een bouwnaad toont aan dat het deel dat breder is uitgebouwd (tot op de perceelsgrens) later is bijgebouwd, evenwel nooit kadastraal genoteerd. Deze uitbreiding dateert reeds van voor 1982 (foto 479 in *Bouwen door de Eeuwen Heen*).

[87] Gemeente Reningelst werd in 1923 gemachtigd het wapenschild van de familie Bulteel te mogen voeren. Zie http://users.telenet.be/reningelst/wapenschild.htm.

[88] De voorbereidende tekst bij het beschermingsbesluit beschermd dorpsgezicht, met dossiernr. DW002024, maakt melding dat ook nog 18de-eeuwse schrijnwerken aanwezig zijn in de achtergevel. Deze gevel is nergens vanaf het openbaar domein zichtbaar.

[89] Het metselwerk van de westelijke aanbouw is deels hernomen na een beschadiging tijdens WOI.

wijst op een versteende vakwerkbouw. Deze beplanking dateert (mits mogelijke herneming) reeds van voor WOI.

K. Dakbedekkingen in stormpannen met ambachtelijk gemaakt loodglazuur van allicht plaatselijke productie op het hoofdgebouw en de aanbouwen onder sleepdak. Gezien de naoorlogse postkaart een voorlopige dakdichting laat zien, gaat het allicht nog om de pannen geplaatst bij herstellingen na WOI[90].

L. Dakbedekking in ambachtelijke Vlaamse pannen van plaatselijke makelij – ongeglazuurde rode pannen, licht- en donkerbruine en zwarte geglazuurde pannen. Noktype met wel uit de jaren 1970.

4.9.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

A. Behoud van het historische gebouwencomplex in zijn huidige gabariet, met inbegrip van bijgebouwen.

B. Hetzij het reconstrueren van de laat 19de-eeuwse rotsbepleistering met geprofileerde lijsten en decoratieve elementen. Reconstructie met mortelsamenstellingen aansluitend bij de oorspronkelijke (bastaard- of kalk-) mortels. Hetzij het terugkeren naar een vroegere gevelafwerkingsfase (bijvoorbeeld gekaleide afwerking) zo de aanwezigheid en de kleur ervan gestaafd wordt door onderzoek en zo er gewerkt wordt met traditionele materialen (luchtkalk voor gekleurde eindlaag, slemlaag in luchtkalk of hydraulische kalk).

C. en I. Herstelmetselwerk van de bijgebouwen onder sleepdak in hergebruik baksteen (lichtrood en geel) aansluitend bij de bestaande baksteen.

D. Reconstructie van de luiken. Het (onderhouds)schilderwerk.

E. en F. Onderhoud, restauratie of vervanging naar hetzelfde model met openschuivende vleugels. Dit type schrijnwerk is niet te vertalen naar schrijnwerk met dubbele beglazing. Eventuele energetische verbetering door de plaatsing van achterzetramen.

G. Onderhoud of herstel van de houten kroonlijstgoot. Het (onderhouds)schilderwerk.

H. en J. Herstel van het baksteen metselwerk met recuperatie baksteen aansluitend bij de bestaande. Metsel- en hervoegmortel met mortelsamenstelling aansluitend met de bestaande mortelsamenstellingen (kalkmortel).

K. Het behouden van de dakbedekking in (ambachtelijk) geglazuurde stormpannen; alle herstelwerken hieraan met inbegrip van nokken en opgevoegde aansluitingen aan nokken en vrije dakranden.

L. Het behouden van de dakbedekking met ambachtelijke Vlaamse pannen. Er kan evenwel geopteerd worden voor een hergebruik dakpan van lokale plaatselijke productie volgens één van de nog aanwezige kleuren / glazuren. Opgevoegde aansluitingen als heden, in kleur aangepast noktype zonder wel bij heruitvoering.

[90] Op de postkaart 1919 zijn nog twee stroken Vlaamse pannen zichtbaar links. Het is niet af te leiden of het om ongeglazuurde rode pannen gaat of om (bruin of zwart) geglazuurde. Gezien de bijgebouwen aan de rooilijn nog zijn gedekt in Vlaamse pannen is het mogelijk dat deze hergebruik pannen zijn, aldaar hergegroepeerd bij een herplaatsing van de pannen op alle bouwdelen.

4.9.7 Uitgesloten gebouwdelen

Interieur van het gebouw.

4.10 Kapel Pastoorstraat zonder nr. (perceel 74b (1996 en heden))

4.10.1 Beeldenreportage

Kadastergeschiedenis : zie 4.9.1 hierboven. Sinds de bouw van de voorganger van huidige kapel in 1862 vormt de kapel een afzonderlijk perceel.

Figuur 183 : foto kapel Pastoorstraat uit 1944 – foto Westhoek Verbeeldt HEU004514402 (privéverzameling)

Figuur 184 : kapel Pastoorstraat (foto auteur 2011)

4.10.2 Verdwenen erfgoedkenmerken

Nihil.

4.10.3 Behouden erfgoedkenmerken

De kapel, iets voor 1862 gebouwd, was beschadigd tijdens WOI (op postkaart Figuur 170 lijken in ieder geval muurrestanten bewaard op de plaats waar de kapel stond) en is heropgebouwd na de oorlog, naar verluidt in 1938[91]. Ze draagt het opschrift *de familie Ryckewaert* en het wapenschild van de gemeente Reningelst[92]. Er zijn geen foto's bekend van de vooroorlogse kapel. Uit de vorm van het perceel[93] kan wel worden afgeleid dat de vooroorlogse voorganger, in tegenstelling tot de huidige kapel, een polygonaal kooreinde moet hebben gehad.

4.10.4 Verdwenen erfgoedelementen

A. Een of meerdere sierankers op de schouderstukken van de puntgevels.

4.10.5 Behouden erfgoedelementen

B. Een of meerdere sierankers op de schouderstukken van de puntgevels. Smeedijzeren kruis op voorgevel.

C. Dakbedekking in natuurleien en geglazuurde nokpannen in aardewerk.

[91] DELESTREZ Willy, *Reningelst door de eeuwen heen*, Zingem 1971, zoals geciteerd op www.heuvelland.be fiche HEU004514102

[92] Gemeente Reningelst werd in 1923 gemachtigd het wapenschild van de familie Bulteel te mogen voeren. Zie http://users.telenet.be/reningelst/wapenschild.htm.

[93] Zie mutatieschets van 1862. Het perceel 74b heeft sindsdien geen nieuwe mutatie ondergaan.

D. Houten gevelschrijnwerk : inkomdeur en geprofileerde gootplank.

E. Vensterinvullingen in glas-in-lood.

F. Metselwerk in gele baksteen, met elementen in witte natuursteen (Euville ?) : afzaten steunberen, kraagstenen schouderstukken puntgevels, dekstenen en tuitstukken puntgevels, vensterbanken, druiplijst en sluitsteen van de deuromlijsting, steen met wapenschild.

4.10.6 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

A. en B. Herstel en aanvullen van de gevelankers.

C. Onderhoudswerken aan de dakbedekkingen

D. Onderhoud, restauratie of vervanging naar hetzelfde model van het houten schrijnwerk. Onderhoudsschilderwerken, te letten op de oorspronkelijke donkere kleur ervan.

E. Onderhoudswerken en herstel van de glas-in-loodvullingen van de vensters.

F. Herstel van het baksteen in metselwerk en natuursteen, met bakstenen en natuursteen aansluitend bij de bestaande soorten (hergebruik baksteen, natuursteen zelfde soort en geschikt voor buitenklimaat), zelfde bewerkingen en oppervlakteaspect, zelfde dimensies. Metsel- en (her)voegmortel met mortelsamenstelling aansluitend met de bestaande mortelsamenstellingen (kalkmortel).

4.10.7 Uitgesloten gebouwdelen

Interieur van het gebouw.

4.11 Sint-Vedastuskerk (perceel 72a (1996 en heden))

De Sint-Vedastuskerk is beschermd als monument. Hierom wordt het gebouwencomplex niet verder beschreven in zijn erfgoedkenmerken en – elementen[94].

[94] Er kan worden verwezen naar het bouwhistorisch luik in de studie : Dries VANHOVE, Benoît DELAEY, *Restauratie van de Sint-Vedastuskerk te Reningelst. Diagnosenota*, ongepubliceerde studie, s.l., 2003.

4.12 Landbouwgebouw Pastoorstraat zr. nr. (perceel 93X)

4.12.1 Beeldenreportage

Figuur 185 : Landbouwgebouw Pastoorstraat zr. nr. (foto auteur 2010) (houten gebouw voorgrond)[95].

4.12.2 Bespreking

Het gebouw heeft geen erfgoedwaarden. Het is eerder storend in het als monument beschermde dorpsgezicht.

[95] Het bakstenen gebouw op de achtergrond hoort bij de site van de gemeenteschool en valt buiten het als dorpsgezicht beschermde deel van Reningelst.

5 LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN IN HET BESCHERMDE DORPSGEZICHT

5.0 Inleidend

Landschapselementen kunnen over verschillende percelen doorlopen. De verschillende landschapselementen zullen hierna thematisch aan bod komen. Daarna volgt een perceelsgewijze bespreking van de landschapselementen, voor zover van toepassing. Vaak is geen historisch beeldmateriaal voorhanden. Waar wel, wordt deze weergegeven.

5.1 Grote beek en afzoming met bomen

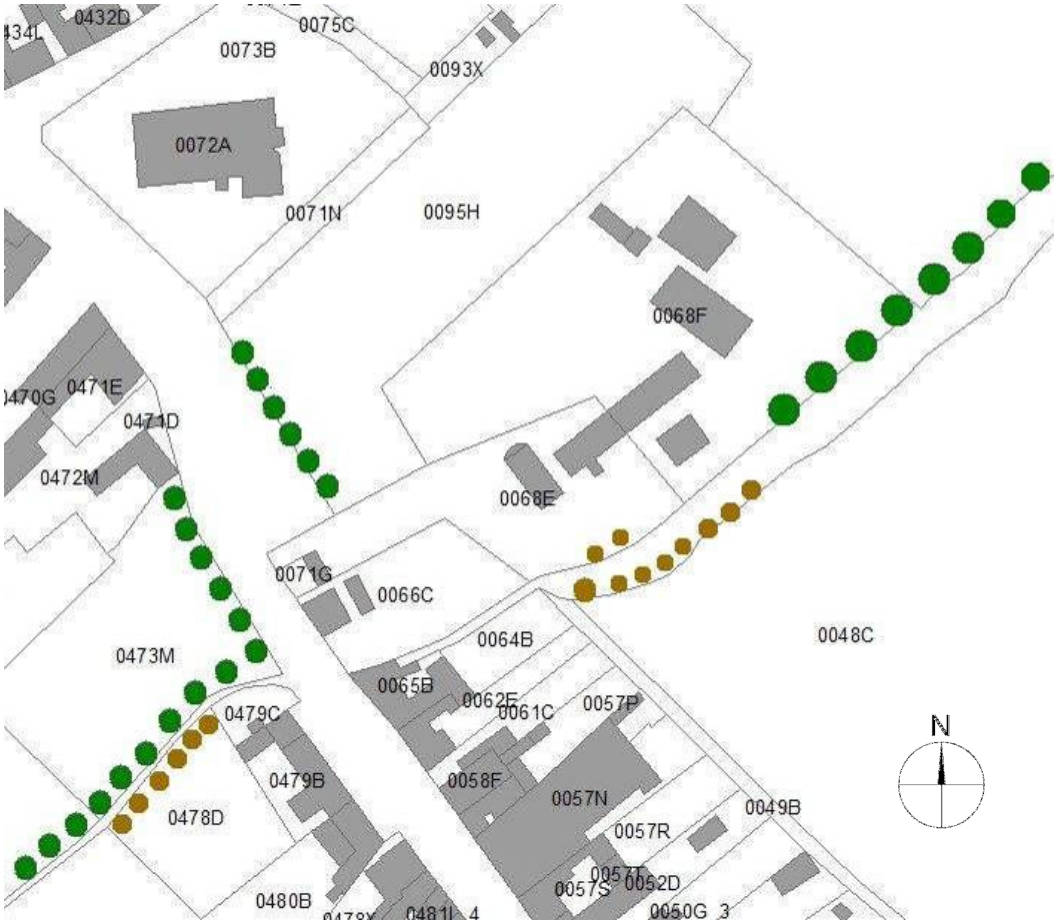

Figuur 186 : schets schema beplantingen Grote Beek

Figuur 187 : populierenrij Grote Beek, zicht vanaf perceel 68f richting NO (foto auteur 2011)

Figuur 188 : dreef perceel 49b – zicht op bomenrij op de zuidelijke oever (zicht richting noord) (foto auteur 2011)

Figuur 189 : zicht noodwaarts vanaf perceel 49b : bomenrij op de zuidelijke oever (voorgrond links) en populierenrij op de noordelijke oever (achtergrond) (foto auteur 2011)

Figuur 190 : populierenrij op perceel 473 m op de noordelijke oever – zicht vanaf perceel 472k richting oost (foto auteur 2011)

5.1.1 Beschrijving

Op de noordoever van de Grote Beek is een rij populieren aangeplant, die loopt over perceel E 473m, E 68f (oostelijk deel), E 95g en verder oostwaarts perceel E 95, E 97, E 98b, … (buiten het beschermde dorpsgezicht).

Dit landschapselement was (op enkele populieren na) niet aanwezig voor WOI en werd pas na de oorlog gerealiseerd.
De huidige bomen zijn naar verluidt ongeveer 50 jaar oud.

Figuur 191 : zicht noordwaarts vanuit de (nog bestaande) dreef ten zuiden van de beek (postkaart begin 20ste eeuw – collectie auteur) (herneming Figuur 55)

Figuur 192 : zicht vanuit Reningelstplein naar de kasteelhoeve en achterliggende Grote Beek (postkaart begin 20ste eeuw – collectie auteur) (herneming Figuur 15)

Op de noordwestelijke hoek van perceel E49a (1996)[96] is een lagere bomenrij aangeplant. Het gaat om (van west naar oost) (grauwe) els, (gewone) es en (schiet)wilg en (grijze of witte) abeel. Aan overzijde, op het perceel E68e (gewone) es (of esdoorn) en (schiet)wilg.

De beek loopt in zijn natuurlijke bedding. Enkel ter hoogte van de percelen E64b, E66c en onder de straat werd de loop van de beek recent, allicht voor waterkundige veiligheidsredenen, gekanaliseerd[97].

Aan zuidzijde van de Zevekotestraat/Reningelstplein is er tevens een overtunneling gerealiseerd in betonelementen, met een uitloopzone – als het ware voorzien als uitkijkplatform – met borstweringen in betonelementen en ijzeren hek[98].

[96] Op de huidige percelenkaart is dit geen afzonderlijk perceel meer, maar gaat mee met het (openbaar) domein van de beek.
[97] Volgens Patrick Buyse (telefonisch onderhoud januari 2012) , voor de waterbeheerder Provincie West-Vlaaderen, werden deze werken in het voorjaar 2011 uitgevoerd : keermuur met beton gewapend ter versterking van een bakstenen keermuur die op instorten stond, andere zijde een oeververstерking in rietsteen; de overtunneling van de Zevekotestraat en de garage van de woning Zevekotestraat 3 werden bevloerd met beton en ter hoogte van de betonnen brug (achterkant percelenrij oost van Zevekotestraat) is er een stuw van 1 meter hoog verwijderd. Al deze werken zijn uitgevoerd om een betere doorstroom in het dorp te garanderen.
[98] Eveneens volgens Patrick Buyse werd deze doorgang aan zuidzijde van de straat gerealiseerd in 2007 of 2008 in het kader van een heraanleg van de bestratingen.

Figuur 193 : gekanaliseerd stuk van de Grote Beek (foto auteur 2011)

Figuur 194 : de Grote Beek in de natuurlijke bedding t.h.v. perceel E68e/68f (foto auteur 2011)

Figuur 195 : Grote Beek in natuurlijke bedding t.h.v. perceel E 473m (foto auteur 2011)

Figuur 196 : foto kanalisering van de Grote Beek ten zuiden van de Zevekotestraat en bouw van uitkijkplatform

5.1.2 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

* het in stand houden en geleidelijk verjongen van de populierenrij aan de Grote Beek. De huidige bomen zijn ongeveer kaprijp. Het is wenselijk om een verjonging (bomen rooien en vervangen door zelfde species) in meerdere fasen uit te voeren, uitgezonderd indien voor een algemene aanpak van herwaardering van de kasteelsite wordt geopteerd en het (visueel) herstel van de drevenstructuur (zie punt 5.3.2 hierna – maximaal plan van herwaardering).
* het behouden van de natuurlijke bedding van de Grote Beek; het uitvoeren van nodige versterkingen van de oevers met materialen die beter aansluiten met het natuurlijke karakter van de beek (wilgentenen, aanplantingen, …).
* het herstellen van het aspect in baksteen metselwerk van de keermuur ter hoogte van perceel E66c.
* het supprimeren van de uitloper van de ondertunneling onder de Zevekotestraat aan zuidzijde en het erboven gerealiseerde uitkijkplatform, het herstel van de natuurlijke beddingen tot tegen de ondertunneling van de straat. Zo verkeerstechnisch of hydrotechnisch niet mogelijk, het supprimeren van het uitkijkplatform of het vervangen van de betonnen borstweringen van het uitkijkplatform door lichtere types borstwering.

5.2 Kerkhof en Pastoorstraat 2

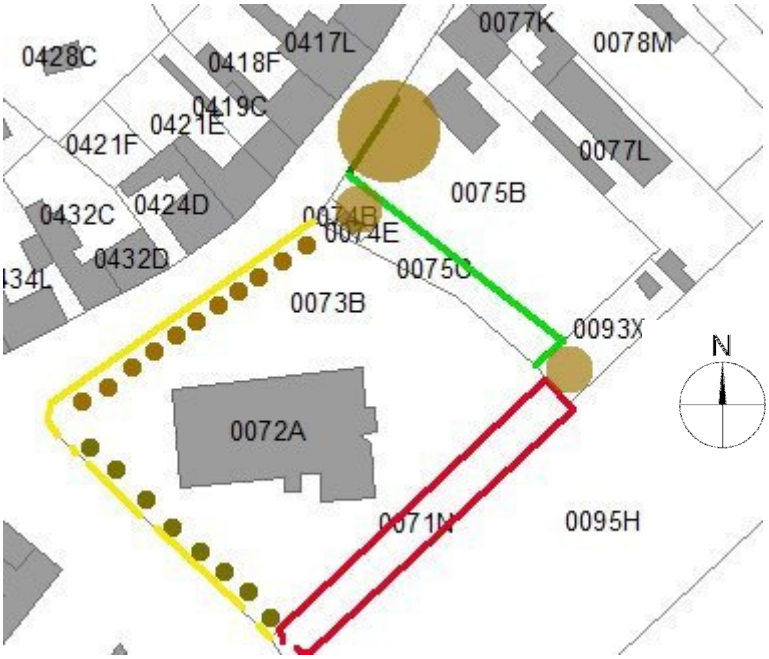

Figuur 197 : schets schema van de landschapselementen kerkhof en Pastoorstraat 2

5.2.1 Beschrijving

Een belangrijk landschapselement op het kerkhof wordt gevormd door de kerkhofmuur enerzijds en door de hekken die de kerkhofdelen afscheiden van de paden.

De vooroorlogse kerkhofmuur had een ander uitzicht dan de huidige, op de volgende punten : de vooroorlogse muur had geen verdikking ter hoogte van de plint, had bredere steunberen (2 steens) op veel grotere tussenafstand en had een ezelsrug met scherpe bovenhoek zonder ondergelegen verdikking. Voor zover oude foto's toelaten te besluiten had ze ook minder geprononceerde penanten (vierkante sectie met deksteen) en was ze opgetrokken uit rode baksteen eerder dan uit (de huidige) gele baksteen.

Op te merken valt dat aan de kerkhofzijde van de afscheidingsmuur een weg afgezoomd was met een hoge haag (zie Figuur 200), evenals de toegangsweg naar de ingang van de kerk. Daarachter stond nog een bomenrij met net opgesnoeide bomen, waarschijnlijk lindebomen. Het is onduidelijk of deze bomen gekandelaberd waren; in ieder geval tonen de foto's van kort voor WOI relatief jonge bomen.

Figuur 198 : vooroorlogse postkaart uitg. Callewaert Yper - vooroorlogse kerkhofmuur en rij kleine opgesnoeide bomen (linden?) (postkaart collectie auteur)

Figuur 199 rij kleine opgesnoeide bomen (linden?) (postkaart collectie auteur)

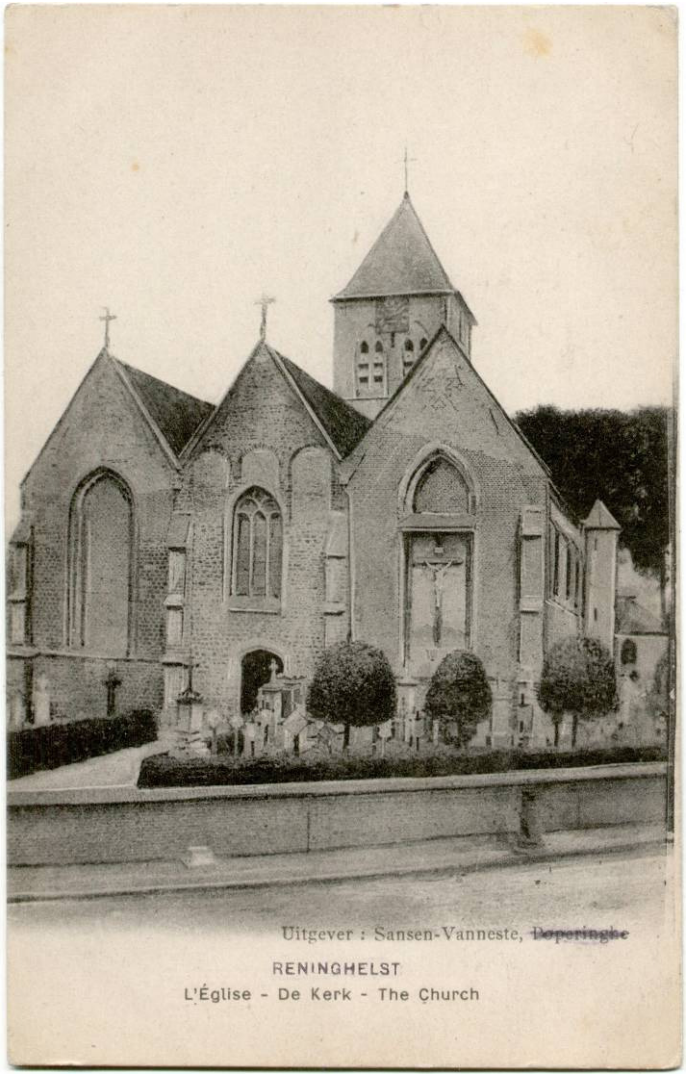

Figuur 200 : vooroorlogse foto - in tegenstelling tot de huidige situatie waren de delen kerkhof van de paden afgezoomd door hagen (postkaart collectie auteur)

De verwoesting van de kerkhofmuur is goed gedocumenteerd aan de hand van een relatief uitgebreide reeks postkaarten.

Figuur 201 : postkaart uitg. Ern. Thill (Nels), Brussel (collectie auteur)

Figuur 202 : kerkhofmuur (links) beschadigd tijdens WOI en aanzet van het perceel 71 -vml. voorplein kasteel (rechts) - postkaart Westhoek Verbeeldt HEU004500560 (privéverzameling)

Figuur 203 : Beschadiging kerkhofmuur langs de Pastoorstraat (verder ingelegen) – links op de voorgrond de haag en lage aanplantingen t.h.v. Pastoorstraat 2. Bemerk rechts het nog gespaarde gebouw (zr. nr. tussen Zevekotestraat 13 en 15) bewaard evenwel zonder gevelopsmuk – postkaart Westhoek Verbeeldt HEU004500887 (privéverzameling)

Figuur 204 : stuk resterende kerhofmuur ten zuiden van de kerk in OW-richting. Het landschap op de kasteelsite heeft tijdens WOI ook heel wat te verduren gehad onder bombardementen en door de aanleg van een treinverbinding - postkaart Westhoek Verbeeldt HEU004500884 (privéverzameling)

Na de oorlog lijkt spoedig het oorlogsmonument te zijn opgetrokken. Eerst bestond de omheining ervan uit natuurstenen kolommen met kettingen.

Figuur 205 : postkaart uitg. Sansen-Vanneste, Poperinge (postkaart collectie auteur)

Figuur 206 : oorlogsmonument met oorspronkelijke afboording (postkaart collectie auteur)

Slechts enige tijd later werd een volledig nieuwe kerkhofmuur opgetrokken. Mogelijk werd het hekwerk, toe te schrijven aan A. De Meestere (zie hierna) in eenzelfde bouwcampagne opgetrokken.

Figuur 207 : postkaart uitg. Marie-Louise Dedeyne, Reningelst (postkaart collectie auteur)

De in 1944 gedateerde foto's bij de fototheek van K.I.K markeren een uiterste tijdstip (*terminus ante quem*) van uitvoering van deze kerkhofmuur. Bovendien blijken toen reeds herstellingen te zijn gebeurd, wat er op kan wijzen dat de kerkhofmuur enige tijd voordien reeds was opgetrokken[99].

De hoofdpoort is genaamtekend 'A. De Meestere, constructeur Heule lez Courtrai'. Achiel De Meestere, kunstsmid te Heule, legt zich vanaf 1924 meer en meer toe op metaalconstructies. Na zijn overlijden gaat het bedrijf over op de zonen, die het omdopen tot 'pvba De Meestere Gebroeders'[100].
De hoofdpoort en de andere poorten in de kerkhofmuur zijn uit smeedwerk, evenwel mits plaatselijk gebruik van industriële L- of U profielen. In detaillering stemmen ze zeer goed overeen.

[99] Foto's A61870 en A61871 – zie www.kikirpa.be
[100] Vriendelijke mededeling Johan Roelstraete, Heule

Figuur 208 en 209 : poorten A. De Meester, Heule (foto's auteur 2009)

Het hekwerk dat aldus aan De Meestere is toe te schrijven, beperkt zich echter uitsluitend tot de poorten in de afsluiting van de kerkhofmuur.
Immers, foto A61870 van het K.I.K. toont dat in 1944 wel reeds de poorthekken aanwezig zijn, maar het hekwerk dat de westelijke toegangdreef naar de inkompoort van de kerk afzoomt nog niet.

Figuur 210 : foto © KIK-IRPA, Brussel A61870 (1944)

Laatstgenoemd hekwerk langs de ingangsweg naar het kerkportaal kan als een tweede type onderscheiden worden. Dit hekwerk is vervaardigd met diverse materialen en technieken (zowel industriële L- en U-profielen, kokerbuizen en volle staven / smeedtechniek, koude bevestigingstechnieken en mogelijks lastechnieken). Bij het maken van dit hekwerk met de typische uit 4 staven samengestelde pijlers, is wel getracht zoveel mogelijk in overeenstemming te blijven met de genoemde poorten van A. De Meester : dit uit zich voornamelijk in de toepassing van de volle panelen aan de onderzijde van het hekwerk. Bovendien werden op de oudere poorten kruisen toegevoegd om ook dit smeedwerk beter in overeenstemming te brengen met de nieuwe hekken. Dit wordt opnieuw aangetoond door de hierboven geciteerde foto van K.I.K. (A61870). Naast de westelijke toegangsdreef zijn ook de poorten in de noordelijke toegangsdreef van dezelfde vervaardiger.

Figuur 211 : hekwerk type 2 (foto auteur 2009)

Voorts is nog een derde en vierde type hekwerk te onderscheiden. Bij beide types bestaan de panelen uit platte regels en dunne ronde stijlen met punt, in diverse uitvoeringen.
Bij het derde type zijn hetzij oudere palen hergebruikt (type gietijzeren palen), hetzij gaat het om oudere delen hekwerk, dat een nieuwe paneelinvulling heeft gekregen. Dit derde type concentreert zich in het kerkhofeiland ten noorden van de centrale toegangsdreef naar de ingang van de kerk. Indien deze palen hergebruikt zijn en geplaatst zijn gelijktijdig aan het vierde type, is het evenwel niet duidelijk of deze van het kerkhof of van elders zijn betrokken voor secundair hergebruik.

Bij het vierde type bestaan de palen uit holle ronde buizen met lansvormige bekroning.

Figuur 212 : hekwerk type 3 – uitvoering hoge panelen en hergebruik gietijzeren palen (foto auteur 2009)
Figuur 213 : hekwerk type 4 – uitvoering hoge panelen dubbele rij pijlpunten (foto auteur 2009)

Figuur 214 : hekwerk type 4 – lage uitvoering (foto auteur 2009)

Of dit derde en vierde type wijzen op een derde bouwfase is onduidelijk. In elk geval werden zowel het tweede type, de panelen van het derde type en het vierde type alle tussen 1944 en vermoedelijk 1950 gerealiseerd. Immers figureren zij samen op postkaarten uitg. door Marie-Louise Dedeyne en H. Bafkop (zie Figuur 207 en Figuur 222)[101].

Rond het oorlogsmonument werd de afsluiting met ketting nog vòòr 1944 met een bijkomend hek uitgerust. Omstreeks 1950 werd het voetmuurtje van het hek vervangen door het huidige metselwerk met halfsteens parement.

[101] Vermoedelijke datering aan de hand van diverse postkaarten uitgegeven door Marie-Louise Dedeyne. Zie ook www.westhoekverbeeldt.be.

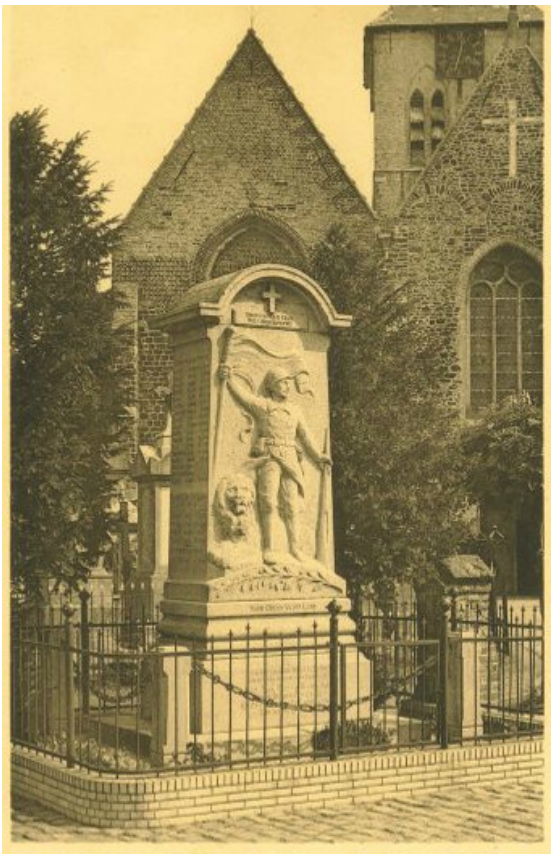

Figuur 215 : Later (vòòr 1944) bijgeplaatste omheining en nieuw voetmuurtje (omstreeks 1950) rond het oorlogsmonument - postkaart Westhoek Verbeeldt HEU004500761 (privéverzameling)

De noordelijke en westelijke kerkhofmuren (grens met het openbaar domein) zijn aan de zijde van het kerkhof afgezoomd met geknotte bomen.

Ter hoogte van de noordelijke kerkhofmuur (Pastoorstraat) is dit afwisselend rode (sp. haag-?) beuk en esdoorn (*Acer nicoense*). De beuk heeft het knotten slecht doorstaan: de bomen vertonen heel veel rot en zwamaantasting en 2 bomen zijn reeds dood.

Ter hoogte van de westelijke kerkhofmuur (Reningelstplein) is dit met (gewone of kleverige) accacia.

Figuur 216 : boomaanplanting achter kerkhofmuur noordzijde (Pastoorstraat) (foto auteur 2011)

Figuur 217 : boomaanplanting achter kerkhofmuur westzijde (Reningelstplein) (foto auteur 2010)

Op het kerkhof, tot slot, zijn de paden (behalve onverharde en bitumineuze verhardingen) verhard met kasseien (bredere zones) en baksteenklinkers (smalle paden).

Figuur 218 : kasseistroken op het kerkhof (foto auteur 2009)
Figuur 219 : paden in baksteenklinkers op het kerkhof (foto auteur 2009)

Het Engelse Militaire kerkhof (*Reninghelst Churchyard extension*) is omzoomd met een anderhalve steense baksteenmuur onder platte rollaag en met spaarzaam gebruik van Portland stone. De kerkhofmuur behoort allicht integraal bij de kerkhofinrichting zoals aangelegd in de late jaren 1920 (o.a. *Cross of remembrence*).

Figuur 220 : Brits militair kerkhof zicht richting west (foto auteur 2010)

Het voorplein van het militair kerkhof (kant Reningelstplein) wordt afgezoomd door enkele haagbeuk hagen. Bemerk dat omstreeks 1950 ook het perceel 71h was afgezoomd met een haag alvorens in 1982 een stuk (71i) werd afgesplitst naar het openbaar domein i.f.v. parking (zie mutatieschetsen onder 4.6.1 hierboven).

Figuur 221 : inkom van de *Reninghelst Churchyard extension* (foto auteur 2010)

Figuur 222 : inkom van de *Reninghelst Churchyard extension* na 1950 (postkaart uitg. H. Bafkop Reningelst – collectie auteur). Bemerkt de haag rechts, die het perceel E71 minstens op het noordelijke deel afzoomt. Deze haag volgde nog het tracé van het voorplein tot het kasteel – een stuk is kadastraal afgesplitst t.b.v. parkeerplaats in 1982 (bestendiging van een situatie allicht reeds sinds eind jaren 1960 of begin jaren 1970 bestaand).

De zuidelijke tuin van Pastoorstraat 2 (perceel E75B) is afgezoomd aan straatzijde met een taxushaag (donkergroen op schematische schets) en ter hoogte van de kerkhofuitbreiding met een haagbeuk haag (lichtgroen op schematische schets).

In de tuin staat een voor de Pastoorstraat beeldbepalende (gewone) beuk. Aangezien deze niet op de foto's kort na WOI voorkomt, zal deze vermoedelijk kort erna zijn aangeplant.

Figuur 223 : Pastoorstraat 2 : beuk (foto auteur 2011)

Achter de wederopbouwkapel (huidig perceel E74e) staat een beuk van dezelfde species. Dieper in gelegen, op perceel E93x is een zilverberk aangeplant.

5.2.2 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

Binnen de huidige configuratie van het kerkhof lijkt het niet mogelijk terug te gaan naar de vooroorlogse situatie met een haag als scheiding tussen wandelpad en de eilanden met graven.
De grafmonumenten zijn aangelegd tot onmiddellijk tegen het hekwerk. Dit was vroeger ook zo in de context van de haag, maar de historische graven hebben hoge opschriften die blijkbaar met deze context rekening houden. Diverse grafmonumenten zijn reeds vervangen door nieuwere; het kerkhof werd tevens in zuidelijke richting uitgebreid met lagere grafmonumenten. Deze monumenten zouden bij een terugkeer naar de haag nog weinig leesbaar worden.

Hoewel de hekkens op het kerkhof een configuratie hebben die weinig voorkomt (afbakening van eilanden op het kerkhof, aansluitend tegen de graven), is ze architecturaal toch waardevol en lijkt ze toch gebaseerd op historische types[102]. De types 1 tot 3, zoals hierboven beschreven, hebben bovendien een ambachtelijke/kunsthistorische waarde.

De volgende erfgoedkenmerken zijn te herwaarderen of te behouden aan het burgerlijk kerkhof :
* alle onderhoudswerken (herstel metselwerk en voegwerk) aan de baksteen muur van het kerkhof
* alle onderhoudswerken (het gritstralen, het herstellen en aanvullen volgens oorspronkelijke smeed- en giettechnieken, het verzinken en onderhoudsschilderwerk) aan de hekwerken en smeedijzeren poorten van het kerkhof van de waardevolle types 1, 2 en 3 zoals hierboven beschreven. Onderhoudswerken aan de hekwerken van het vierde beschreven type worden afhankelijk gemaakt van een meer in detail uitgewerkte en goed te keuren globale visie op het kerkhof.
* alle onderhoudswerken aan de paden in kasseien of klinkers van het kerkhof (plaatselijk herstel, zo nodig de heruitvoering met materialen gelijk aan bestaande materialen en volgens historische aanlegwijze, zo nodig de stabiliserende funderingen (e.g. gestabiliseerd zand) van deze paden)
* onderhoudswerken aan de bestaande beplantingen van het kerkhof (snoeien, knotten en verzorgen van bomen). Gezien de huidige geknotte bomen hetzij niet geschikt zijn om te knotten hetzij geen inheemse boomsoorten zijn, tevens : het vervangen van de bomen

[102] Als afscherming van een kerkhof komt een smeedijzeren hek vaak voor. Zie vooroorlogse foto's van onder meer Loker, Westouter en Krombeke, verder weg van Passendale en Handzame (op www.westhoekverbeeldt.be respectievelijk foto's HEU001501662, HEU001501150, HEU004506480, HEU006500794 en HEU023500356). Deze typologie van hekkens komt verder eerder voor als afsluiting van afzonderlijke grafmonumenten. In deze vorm, als afbakening van een eiland met diverse graven, is het de auteur enkel bekend aan de westzijde van de kerk van Haringe.

door inheemse species (e.g. linden), snoeiwerk of leiden of kandelaberen volgens historische leivormen.

Onderhoudswerken aan grafmonumenten zijn mits dit herwaarderingsplan niet subsidieerbaar. Desgevallend kan dit onderdeel uitmaken van een afzonderlijk herwaarderingsplan met een globale visie op het kerkhof - en meer bepaald de te behouden en herwaarderen graven – mits voorafgaande analyse van de erfgoedkenmerken en –elementen van deze grafmonumenten.

De volgende erfgoedkenmerken zijn te herwaarderen of te behouden aan het militaire kerkhof :

* alle onderhoudswerken (herstel metselwerk en voegwerk) aan de baksteen muur van het kerkhof;
* de onderhoudswerken aan de elementen in natuursteen (Portland Stone);
* onderhoudswerken aan de groene elementen van het kerkhof, in het bijzonder de inkom van het kerkhof.

De herwaardering van het Brits militair kerkhof dient te worden verzoend met de revalorisatie van het verdwenen landschapselement van de met bomen afgezoomde dreef van de kasteelsite, dat minstens tot WOI een duidelijke baken was in het landschap (zie 5.3.1 en 5.3.2 hierna).

Voor de site Pastoorstraat 2 is vooral de grote beuk beeldbepalend in het dorpsgezicht.
De bestaande tuinstructuur met hagen en beuk zou behouden dienen te blijven.
Alle onderhoudswerken aan het bestaande groen of het vervangen van de hagen door hagen van meer inheemse haagtypes (i.c. taxushaag vervangen door e.g. meidoorn of haagbeuk).

5.3 Kasteelsite

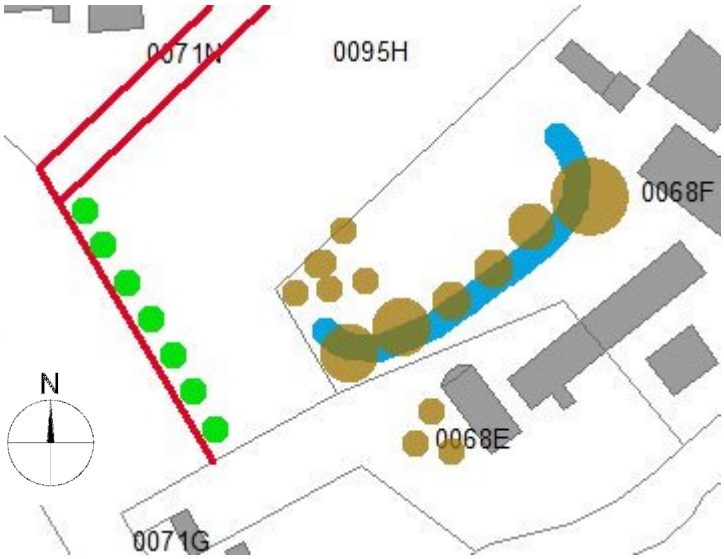

Figuur 224 : schets schema beplantingen en landschapselementen kasteelsite

Figuur 225 : afboording parking met laag muurtje en rij populieren (foto auteur 2011)

5.3.1 Beschrijving

De kasteelsite blijft heel lang een geheel in combinatie met de nog bestaande kasteelhoeve.

De wijzigingen zijn te volgen op de kadastrale mutaties van de kasteelhoeve (zie 4.6.1 hierboven).

In 1929 wordt een eerste klein stuk van de site afgestaan voor de inrichting van een Engels krijgskerkhof 'Reninghelst Churchyard extension'.

Pas uit 1981-'82 dateert de kadastrale opsplitsing die tot de huidige versnippering van de site heeft geleid.

In 1982 wordt een deel van het moederperceel E71 (voorplein van het kasteel) kadastraal afgesplitst als parkeerplaats (zie kadastermutaties). Naar verluidt was de parking reeds ingericht op het einde van de jaren 1960 of begin jaren 1970, zodat de afsplitsing naar het openbare domein een latere bestendiging was van een gegroeide situatie.
Voorheen was het perceel van de kasteelsite aan straatzijde allicht afgezoomd met een haag (zie einde van punt 5.2 hierboven - Figuur 222 en Figuur 54).

Wellicht op het ogenblik van de inrichting van dit deel als parking werd een laag scheidingsmuurtje gebouwd in lichtrode geperforeerde strengpers baksteen en een rij populieren aangeplant (zie foto OE uit 1982 hierna). Deze bomen zijn heden volgroeid; een aantal diende reeds geveld te worden.

Figuur 226 : foto vanuit de Zevekotestraat (foto OE 1982 - detail)

De opdeling van de rest van de site in twee percelen, met perceelsgrens dwars over de historische kasteelmote, dateert van 1981. Deze perceelsgrens heeft zich in de afgelopen drie decennia gradueel landschappelijk meer en meer gemanifesteerd :
- door de begroeiing op perceel E68f en het ontbreken van begroeiing op perceel E95h;
- door de nivelleringen uitgevoerd op perceel E95h (slechten van de wal, afgraven van de mote) vs. het bewaard blijven van het reliëf op perceel E68f;

- door het plaatsen (recent) van een hoge afsluiting in staaldraad op de perceelsgrens.

Op het perceel E68f zijn heden nog een stuk van de wal en van de muren van het kasteel bewaard. Een deel van de wal werd door de huidige eigenaars opnieuw opengelegd.
Op het stuk van de eigenlijke kasteelmote is een dichte begroeiing met bomen, o.a. treurwilg, els e.a.. De wortelstructuren van deze bomen zetten vaak aan in of op de bovengrondse restanten van het kasteel.

Figuur 227 en 228 : bomen op de mote van het kasteel (foto's auteur 2011)

Verder staan verspreid op perceel E68f nog diverse bomen aangeplant.
Op het andere perceel (huidig nr. 95h) is geen enkel restant van het kasteel bewaard (noch reliëf, noch bovengrondse restanten), noch zijn er bomen aangeplant.

Zoals hoger in deze studie reeds aangehaald was de mote en de wal van de eigenlijke kasteelsite reeds eerder in de 20ste eeuw in verval.
Gedurende de volledige 19de eeuw lijkt de kasteelwal quasi integraal te zijn bewaard (zie onder andere plan Popp omstreeks 1850 - Figuur 24). In het begin van de 20ste eeuw is de wal nog bijna integraal rond, doch de oevers zijn reeds sterk in verval (zie Figuur 15).
Vooral tijdens WOI lijkt dit verval verder te zijn doorgezet, door bombardementen en door de aanleg van oorloginfrastructuur (zie Figuur 204). Hoewel de wal kadastraal verdwijnt in 1929 (zie Figuur 98), blijft minstens een stuk bewaard, maar is op dat ogenblik allicht reeds een groot deel van de omwalling verdwenen. De volledige nivellering van het perceel E95h, die gezien het samenvallen met de perceelgrens pas na de kadastrale opsplitsing in 1981 kan zijn gebeurd, is m.a.w. het eindpunt van een langzaam optredend proces.
De wal van het oude neerhof was (ter herinnering) allicht reeds in het begin van de 19de eeuw volledig gesupprimeerd.

Voorts is op te merken dat ook de noordelijke dreef van het voormalige kasteeldomein tot voor WOI in het landschap aanwezig bleef. Een bomenrij van acht hoge bomen zoomde

het noordoostelijke helft van huidige perceel 71n af (huidige militaire kerkhof). Mogelijk liep deze rij door met lagere en recentere bomen tot aan het Reningelstplein (dit is op de zuidwestelijke helft van het perceel 71n), hoewel dit op de historische foto's minder goed uit te maken is (zie Figuur 55, Figuur 198, Figuur 199 en Figuur 200). De voormalige kasteeldreef bleef dus tot WOI een duidelijke baken in het landschap. Allicht had deze bomenrij ook ten gevolge van bombardementen en aanleg van oorlogsinfrastructuur te leiden gehad. Indien dit landschapselement nog deels bewaard was na WOI, dan verdween het restant allicht bij de aanleg van het Brits militair kerkhof.

Figuur 229 : bomengroep op de NW hoek van perceel E68F (foto auteur 2010)

5.3.2 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

Ondanks het feit dat de aanwezigheid van landschappelijke ontwikkeling (18de eeuw en vroeger) van het kasteel gering geworden is en heden de kasteelsite in globo enkel als een negatief spoor in de gebouwde omgeving bewaard is, dient opgemerkt te worden dat de perceelsstructuur in het dorpscentrum sterke verwantschap heeft behouden met de 18de-eeuwse layout van het kasteel.

Hierna volgt de superpositie van het 18de-eeuwse grondplan van Reningelst op de kadasterkaart van 1998 (ogenblik bescherming)[103]. De drevenstructuur bleef deels bewaard in de percelenstructuur, evenals – opmerkelijk – de trapeziumvorm van de formele siertuin.

Figuur 230 : Superpositie van het grondplan uit 1783 op het kadasterplan uit 1998 (basis bescherming)[104]

[103] Er werd geen georectificatie uitgevoerd. Bovendien gebeurde de superpositie aan de hand van een foto van het 18de-eeuwse plan. Er is nog geen scan of gerectificeerde foto voorhanden. De superpositie werd gevoerd op basis van de Grote Beek.
[104] Plan op grotere schaal in bijlage van het herwaarderingsplan.

Voor een bescherming van de erfgoedwaarden is het nodig :

- de bomen op de eigenlijke kasteelmote te vellen[105] gezien ze op termijn te veel schade aan de archeologische relicten veroorzaken.

Voor een herwaardering van de site zijn de volgende erfgoedkenmerken te herwaarderen of te behouden :

- de (als monument beschermde) metselwerkdelen in Atrechtse steen van het kasteel, onderhoudswerken en zo nodig restauratiewerken;
- onderhoudswerken aan de glooiende oever van de wal.

Figuur 231 : voorontwerp van herwaardering – korte termijnvisie[106]

Voorts zijn de volgende wijzigingen wenselijk op **kortere termijn** om de kasteelsite te revaloriseren (zie overzichtsplan met een de korte termijnvisie voor de herwaardering van de kasteelsite) :

- het minimaal herstellen van de natuurlijke glooiing in de weide (perceel E95h) door het licht uitgraven van de zone van de vroegere wal en het licht ophogen (tot huidig niveau van perceel E68f) van de mote. Deze uitgraving gebeurt hetzij begeleid door een archeoloog hetzij na afpassing aan de hand van voorafgaand geofysisch grondonderzoek die de plaats van de vroegere wal aanduidt.

[105] In tegenstelling tot rooien (het volledig verwijderen van de boom met inbegrip van de wortelstructuur, wordt hieronder verstaan : het afzagen van de boom en het laten zitten van de wortels. Het verwijderen van de wortels zou te veel schade aan de archeologische relicten veroorzaken, indien het gebeurt zonder een archeologische begeleiding en/of zonder de nodige omzichtigheid.

[106] Plan op grotere schaal in bijlage van het herwaarderingsplan.

- het aanplanten van een laag blijvende begroeiing op de mote van het kasteel. Plantensoorten met lichte verworteling krijgen de voorkeur. De aanplanting, over beide percelen heen, moet het doel hebben om de mote zelf meer leesbaar te maken van op afstand.
- zoveel als mogelijk de afbakening van de perceelsgrenzen - uit 1981 en 1982 en dwars over de historische site - visueel te beperken. Onder andere : scheiding tussen percelen E68f en E95h in hoge staaldraad, scheiding tussen perceel E95h en de parking met metselwerk muur en rij populieren en de scheiding tussen perceel E68f en de parking met een houten palissade. Voorstel om de populieren op de grens tussen de parking en perceel E95h te rooien en om de muur te vervangen door een weinig zichtbare weideafscherming, eventueel gecombineerd met lage (meidoorn)haag.
- de gemeenschappelijke dreef achter de noordelijke huizenrij Zevekotestraat met een bomenrij als dreef te accentueren (zie ook 5.5.2 hierna).

Voor de parkeerplaats is het aangewezen :
- een visuele grens te creëren tussen het deel straat en het deel parkeerplaats, op de grens van de voormalige wal van het voorplein/neerhof. Dit kan het best gerealiseerd worden met een rij bomen;
- het plein te verharden met een van de straat een afwijkende verharding, bijvoorbeeld in grotere natuursteenplavuizen of een verharding in niet gebonden materialen (dolomiet) in combinatie met groen.

Figuur 232 : voorontwerp van herwaardering – langere termijnsvisie [107]

Daarnaast wordt ook visie ontwikkeld voor een herwaardering van de kasteelsite op **lange termijn**.

Dit voorontwerp is niet te beschouwen als doelstelling te behalen binnen de geldigheidsduur van huidig herwaarderingsplan (10 jaar), doch eerder als aanduiding hoe de kasteelsite op termijn een volledige revalorisatie zou kunnen krijgen in het dorpscentrum van Reningelst. Het moge duidelijk zijn dat een dergelijke aanpak van de als monument beschermde kasteelsite eerder een publiek karakter heeft, ergo met een herschikking tussen privaat en publiek domein zou dienen gepaard te gaan. Dit plan wordt opgenomen om de geest van de publieke opinie te laten rijpen voor een toekomstvisie op langere termijn.

Het voorstel omvat :

- de inrichting van het voorplein / voormalige neerhof van het kasteel als openbare ruimte, in een afwijkende verharding (e.g. kasseien, niet gebonden verharding (dolomiet), …) en met een afgetekende groene zone als aanduiding van de voormalige wal. De plaats van de wal kan op voorhand onderzocht worden met geofysisch onderzoek[108].

[107] Plan op grotere schaal in bijlage van het herwaarderingsplan.

[108] Te verwachten valt evenwel dat deze wal een in tijd dynamisch gegeven zal zijn geweest en afhankelijk van opeenvolgende walversterkingen van profiel en plaats heeft kunnen wijzigen. Er dient te worden op gewezen dat in functie van dit plan – en om

- het volledig openmaken van de wal rond de eigenlijke kasteelmote. Dit is een traject dat archeologisch dient te worden begeleid.
- de restauratie van de muurdelen (bestaande en vrijgekomen muurdelen) van het eigenlijke kasteel. Als referentiebeeld kan worden verwezen naar het kasteel van Egmond (Figuur 233), hoewel een minder esthetiserend en reconstruerend eindbeeld voor ogen moet worden gehouden : het behoud van de archeologische relicten dient a priori te primeren boven een reconstruerend herstel van de muren in functie van een didactisch verhaal.
- de groene inrichting van de mote van het kasteel, hetzij als publiek domein, hetzij als privaat domein met een zeker openbaar karakter. Als referentiebeeld kan worden verwezen naar het kasteel van Egmond (Figuur 233), hoewel een minder esthetiserend en strak karakter zou kunnen worden betracht.
- een revalorisatie van de dreef aan de noordzijde van de noordelijke huizenrij Zevekotestraat. In deze layout krijgt de dreef een publiek karakter en wordt het ook de toegang van de site van de kasteelhoeve.
- een visuele revalorisatie van de noordelijke dreven van de kasteelsite door middel van bomenrijen en een partiële reconstructie van de dubbele bomenrij (cf. hoger – dit was geen dreef of toegangsweg maar louter een visuele as) ten zuiden van het Reningelstplein[109]. Aansluitend op het Engels militair kerkhof zou een stuk dreef kunnen worden hersteld als doorgang naar de gemeenteschool, desgevallend door te trekken tot de vierdubbele bomenrij als noordelijke grens van de voormalige kasteelsite.
- een reconstructie van de vierdubbele bomenrij aan het noordelijk einde van de historische kasteelsite, gecombineerd met een wandeldreef.
- hierbij dient de mogelijkheid te worden onderzocht deze dreef (nadien nog in gebruik als voetweg 53 Atlas der Buurtwegen) door te trekken naar de Pastoorstraat.
- voor de volledigheid wordt ook verwezen naar de historische connectie van de vml. kasteelhoeve met het dorpscentrum, na het verdwijnen van het kasteel oorspronkelijk behouden (voetweg 54 Atlas der Buurtwegen). De mogelijkheid kan worden onderzocht deze link te herstellen, al dan niet op historische plaats.

---

de wal van het voorhof begrijpbaar te kunnen maken – de restanten van het voormalige hoppemagazijn (zie 4.1 hierboven) weggedacht zijn. Een geofysisch onderzoek zal hierover ook meer klaarheid kunnen scheppen.

[109] Uiteraard is een dergelijke realisatie gemakkelijker denkbaar in weideland dan op akkerland. Er zou reeds voldoende kunnen worden gerealiseerd op bestaande weidelanden en op nog bestaande perceelsgrenzen.

Figuur 233 : kasteel van Egmond (NL) – overgenomen uit : *Een toekomst voor kasteelruïnes* , brochure Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort 2012.

5.4 Weiland ten westen van Reningelstplein

Figuur 234 : schets schema beplantingen en landschapselementen site perceel E 473m en E 78d

5.4.1 Beschrijving

Het perceel E473m is aan zuidzijde en aangrenzend aan de beek, afgezoomd met een rij populieren, zoals hoger vermeld.
De grens met de straat wordt gevormd door een meidoornhaag en een jongere rij populieren, met uitzondering van een grote linde aan noordzijde (aangrenzend met perceel 472m) en twee esdoorns (2 versch. sp.) aan zuidzijde (aangrenzend aan de beek.
Op het perceel 478D is een rij grote (zomer?) eiken aangeplant aan de oever van de beek.

5.4.2 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

De volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen zijn te herwaarderen of te behouden :

- het in stand houden en geleidelijk verjongen van de populierenrij aan de Grote Beek;
- het in stand houden van de meidoornhaag als grens met de straat;
- het op termijn supprimeren van de populierenrij aan de grens van de straat en desgevallend vervangen door een rij lager blijvende bomen, op grotere afstand van elkaar geplant;
- het behouden van de natuurlijke bedding van de Grote Beek; het uitvoeren van nodige versterkingen van de oevers met materialen die beter aansluiten met het natuurlijke karakter van de beek (wilgentenen, aanplantingen, …).

In het voorontwerp voor lange termijnvisie van de herwaardering van de kasteelsite (zie punt 5.3.2 hierboven) dient een maximale openheid en zicht vanaf de mote van het kasteel te worden betracht, in combinatie met het herstel van een zichtas door dubbele bomenrij.

5.5 Dreef en weiland percelen resp. E49b en E48c

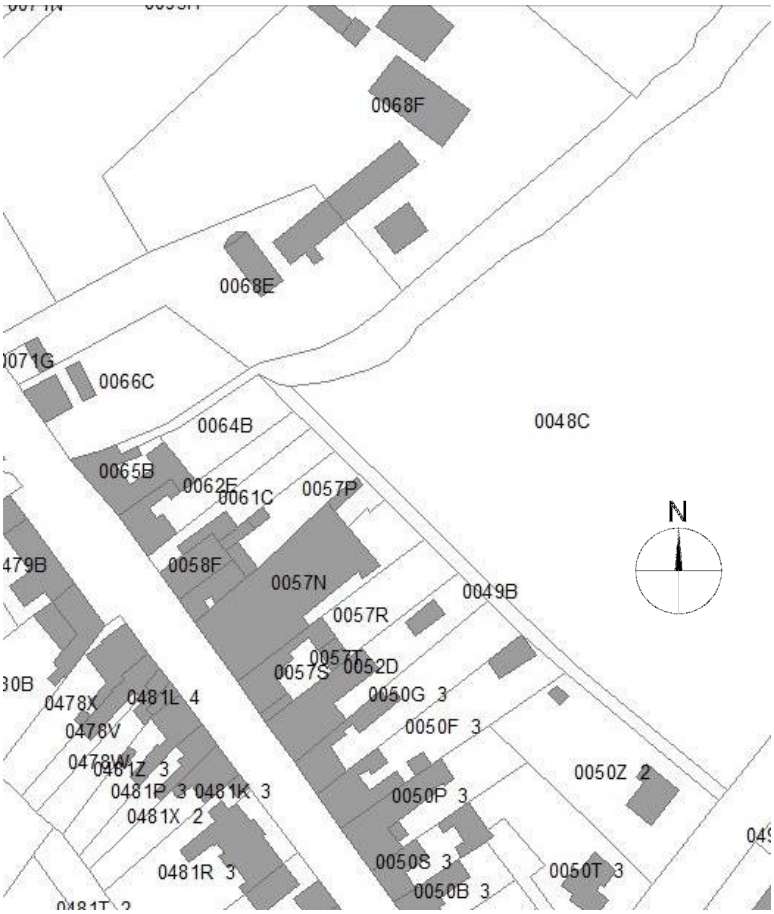

Figuur 235 : schets dreef en weiland ten zuiden van de Grote Beek

5.5.1 Beschrijving

De dreef, leidend vanaf de Vlamertingseweg naar de beek – heden een onverharde weg met erfdienstbaarheid aan de achterzijde van de volledige oostelijke huizenrij Zevekotestraat en sinds kort als een afzonderlijk perceel van de weide met perceelnummer E48 afgesplitst – is van oudsher een belangrijk landschappelijk element.

Zoals in hoofdstuk 2 van deze studie aangetoond was deze dreef oorspronkelijk één van de hoofdtoegangen tot het kasteeldomein.

Hoewel deze dreef niet als voetweg staat aangeduid op de atlas van Buurtwegen uit 1841 lijkt ze toch de tand des tijds te hebben doorstaan, zoals duidelijk op een foto uit het begin van de 20ste eeuw.

Figuur 236 : postkaart naar cliché René Mathon (begin 20ste eeuw) - zicht vanuit de dreef (collectie auteur)

Figuur 237 : betonnen brug in het verlengde van de dreef

Een betonnen brug in het verlengde van de dreef geeft toegang tot de kasteelhoeve (percelen 68e en 68f). Het is niet gekend of er steeds een secundaire toegang bestond tot de kasteelhoeve. Het is mogelijk dat deze brug er pas recent is gekomen en in het

kader van gemakkelijke aansluiting van de onmiddellijk aanpalende landbouwgrond perceel E48c, eigendom van de laatste uitbater van de landbouwhoeve[110].

De dreef is heden een onaantrekkelijke aaneenschakeling van perceelsachterzijden, schutsels en koterijen.

Figuur 238 : huidig uitzicht van de dreef (foto auteur 2011)

[110] Volgens mededeling van bewoners van Reningelst op het contactplatform/workshop architectenbureau Jan Maenhout dd. 16.12.2011 was toegang over de dreef, de brug en overheen de kasteelsite toegelaten voor derden en dit tot relatief recent. Dit zou als een informele weg naar de school hebben gediend. Het is echter niet duidelijk wanneer dit gebruik zou zijn ontstaan.

Figuur 239 : landbouwgrond perceel E48c

Het landbouwperceel zelf is vooral gekenmerkt door zijn zachte glooiing naar de beek toe.

5.5.2 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

Voor de herwaardering van deze dreef, die zoals hoger aangetoond een bijzonder historisch belang heeft, is het aangewezen :

- een enkele of zo mogelijk dubbele bomenrij aan te planten;
- het onverharde aspect van de dreef te behouden en zo nodig te herstellen;
- de scheiding met de tuinen zoveel mogelijk uniform te maken met een groene afscheiding / streekeigen haag. Vooropgesteld wordt dat gekozen wordt voor één haagtype (soort, breedte en hoogte) dat door zoveel mogelijk eigenaars wordt aangehouden.

5.6 Verhardingen en inrichtingen van het openbaar domein

5.6.1 Beschrijving

Het vooroorlogse Reningelst wordt getypeerd door een bestrating in grote kasseien; op sommige plaatsen zijn verhoogde stoepen aangelegd met een natuursteen boordsteen,

en hetzelfde type kasseien (zie Figuur 27, Figuur 170, Figuur 198, Figuur 199, Figuur 203).

Vanaf de jaren 1930 krijgt Reningelst opnieuw een karakteristiek uitzicht.
De wegen worden aangelegd in kleinere kasseien, met zeer effen aspect. De parkeerplaatsen en de restruimte (inclusief goten) worden aangelegd met grote ronde kasseien.
Plaatselijk zijn nog licht verhoogde stoepen aanwezig tegen de woonhuizen, waarschijnlijk voornamelijk uit baksteenklinkers en deels in kasseien.

Figuur 240 : Reningelstplein in de jaren 1930 (postkaart auteur)

Figuur 241 : Zevekotestraat – westelijk deel in de jaren 1930 (postkaart auteur)

Figuur 242: Zevekotestraat – oostelijk deel omstreeks 1950 (foto www.westhoekverbeeldt.be HEU004500838)

Heden heeft enkel de Pastoorstraat de bestrating in kleine kasseien behouden.

De overige straatverhardingen werden (allicht in de jaren 1970) door beton vervangen.

Alle stoepen bestaan uit betonnen boordstenen en betontegels.

Figuur 243 : Pastoorstraat (foto auteur 2010)

Er is geen specifiek historisch straatmeubilair, verlichtingselementen e.d.m. aan te stippen.

5.6.2 Maatregelen en werkzaamheden m.b.t. herwaardering, behoud, onderhoud en instandhouding

Voorstellen voor een herwaardering van de openbare ruimte / bestratingen :

- behoud van de huidige kasseibestrating in de Pastoorstraat (kleine vlakke kasseien), evenwel met een kasseibestrating die tegen de bebouwing doorloopt, zeer subtiele hoogteverschillen voor stoepzone en afvoergeul riolering en met een breder voorziene stoepzone;
- bij de herinrichting van de stoepen : aanwenden van zeer geringe profielverschillen t.o.v. de wegbestrating, maximaal gebruik van natuursteen (natuursteentegels of grote plattines), verbreden van stoepzone;
- integratie van groen in de overgang tussen stoepzones / weg of parkeerplaats ;
- gebruik van kasseien of plattines voor de aanleg van parkeerplaatsen;
- waar mogelijk het gebruik van beton voor de rijweg vervangen door het gebruik van plattines (kasseien met vlak gezaagde bovenzijde) of een gemengd gebruik plattines/beton.

Er wordt tevens verwezen naar de studie MAENHOUT Jan, DE BLESER Senne, REMMERIE Jurgen, GLAS Katrien, *Masterplan dorpskernvernieuwing Reningelst – Projectdefinitie – 1 juni 2012*, ongepubliceerde studie door architectenbureau Jan Maenhout, Brussel, 2012.

6 BIBLIOGRAFIE

bronnen

Archief stad Poperinge (oud gemeente-archief Reningelst) :

- registers kadastermutaties Reningelst

Rijksarchief Brugge, Oud Gemeentearchief Reningelst (1625-1795) :
- 5 ongenummerde mappen

Fototheek van het Koninklijk Instituut voor Kunstpatrimonium (Brussel) :

- foto's inventarisatiecampagnes 1944 en 1970

- foto's E. Dhuicque 1915

Ministerie van Financiën, Archief van het Kadaster Brugge :
- Opzoekingen op de ingang van volgende perceelnummers : E62, E65, E66, E73 (E72), E68, E71, E74 (E75), E470, E471 (E472) E480 (E479)

iconografische bronnen

Volgens de aanduidingen in het corpus

publicaties

ADRIAAN Mark, *Tentoonstellingscatalogus. Het aardewerk van de pottenbakkerij Dupont te Poperinge*, Volkskunde West-Vlaanderen vzw, Poperinge, 2006

BECUWE Frank, *De Roo(d)kop van Sint-Joris. De mouterij-brouwerij Sint-Joris in Reningelst (19de-20ste eeuw)*, Alveringem, 1998

Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, deel 11n2, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Ieper, Kanton Poperinge, Turnhout, 1989, p. 309-311

DELESTREZ Willy, *Reningelst door de eeuwen heen*, Reningelst, 1970

DE SMET Jos (ed.), *Zuid-Westvlaamse tijdkroniek uit de Oostenrijkse en Franse Tijd 1761-1814. Het "Memoriael van Reninghelst" door koster P.L. Cuvelier*, 2 delen, Assebroek, 1970

TILLIE Willy, "Potten- en pijpenbakkers in Poperinge (16e-20e eeuw)", in *Aan de Schreve*, Heemkundig tijdschrift voor Poperinge en omstreken, 13e jaargang (1983), nr. 1

TILLIE Willy, *Terugblik. Oude straatgezichten in de Hoppestad*, Poperinge, 1983

Tillie W., Cossey S., *Groeten uit het hoppeland*, 1994

VANDENBERGHE Henri, *Toponiemen van Groot-Poperinge*, Croonestuck 37, Vrienden van het Poperings Archief vzw, Poperinge, 2008

VANHOVE Dries, DELAEY Benoît, *Restauratie van de Sint-Vedastuskerk te Reningelst. Diagnosenota*, ongepubliceerde studie, s.l., 2003

7 BIJLAGE – A3 PLANNEN

7.1 Kadasterplan naar Kadaster Popp (1856)

legende

- gebouwen : gearceerd
- waterpartijen : blauw gearceerd

aanduiding perceelnummers
schaal 1:1500

7.2 Kadasterplan situatie basis bescherming (1996)

legende

- gebouwen : gearceerd
- lichtblauw : als monument beschermde gebouwen en locaties
- lichtgroen : als dorpsgezicht beschermd gebied
- donkerder groen : als dorpsgezicht beschermd gebied, zone *non aedificandi*

aanduiding perceelnummers, straatnamen en nummers
schaal 1:1500

7.3 Kadasterplan huidige situatie (2011)

legende

- gebouwen : donker ingekleurd
  donkergrijs – standaard
  donkerblauw – als monument beschermde gebouwen
  donkergroen – gebouwen binnen het als dorpsgezicht beschermde gebied
- lichtblauw : als monument beschermde locaties
- lichtgroen : als dorpsgezicht beschermd gebied
- donkerder groen : als dorpsgezicht beschermd gebied, zone *non aedificandi*

aanduiding perceelnummers
schaal 1:1500

7.4 Plan 1783 – dorpscentrum Reningelst (2 kaarthelften)

niet op schaal

7.5 Superpositie plan 1783 op het kadasterplan 1996 (basis bescherming)

schaal 1:1500

7.6 Herwaarderingsplan kasteelsite (korte termijn visie)

schaal 1:2000

7.7 Herwaarderingsplan kasteelsite (lange termijn visie)

schaal 1:2000

405
403a
403b
404
406
407
409
408
410
412
414
415a
416a
416b
417a
411
419b
418a
420
421
419
422
423
424
425
426
427
428
429a
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
442
443
444
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458a
458b
459
460
460bis
461a
463a
465a
468a
470
471a
472d
73
73a
74
75
76
77a
77b
78a
78b
79
79bis
80
81a
81b
82a
82b
82 bis
83
83 bis
84
85
85bis
86
87
93
94
70
71a
68a
67
66
47
49a
48a
63
64
62a
61a
60
59
58
57
56
55
54
51
52a
50a
50b
50c
595
592
591
593
588
587
589
590
594
460
658a
449
479
480
478
484
481a
415
416
534
533
477
482a
483a
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
476a
524
525
514
515
516
517
518
519
520a
521a
522a
523a
505
506
507
508
509
509a
510
511
512
513
502a
504a
499a
498a

Zevekotestraat
Reningelstplein
Heuvellandseweg
Pastoorstraat
Baljuwstraat
N
473d
469b
473g
478d
478b
478c
47Z1
47Z2
47Z3
47Z4
47Z5
47Z6
47Z7
47Z8
47Z9
47Z0

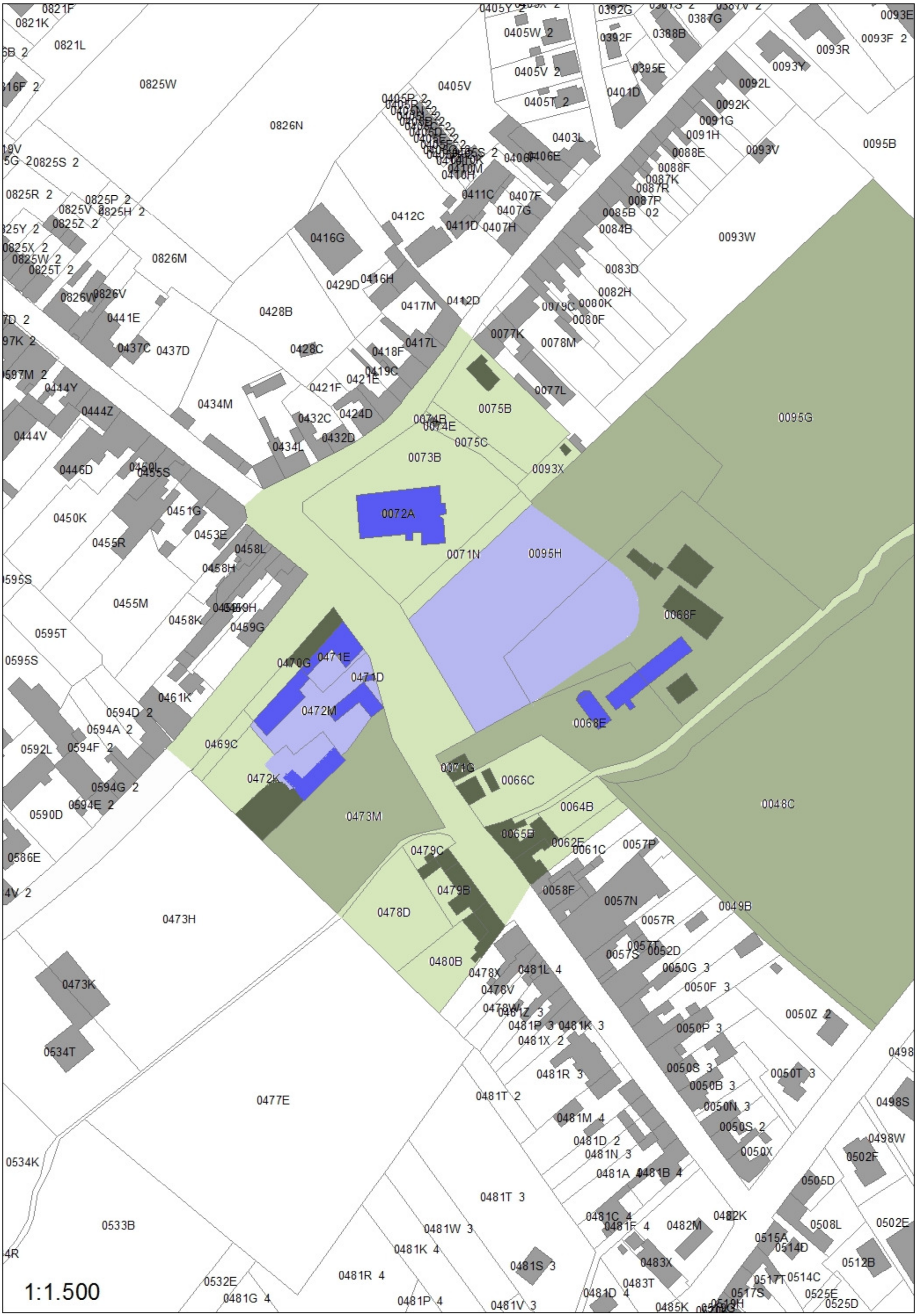
0821F
0821K
0821L
0825W
0826N
0405V
0405W 2
0405V 2
0405T 2
0392G
0392F
0388B
0387G
0093E
0093F 2
0093R
0093Y
0395E
0401D
0092L
0092K
0091G
0091H
0088E
0088F
0087K
0087R
0087P
0085B 02
0084B
0093V
0095B
0093W
0403L
0406E
0411C
0407F
0407G
0411D
0407H
0412C
0416G
0429D
0416H
0417M
0412D
0428B
0441E
0437C
0437D
0428C
0418F
0417L
0419C
0421E
0421F
0434M
0444Y
0444Z
0444V
0432C
0424D
0432D
0434L
0446D
0450L
0455S
0450K
0451G
0453E
0455R
0458L
0458H
0455M
0458K
0459G
0595T
0595S
0461K
0594D 2
0594A 2
0592L
0594F 2
0594G 2
0594E 2
0590D
0586E
0077K
0078M
0079C
0080K
0080F
0082H
0083D
0077L
0075B
0074B
0074E
0075C
0073B
0093X
0095G
0072A
0071N
0095H
0068F
0068E
0470G
0471E
0471D
0472M
0469C
0472K
0473M
0071G
0066C
0064B
0048C
0065B
0062E
0061C
0057P
0479C
0479B
0058F
0057N
0049B
0057R
0478D
0473H
0480B
0057T
0057S
0052D
0050G 3
0478X
0481L 4
0050F 3
0478V
0478W
0481Z 3
0481P 3
0481K 3
0481X 2
0050P 3
0050Z 2
0473K
0534T
0481R 3
0050S 3
0050T 3
0050B 3
0477E
0481T 2
0050N 3
0481M 4
0050S 2
0481D 2
0481N 3
0050X
0498W
0498S
0502F
0534K
0481A
0481B 4
0505D
0481T 3
0481C 4
0481F 4
0482M
0482K
0508L
0502E
0533B
0481W 3
0515A
0514D
0481K 4
0481S 3
0483X
0512B
0532E
0481R 4
0483T
0517T
0514C
0481G 4
0481P 4
0481V 3
0481D 4
0517S
0525E
0525D
0485K
1:1.500

Strada
Detto
Luogo
Vian
ptochio

53
53
Pastoorstraat
Pastoorstraat
Baljuwstraat
Reningelstplein
Heuvellandseweg
Reningelstplein
Zevekotestraat
N

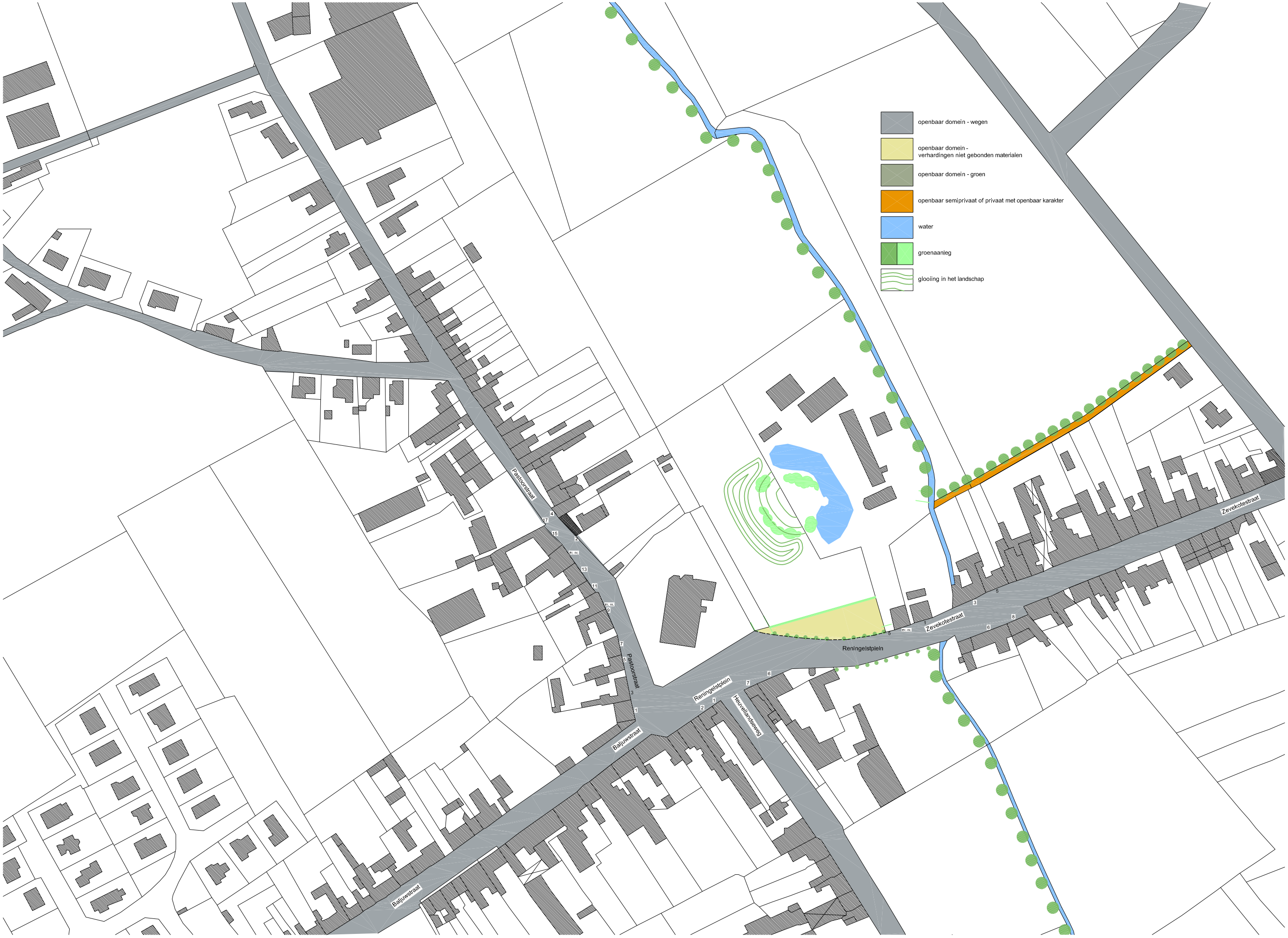
openbaar domein - wegen
openbaar domein - verhardingen niet gebonden materialen
openbaar domein - groen
openbaar semiprivaat of privaat met openbaar karakter
water
groenaanleg
glooiing in het landschap
Pastoorstraat
Zevekolestraat
Reningelstplein
Heuvelandseweg
Baljuwstraat

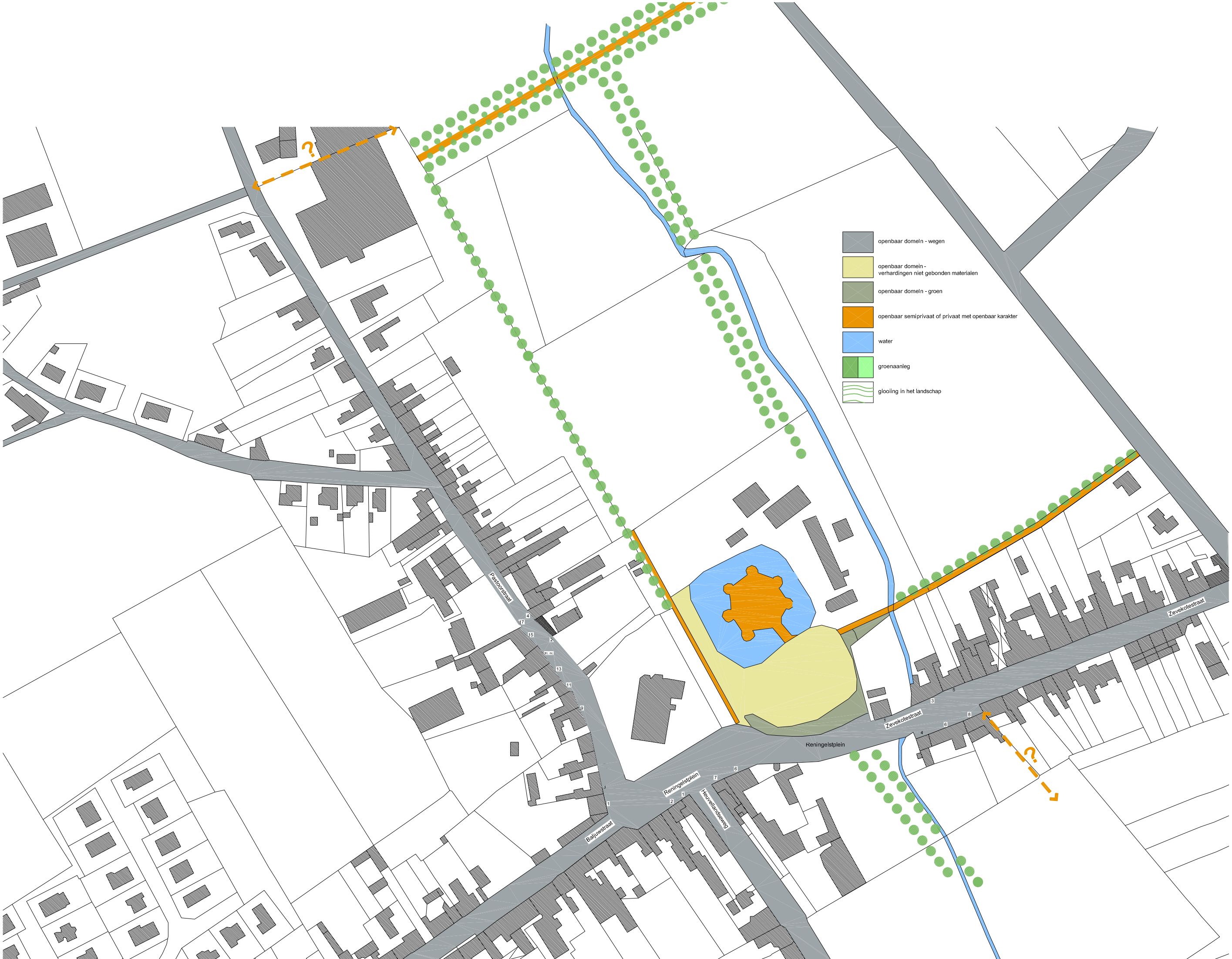
openbaar domeln - wegen
openbaar domein -
verhardingen niet gebonden materialen
openbaar domeln - groen
openbaar semiprivaat of privaat met openbaar karakter
water
groenaanleg
glooiing in het landschap
Pastoorstraat
Zevekotestraat
Zevekotestraat
Keningelstplein
Reningelstplein
Heuvellandseweg
Baljuwstraat